

Vähemmän väkivaltaa Porissa – Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen loppuarviointi

Ossi Eskelinen & Anu Leander
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Pori
2015

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vähemmän väkivaltaa Porissa – Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tiheyttäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen loppuarviointi

Ossi Eskelinen & Anu Leander
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Pori
2015

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
2015
ISBN 978-952-03-0435-5 (verkkojulkaisu)

Aluksi

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke toteutettiin vuosina 2012–2014. Hankkeen arvioinnin toteutti Tampereen yliopiston Porin yksikkö. Hanketta seurattiin ulkoisen arvioinnin avulla niin, että siihen sisältyi ennakoarviointia, väliarviointia ja loppuarviointi. Ennakoarviointi toteutettiin kirjallisena ja hankkeelle annettuna suullisena suunnittelua edistämään pyrkivänä tietona. Väliarviointi annettiin tiedoksiantona hankkeen työ- ja ohjausryhmäkokouksissa. Käsillä oleva raportti edustaa arviointia arvioinnin loppuraportin muodossa. Loppuarvioinnissa kuvataan hankkeen tapahtumia ja tuloksia koko sen prosessin ajalta. Tavoitteena oli selvittää, mitä hankkeessa kokonaisuudessaan tapahtui ja mitä tuloksia siitä saatiin. Hanke oli kokonaisuudessaan erittäin monipuolinen ja tapahtumarikas, mikä edellytti arvioinnilta monipuolisen ja kattavan aineiston keräämistä. Hankkeen aineistoa kerättiin myös sen jälkeen, kun hanke ja arviointi olivat rahoituksen osalta päättyneet, näin voitiin mahdollistaa pitempi seuranta-aika. Mainittakoon, että väkivallan vähentämisen hanke jatkuu edelleenkin työryhmätasolla ja erilaisten käytännön toimintojen muodossa.

Arvioinnin aikana on ollut mahdollisuus seurata hanketta hyvin läheltä. Arviointi on ollut tietoisesti luonteeltaan osallistuvaa; alusta alkaen arvioitsijaosapuoli on ollut ulkoisen seurannan lisäksi mukana hankkeen tapahtumissa. Tavoitteena oli kerätä havainnointiaineistoa vielä kentältä poliisin kenttä työtä seuraten, mutta käytännön syistä tätä ei voitu toteuttaa. Arvioinnin osana on ollut olla mukana myös hankkeen suunnittelussa. Tämä kaikki on edellyttänyt erityisen huomion kiinnittämistä arvioinnin objektiivisuuteen.

Hankkeen arviointi ei ole ollut helppo tekniseltä toteutukseltaan, koska seurattavaa on ollut niin paljon. Evaluaatiota on kuitenkin helpottanut hankkeen parissa toimineiden henkilöiden yhteistyöhalukkuus. Yhteistyöhalukkuus on näkynyt hankkeen aikana myös sen osallisten erilaisena yhteistyönä tiivistyen moniammatilliseen hanketoimintaan. Arvioinnin loppuraportin ovat kirjoittaneet yliopistonlehtori Ossi Eskelinen ja projektisuunnittelija Anu Leander niin, että molemmat ovat kirjoittaneet omia lukujaan ja osin raporttiin sisältyy yhteisesti kirjoitettuja osuuksia. Hankkeen arvioinnin osalta kiitos kuuluu kaikille hankkeen moniammatillisille osallisille ja osaajille: väkivallan vähentämistyöryhmälle, ohjausryhmälle ja kaikille alan yksittäisille ammattilaisille. Oikeusministeriön valtionavustus mahdollisti arvioinnin tekemisen, siitä ministeriölle suuri kiitos.

Tiivistelmä

Tässä arvioinnin loppuraportissa arvioidaan Satakunnan poliisilaitoksen (nykyisin Lounais-Suomen poliisilaitos) ja Porin kaupungin Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanketta jälkikäteisarvioinnin otteella.

Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa Porin mahdolliset väkivaltarikosten keskittymät eli ns. Hot spotit. Tämän toteuttamiseksi Porissa vuoden ajalla tapahtuneet väkivaltatapaukset sijoitettiin kartalle. Hot spot -kartoituksia tehtiin kaksi. Maantieteellisen sijainnin lisäksi kerättiin myös tietoa joistakin taustatekijöistä muun muassa tekijän, uhrin ja ympäristötekijöiden osalta.

Tavoitteena oli etsiä myös väkivaltarikoksiin mahdollisesti liittyviä säännönmukaisuuksia. Väkivallan tihentymisiin – yleensäkin Porin väkivaltarikollisuuteen - haluttiin vaikuttaa muiden erilaisten toimenpiteiden avulla. Hankkeen väkivallan vähentämisen menetelmien keskiöksi otettiin viranomaisten moniammatillinen yhteistyö, jonka näkyvin ilmentymä oli Porin Ankkuri -malli.

Tampereen yliopiston Porin yksikkö sai oikeusministeriöstä määrärahan mainitun hankkeen arviointiin. Tavoitteena oli arvioida Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanketta kokonaisvaltaisella otteella. Arviointia varten kerättiin laaja kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen aineisto. Arviointia varten muodostettiin ns. evaluaatiokriteerit, joille annettiin yksityiskohtaiset tutkimuskysymykset. Hanketta arvioitiin suunnittelullisten / organisatoristen ja toimeenpanoon liittyvien evaluaatiokriteerien osalta. Lisäksi arvioitiin hankkeen tuloksellisuutta, vaikuttavuutta määrän ja laadun näkökulmasta sekä hankkeen tehokkuutta ja merkitystä.

Kokonaisuudessaan hanketta voidaan pitää onnistuneena. Hankkeen suunnittelu, organisointi ja toimeenpano tapahtuivat ajallaan, eikä niiden osalta ole juurikaan huomauttamista. Määräraha selvitykset ja hankkeen budjetti ovat hoidettu asiallisesti. Tihentymäkartoituksista saatiin hyödyllistä tietoa, jota käytettiin osaksi hyväksi jo hankkeen toiminta-aikana. Kun hankkeen toimia on jatkettu joiltakin osin sen rahoituksen päättymisen jälkeenkin, tulisi myös kartoituksia toistaa. Olisi myös hyvä pitää huoli siitä, että jo toteutetun kartoituksen tuloksia ja niiden analyysia tulisi käyttää tehokkaasti hyväksi nykyisten väkivallan vähentämisen toimintojen yhteydessä. Lisäksi kartoitusten jatkokehittelystä tulisi pitää huolta. Moniammatillisuuden periaate tuotti myönteisiä tuloksia hankkeessa käytössä olleiden eri toimenpiteiden yhteydessä. Moniammatillisuus tuli parhaiten esille väkivallan ennalta ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi hankkeen yhteydessä kehitetyn Ankkuri -mallin toiminnassa. Hankkeen yhteistyötä joidenkin muiden porilaisten hankkeiden kanssa voidaan pitää tarpeellisena. Hankkeessa ymmärrettiin myös, että alkoholin ja väkivaltakäyttäytymisen välillä on selvä yhteys, johon tulisi vaikuttaa. Väkivallan vähentämis- ja ehkäisytyössä mukana olevat viranomaiset oppivat asioita toisiltaan. Porin väkivaltatilastot pahoinpitelyjen osalta osoittavat merkkejä siitä, että väkivallan taso on lähentynyt kohti vertailukuntien ja myös koko maan lukuja. Porin pahoinpitelyjen laskeva trendi on ollut joiltakin osin jopa nopeampaa kuin vertailukunnissa. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen osuutta suotuisaan kehityksen on vaikea suoraan osoittaa. Näyttää kuitenkin siltä, että hanke yhdessä muiden porilaisten väkivallan vähentämishankkeiden kanssa on ollut osaltaan edesauttamassa suotuisampaan suuntaan kääntynyttä tilannetta. Suhteessa hankkeeseen sijoitettuihin pieniin määräraharesursseihin hanketta voidaan pitää tehokkaana. Se oli myös yhteiskunnallisesti, alueellista ja yksilöiden näkökulmasta merkitsevyttä. Hankkeelle järjestyi jatkumoa.

Avainsanat: Väkivaltarikollisuus, väkivaltarikosten tihentymäkartoitus (Hot spot), moniammatillinen yhteistyö, turvallisuussuunnitelma, arviointi

Yhteenveto ja toimenpidesuositukset

Arvioinnin loppuraportissa arvioidaan 2012–2014 toteutetun Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen (VäkVä) toimeenpanoprosessia, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta, vaikuttavuutta laadullisesta näkökulmasta, tehokkuutta sekä merkitystä ja pysyvyyttä. Raportin alkuun sijoitettiin taustoitukseksi viitekehyksellinen osio. Seuraavassa tuodaan tiivistettynä esille arvioinnin perusteella nousseet johtopäätökset.

Hankeprosessista tehtävät johtopäätökset

Hankkeen valmistelusta ja suunnittelusta tehtävät johtopäätökset:

Hankkeen *valmistelu ja suunnittelu* toteutuivat moniammatillisuuden periaatteella väkivallan vähentämistyöryhmässä. Alusta lähtien toteutettu moniammatillisuus oli hyvä perusta myöhemmin toteutettaville käytännön toimenpiteille (Hot spot -kartoitus ja konkreettinen moniammatillinen verkostotyö). Työryhmässä ei ollut edustettuna elinkeinoelämä, kuten PAKKA -toiminnassa (anniskeluravintolat); yhteistyötä tällä tasolla toteutettiin kuitenkin muissa yhteyksissä. Valmistelu- ja suunnitteluvaiheessa mukana olevat tahot olivat motivoituneita hankkeen toteuttamiseen. Valmistelu ja suunnittelutyö etenivät hankesuunnittelun mukaisesti. Onnistumisen takasi motivoitunut ja sitoutunut työryhmäosallistuminen.

Hankkeen organisoinnista tehtävät johtopäätökset:

Organisoinniltaan VäkVä -hanke oli osa suurempaa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on ollut edistää laaja-alaisesti Porin turvallisuutta. Hankkeen ohjausryhmä aloitti toimintansa varsin myöhään. Porin turvallisuushankkeiden ohjaus- ja työryhmien organisointia muokattiin hankkeen aikana selväpiirteisemmäksi. Hankkeen organisointia voi kokonaisuudessaan kuvata onnistuneeksi. Väkivallan vähentämistyöryhmä oli moniammatillinen. Tiedottaminen ja toimintaan liittyvä dokumentointi sujuivat hyvin.

Hankkeen toimeenpanosta ja asettamisesta tehtävät johtopäätökset:

Toimeenpanon ja asettamisen osalta periaatteena oli, että etsitään Porin väkivaltarikollisuuden keskittymät, vaikutetaan niihin väkivaltaa vähentävästi ja otetaan menetelmänä käyttöön verkostoitunut, moniammatillinen toimintatapa. Tihentymäkartoituksen teki siihen erikseen palkattu työntekijä. Hot spotteihin aluksi liittyneet tietojärjestelmäongelmat saatiin selvitettyä. Moniammatillisuus ja hankeyhteistyö oli alun alkaen VäkVän toiminnassa mukana. Hankkeen toimeenpano oli alusta saakka harmoniassa kansallisen kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteiden kanssa. Hanke alkoi suunnitelman mukaisessa aikataulussa. Väkivaltarikosten ehkäisy ja vähentämisen näkökulmasta olisi hyvin tärkeää ottaa yleiseen keskusteluun viranomaisten keskinäiseen tiedonkulun parantamiseen liittyviä näkökohtia.

Hankkeen tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta tehtävät johtopäätökset:

Hankkeessa tapahtui paljon toimintoja, joita voitiin mitata määrällisestä näkökulmasta. Osanottajakooostumukseltaan moniammatillisia työryhmän kokouksia oli paljon ja niitä pidettiin säännöllisesti ja sen yhteydessä käsiteltiin paljon asiakokonaisuuksia. Toteutettiin työpaja- / kehittämispäiviä, ja pidettiin seminaari- ja koulutustilaisuuksia. Osallistujia kaikissa tilaisuuksissa oli paljon. Toteutettiin kaksi Hot spot -kartoitusta. Lisäksi oli paljon muuta toimintaa kenttätyöstä tilannetorjuntaan ja viestintään.

Hankkeen tavoitteena oli vähentää väkivaltaa Porissa. Porissa tapahtui vuoden 2011 jälkeen laskua erityisesti julkisten (yleisten) paikkojen törkeiden pahoinpitelyjen ja pahoinpitelyjen (ilmoitetut) osalta. Väkilukuunkin suhteutettuna näiden aiemmin korkeat väkivaltaluvut ovat tulleet lähemmäksi kolmen vertailukaupungin tasoa – lievien pahoinpitelyjen osalta jopa ne osin alittaen. Kaikki kolme pahoinpitelyn muotoa (törkeät pahoinpitelyt, pahoinpitelyt ja lievät pahoinpitelyt) huomioon ottaen myös yksityisellä paikalla tapahtuneiden kirjattujen tekojen määrät ovat vähentyneet. Porissa väkivallan tekojen määrän laskun osalta on siis tapahtunut jotakin viime vuosien aikana, mutta tarkkaa syytä tähän ei voida sanoa. Ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden pahoinpitelyjen ja lievien pahoinpitelyjen määrä oli korkealla tasolla vuonna 2014 (vertailukaupungeista vain Pori oli palannut vuoden 2007 korkeisiin lukuihin). Olisiko tälle selityksenä valvonnan tehostuminen ja ilmoitusaktiivisuuden lisääntyminen? Vastaava yhtäkkinen nouseva trendi tapahtui Porin keskustan alueella tapahtuneiden päihdekiinniottojen osalta.

Hankkeen vaikuttavuudesta laadullisesta näkökulmasta tehtävät johtopäätökset:

Hankkeen *vaikuttavuutta* arvioitiin myös laadullisesta näkökulmasta. HOT spot –analyysi ja moniammatillinen verkostotyö näyttäisivät olevan vaikuttavuuden osalta monessa asiassa yhteinen nimittäjä. Hot spot on tuonut viranomaisille tutummaksi väkivaltarikollisuuden taustatekijöitä ja alueellisia ominaisuuksia. Viranomaiset ovat oppineet asioita toisiltaan. Oletettavasti hankkeella on ollut kaikkine toimintoineen (lisääntynyt valvonta, kamerat, valaistus) kansalaisten turvallisuudentunnetta lisääviä vaikutuksia (esimerkiksi väkivallan houkutuspuolesta poistuminen alueelta). Yhteisötasolla väkivaltarikollisuus haluttiin tehdä läpinäkyväksi tiedottamisella, koulutuksen avulla, erilaisten tilaisuuksien järjestämisellä, ja myös erilaisin tilannetorjunnan keinoin. Ravitsemusliikkeiden henkilökunta on tullut tietoiseksi väkivaltaan puuttumisen tähdellisyydestä.

Hankkeen tehokkuudesta tehtävät johtopäätökset:

Tehokkuuden osalta hankkeessa on tapahtunut paljon asioita sen saamaan määrärahaan suhteutettuna, ja hankkeen toimilla on ollut jatkuvuutta. Pienellä määräraha panoksella saatiin paljon toimintoja aikaan. Alan ammattilaiset ovat tehneet hankkeen eteen töitä oman työtehtäviensä ohella. Porin väkivaltarikollisuuden tilanne poikkesi pitkään kielteisessä merkityksessä valtakunnan tilanteesta. Muuttuneeseen myönteiseen kehitykseen voidaan olettaa vaikuttaneen VäkVä -hanke yhdessä muiden alueellisten turvallisuushankkeiden kanssa.

Hankkeen merkityksestä aluekokonaisuudessa ja pysyvyydestä tehtävät johtopäätökset:

Muuttuneella kehityksellä voi olettaa olevan monenlainen *merkitys* muun muassa alueellisista imago- ja kustannusvaikutuksista aina ennaltaehkäisevyyden ja väkivallan hillitsemisen toimintamenetelmien kehittymiseen. Pori toteuttaa hankkeen myötä kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteita. Nykyisen tilanteen mukaan toiminnoilla näyttäisi olevan jatkumoita eli myös *pysyvyyden* periaate olisi tältä osin kunnossa. Suositeltavaa olisi, että VäkVä -hanke ja muut vastaavat kotimaiset hankkeet, joissa on toteutettu Hot spot -kartoitusta ja ankkuri -mallin mukaista toimintaa, olisivat yhteistyössä meta-arviointiperiaatteella. Tällainen toiminta voisi edesauttaa muun muassa väkivaltarikollisuuden vähentämisen- ja ehkäisytoimien kehittämisen jatkuvuutta.

Aluksi

Tiivistelmä

Yhteenvedo ja toimenpidesuosituks

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke	1
1.2 Väkipalva Porissa – hankkeen lähtötilanne	2
1.3 Hankkeen arviointi	4
2 Turvallisuussuunnitelma hankkeen perustana ja hankkeen yhteistyösapuole	8
2.1 Turvallisuussuunnitelma	8
2.2 Pakka-hanke	9
2.3 Ankkuri-malli	11
3 Väkipalva rikollisuuden muotona	13
3.1 Väkipallan eri muotoja	13
3.2 Ravintolaväkipalva	14
3.3 Julkisilla paikoilla tapahtuva väkipalva	14
3.4 Pahoinpitelyrikollisuus ja alkoholi	15
4 Rikollisuuden tihentymäkartoitus ja moniammatillisuus sen työvälinenä	17
4.1 Rikollisuuden tihentymäkartoitus – Hot spot -analyysi	17
4.2 Moniammatillinen verkostotyö	20
5 Loppuraportin toteutus	23
5.1 Arviointikriteerit ja -kysymykset	23
5.2 Aineistot ja niiden analyysi	26
6 Hanke toimeenpanoprosessina	28
6.1 Hankkeen valmistelu ja suunnittelu	28
6.2 Hankkeen organisointi	31
6.3 Hankkeen toimeenpano ja asettaminen	34

7 Tuloksellisuus ja vaikuttavuus	37
7.1 Työryhmätoiminta	37
7.2 Ohjausryhmän toiminta	39
7.3 Seminaaritoiminta	39
7.4 Koulutukset	40
7.5 Muut vaikuttamisen instrumentit	41
7.6 Väkivaltakehitys Porissa	44
7.7 Alkoholikäyttäytyminen	51
7.8 Ankkuri -toiminnan tuloksellisuus	53
8 Hankkeen vaikuttavuus – laadullisia näkökohtia	59
9 Hankkeen tehokkuus	61
10 Hankkeen merkitys ja pysyvyys	62
11 Väkivaltakartoitus tuloksina	64
11.1 Väkivaltakartoitus 1.10.2011–30.9.2012 – millaista tietoa saatiin?	64
11.2 Kahden väkivaltakartoituksen vertailu	68
12 Hot spot -tihentymäkartoitukset ja moniammatillinen yhteistyö hankkeen painopisteinä	71
13 Loppuyhteenveto ja pohdinta	75
14 Toimenpide-ehdotukset	81
Lähteet	83

Liitteet

Liite 1	Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen arviointiasetelma	1
Liite 2	Törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden kehitys (absol.) Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (yksityinen ja julkinen paikka / 10 000 as.) vuosina 2007–2014	2

Taulukot

Taulukko 1.	Porin keskustassa julkisella alueella tapahtuneet pahoinpitelyrikokset	3
Taulukko 2.	Porin keskustassa ravitsemusliikkeissä tapahtuneet pahoinpitelyrikokset	4
Taulukko 3.	Törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden kehitys asukasluukuun suhteutettuna Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (yksityinen ja julkinen paikka / 10 000 as.)	45
Taulukko 4.	Yleisellä paikalla tapahtuneiden törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lieviä pahoinpitelyiden kehitys asukasluukuun suhteutettuna Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (Ilmoitettu teontarkenteita / 10 000 as.)	47
Taulukko 5.	Törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden kehitys asukasluukuun suhteutettuna Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (yksityinen paikka / 10 000 as.)	48
Taulukko 6.	Poliisin tehtävät toimenpiteen 711 osalta Porin ydinkeskustassa vuosina 2011–2013 (PONA 2014)	51
Taulukko 7.	Jyväskylän, Kuopion, Lahden ja Porin ravitsemusliikkeissä tapahtuneet pahoinpitelyitä vuosina 2007–2014 (POLSAT 20)	52
Taulukko 8.	Ankkuri -toiminnassa 3.3.-31.12.2014 mukana olleet alle 18-vuotiaat iän ja sukupuolen mukaan	54
Taulukko 9.	Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleet alle 18-vuotiaat asiakkaat asuinkunnan mukaan	55
Taulukko 10.	Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleiden alle 18-vuotiaiden asiakkaiden rikosnimikkeet	56
Taulukko 11.	Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleiden alle 18-vuotiaiden asiakkaiden mukana olo lastensuojelun toimenpiteissä	57
Taulukko 12.	Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleet lähisuhdeväkivaltatapaukset	57
Taulukko 13.	Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 1.1.-30.5.2015 mukana olleet lähisuhdeväkivaltatapaukset	58

1 Johdanto

1.1 Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke

Satakunnan poliisilaitos (1.1.2014 alkaen Lounais-Suomen poliisilaitos) ja Porin kaupunki saivat oikeusministeriöltä rahoituksen Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeelle (myöhemmin myös VäkVä). Hanke aloitti toimintansa syksyllä 2012 ja se päättyi toukokuussa 2014.

Hankkeen tavoitteet on jaettu kahteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena oli selvittää tihentymäkartoituksen avulla Porissa tapahtuneita väkivallan tekoja. Poliisin tietojärjestelmästä (Patja) kerättyjen tietojen perusteella väkivaltarikokset sijoitettiin karttapohjaan, jolloin esiin nousi mahdollisia väkivaltarikosten keskittymiä eli ns. Hot spotteja. Rikosnimikkeet, joita tihentymäkartoituksessa tarkasteltiin, vaihtelivat lievästä pahoinpitelystä murhaan sekä mukaan otettiin myös raiskaus ja törkeä raiskaus sekä järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen. Tihentymäkartoituksen tarkasteluajankohta oli 1.10.2011–30.9.2012. Hankkeen loppuvaiheessa tehtiin myös toinen tihentymäkartoitus ajalta 1.4.2013–31.3.2014.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena oli myös kehittää mittaristo tai indikaattoreita, joiden avulla voitaisiin jatkossa paikallistaa ja analysoida muodostuneita väkivaltarikosten tihentymiä, jolloin niihin olisi mahdollista puuttua nopeasti. Oletettiin, että väkivaltarikosten keskittymien kartoituksen avulla jatkossa väkivallan ehkäisy- ja vähentämistyötä olisi mahdollista kohdentaa entistä paremmin. Lisäksi tarkoituksena oli tarkastella väkivaltarikoksiin liittyviä tekijöitä tai säännönmukaisuuksia, joihin vaikuttamalla väkivaltarikollisuutta olisi mahdollista vähentää.

Toisessa vaiheessa tavoitteena oli puolestaan vaikuttaa eri viranomaistoimijoiden yhteisin toimenpitein väkivaltarikosten määrän vähenemiseen. Väkivallan ehkäisy- ja vähentämistyöhön pyrittiin aikaansaamaan eri viranomaisten välinen verkostoitunut ja moniammatillinen

työskentelytapa. Lisäksi työskentelyssä tavoitteena oli ottaa huomioon väkivallan ja alkoholin (yleensäkin päihteiden) suhde. Väkivaltaa sekä siihen liittyvää voimakasta alkoholin käyttöä voidaan pitää yleisesti vakavana ongelmana suomalaisessa yhteiskunnassa. Hankkeen taustalla on ollut molempien hakijatahojen yhteinen huoli Porissa tapahtuvaa väkivaltaa kohtaan, mikä on ymmärrettävissä, kun kansalliset ja kaupunkien väliset vertailutiedot ovat osoittaneet huolestuttavia tietoja Porin väkivaltarikollisuudesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä.

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke päättyi kesällä 2014. Hankkeen yhteydessä toiminut väkivallan vähentämistyöryhmä on kuitenkin jatkanut toimintaansa senkin jälkeen jatkaakseen hankkeessa kokeillun toimintamallin mukaisia toimia.

Tampereen yliopiston Porin yksikkö sai valtiovastuun arvioidakseen hanketta kokonaisvaltaisella otteella. Arviointitietoa kerättiin koko hankkeen elinkaaren ajalta, ja aineiston keräystä on jatkettu varsinaisen hankkeen päättymisen jälkeenkin. Käsillä olevan raportin tarkoitus on tuottaa tietoa hankkeen kokonaisvaikuttavuudesta.

1.2 Väkiporissa – hankkeen lähtötilanne

Pori on kuulunut väkivaltarikosten osalta Suomessa kärkipäähän ja muun muassa vuosina 2010 ja 2011 Porissa syyllistettiin törkeisiin pahoinpitelyrikoksiin useammin kuin esimerkiksi vertailukaupungeissa Jyväskylässä, Kuopiossa tai Lahdessa. Vuonna 2011 törkeitä pahoinpitelyrikkoksia tapahtui Porissa kymmentä tuhatta asukasta kohden 7,6, kun koko maan vastaava luku oli 3,2. Kaikissa edellä mainituissa vertailukaupungeissa vastaavat luvut olivat alle 4. (POLSTAT 14.1.2015.) Kuitenkaan kaikkien pahoinpitelyrikosten osalta erot eivät ole olleet näin suuria kuin törkeiden pahoinpitelyrikosten kohdalla. (Polstat 31.10.2014.) Myös päihtyneiden osuus pahoinpitelyrikoksiin syyllistyneissä on Porissa suuri muun muassa keskustan alueella (PONA).

Porin keskustan alueella tapahtuu eniten kaikista kaupungissa kirjatuista väkivaltarikoksista. Kun väkivallan tihentymäkartoituksessa (1.9.2011–31.10.2012) otettiin tarkasteluun kaikki mahdolliset väkivaltarikosnimikkeet, nousi keskustan alue väkivaltaisemmaksi alueeksi; siellä todettiin tapahtuneen 44 % tihentymäkartoituksen väkivallasta (Hannula 2013). Sama tilanne on todennettavissa myös Porin väkivaltatilastoista (POLSTAT 11.5.2015): esimerkiksi vuonna 2011 tapahtui Porin keskustassa yleisellä alueella 45 % kaikista Porin yleisen paikan pahoinpitelyrikoksista (törkeät ja niiden yritykset, pahoinpitely ja lievä pahoinpitely). Keskustan alueella tapahtuneista pahoinpitelyrikoksista suurin osa on rikosnimikkeeltään joko pahoinpitelyitä tai lieviä pahoinpitelyitä. Keskustan alueen ravitsemusliikkeissä niin ikään yleisimmät pahoinpitelyrikosten rikosnimikkeet ovat pahoinpitely ja lievä pahoinpitely. Porissa ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden pahoinpitelyrikosten määrä on samassa suhteessa kaupungin keskustan alueella tapahtuneiden pahoinpitelyrikosten kanssa. Kun pahoinpitelyrikosten määrä kokonaisuudessaan kaupungissa vähenee, vähenee se myös ravitsemusliikkeissä. (Polstat 31.10.2014.)

Porin pahoinpitelyrikollisuuden määrät keskustan julkisella alueella olivat vuosina 2007–2013 taulukon 1 mukaiset (POLSTAT 11.5.2015).

Taulukko 1. Porin keskustassa julkisella alueella ajanjaksolla 2007–2013 tapahtuneet pahoinpitelyrikokset

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Törkeä pahoinpitely tai sen yritys	14	15	12	9	8	7	8
Pahoinpitely tai sen yritys	152	196	127	111	132	112	99
Lievä pahoinpitely	34	46	47	47	41	48	38
Yhteensä	200	257	187	167	181	167	145

Porin pahoinpitelyrikollisuuden määrät keskustan ravitsemusliikkeissä olivat vuosina 2007–2013 taulukon 2 mukaiset (POLSTAT 11.5.2015).

Taulukko 2. Porin keskustassa ravitsemusliikkeissä ajanjaksolla 2007–2013 tapahtuneet pahoinpitelyrikokset

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Törkeä pahoinpitely tai sen yritys	1	6	0	0	1	1	2
Pahoinpitely tai sen yritys	53	80	45	42	45	35	30
Lievä pahoinpitely	5	14	19	23	12	16	8
Yhteensä	59	100	64	65	58	52	40

Tältä näytti siis Porin väkivaltarikollisuuden tilanne joiltakin osin ennen hankkeen alkua tai sen alkuajoina. Myöhemmin esitettävistä tilastoista havaitaan muutoksia tapahtuneen Porin väkivaltarikollisuuden määrällisessä kehityksessä.

1.3 Hankkeen arviointi

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeesta Tampereen yliopiston Porin yksikön tekemän evaluoinnin tavoitteena oli arvioida hanketta kokonaisvaltaisella, jatkuvaan tiedonkeruuseen ja prosessiseurantaan perustuvalla otteella. Tietoa kerättiin hankkeen suunnitteluvaiheesta ja toiminnan aikana sekä koottiin lopuksi tietoarsenaali hankkeen kokonaisvaikuttavuudesta. Hankkeesta on aiemmin toteutettu ennakoarviointi ja väliarviointiapalautte- ja ohjaamismielessä. Tutkimusasetelmallisessa mielessä käsillä oleva loppuraportti on jälkikäteistyypinen arviointi, jossa on kuitenkin tietoa hankkeen alku-, keski- ja loppuvaiheesta (hankekokonaisuudesta), jolloin voidaan todentaa, mitä hankkeessa konkreettisesti tapahtui.

Hankesuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi ottaa arvioinnissa yleisellä tasolla huomioon seuraavat peruskysymykset:

- hankkeen relevanssi → suhde yhteisön toiminnan päämääriin
- tehokkuus → panokset ja tuotokset
- vaikuttavuus → vaikutus kohderyhmiin
- hyödyllisyys → osallistujien tarpeet; yhteisö- ja aluehyödyt
- hankkeen pysyvyys → vaikutusten säilyminen

Arvioinnissa on noudatettu Euroopan komission arviointikriteerejä (European Commission 1996), joiden perusteella tulee noudattaa monipuoliseen aineistoon, analyysitapaan. kulloinkin analyysissä käytettyjen aineistojen kertomiseen sekä mahdollisimman objektiivisiin johtopäätöksiin liittyviä kriteerejä.

Hankkeen arviointi ja tiedonkeruu olivat siis mukana alusta loppuun saakka, jolloin tarkoituksena oli havainnoida hankkeen kulkua/prosessia suunnittelusta vaikutuksiin. Arviointimenetelmät mukautettiin arvioinnin ajankohdan ja toimenpiteen luonteen perusteella. Arvioinnin työkaluina ovat tilastomateriaali, haastattelut, havainnoinnit ja erilaiset dokumentit; tarkemmin näitä esitellään aineistoluvun yhteydessä..

Etukäteisarviointi (ennakkoarviointi, ex ante; Eskelinen & Leander 2014) toimi hankkeen suunnittelun välineenä tavoitteena hankkeen vaikutusten ja toimeenpantavuuden arviointi. Etukäteisarviointi toteutettiin kahdella tavalla: alusta alkaen hankkeen suunnittelun apuna toimivana, hankkeen eri tilaisuuksissa (työryhmä, ohjausryhmä, kehittämispäivät) tapahtuvana palautejärjestelmänä ja varsinaisten toimenpiteiden toimeenpantavuutta ja vaikuttavuutta ennustavana ex ante -raportointina. Periaatteessa etukäteisarviointi tehdään hankkeen suunnitteluvaiheessa, ennen kaikkien toimenpiteiden alkamista. Sen avulla voidaan muun muassa tarkistaa, ovatko hankkeen tavoitteet ja toteutustavat hankkeen kohteen ja kohderyhmän näkökulmasta relevantteja ja tarkoituksenmukaisia. Tämän hankkeen yhteydessä ennakkoarviointi raportoinnin muodossa toteutettiin kuitenkin vähän myöhennettynä muun muassa siksi, että hanketta ohjaavaa ohjausryhmää ei perustettu aivan hankkeen alussa, joten hankkeen organisoinnista ei aivan alussa saatu muodostettua kokonaiskuvaa arviointia varten. Se

toteutettiin kuitenkin ennen kuin varsinaiset toimenpiteet (Ankkuri -toiminta, yms. moniammatillinen toiminta) alkoivat.

Julkaistussa ennakoarviointiraportissa (Eskelinen & Leander 2014) arvioitiin ennen hankkeen kaikkien varsinaisten käytännön toimenpiteiden vakiintumista, miten hankkeen toteutumat mahdollisesti tulevat vaikuttavamaan turvallisuuteen, alkoholikäyttäytymiseen, asukkaiden hyvinvointiin, asukastyytyväisyyteen ja turvallisuudentunteeseen sekä hankkeen toimijoihin. Tavoitteena oli arvioida hankkeen tihentymäkartoituksen ja alkutoimenpiteiden jälkeistä tavoitteiden toteutumista ja toimeenpantavuutta. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa hankkeen jatkolle (hankkeen jatkavalle väkivallan vähentämistyöryhmälle ja käytännön toimenpiteiden ammattilaisille) ennakoarvointiperiaatteella toimenpide-ehdotuksia. Myös käsillä oleva evaluoinnin loppuraportti sisältää toimenpide-ehdotuksia.

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen vaikutusten ja toimeenpantavuuden etukäteisarvioinnissa käytettiin seuraavia aineistoja:

- kansallista kokemusta rikosten keskittymien tutkimisesta
- väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen työryhmän haastattelut
- hankkeessa työstetyt raportit/selvitykset
- hankkeen kehittämispäivien anti
- ”Vähemmän väkivaltaa -seminaarin” anti
- hankkeen työryhmän ja ohjausryhmän kirjalliset muistiot ja muut kirjalliset dokumentit
- havainnointitieto
- Lasta lyömätön Satakunta -hankkeen kokemukset
- Porin PAKKA -hankkeen kokemukset

Ennakoarvioinnin tuloksena (ks. Eskelinen & Leander 2014) voitiin todeta, että hankkeessa on toteutettu sellaisia toimenpiteitä, joiden voidaan ajatella tuottavan jatkossa tuloksia, joilla on vaikutusta väkivaltarikosten esille tuomiseen ja tunnuspiirteiden selvittämiseen, rikosten

ennaltaehkäisyyn, jälkihoitoon ja osaltaan myös väkivaltarikosten määrällisen kehityksen hillitsemiseen. On tehokasta käyttää hyväksi tihentymäkartoitusten (Hot spottien) tuloksia suuntaamaan moniammatillista yhteistyötä. Väkivaltarikollisuuden tihentymäkartoituksen ja moniammatillisuuden periaatteen mahdollisista hyödyistä, ja ongelmistakin, arvioitsijaosapuoli antoi suullisesti kommentteja hankkeen eri tilaisuuksien yhteydessä. Tavoitteena oli, että etukäteisarvioinnin avulla helpotetaan hankkeessa tehtäviä toimintatapojen valintoja. Hankkeen toimenpiteiden jatkuessa sen varsinaisen hankejakson jälkeenkin voidaan myönteistä vaikutusta olettaa syntyvän - osin lyhyellä ja osin pitkällä aikavälillä - alueiden turvallisuuden, alkoholikäyttäytymisen, asukkaiden hyvinvoinnin, asukastyytyväisyyden ja turvallisuudentunteen sekä hankkeen toimijoiden osalta. Tämä kuitenkin sillä varauksella, että hankkeessa mukana olleet toimijat sitoutuvat toimimaan eri tavoin myös jatkossa ja kehittämään jatkuvasti toimintaansa.

Hankkeen väliarviointina voidaan pitää sitä, että hankkeen evaluoija tuotti tietyin aikavälein eri tilanteista tietoa siitä, näyttivätkö hankkeelle esitetyt toimintapolut relevanteilta. Tämä toteutettiin ensisijaisesti suullisesti hankkeen eri tilaisuuksien yhteydessä kvalitatiivista ja kvantitatiivista aineistoa hyväksi käyttäen.

Käsillä oleva raportti edustaa jälkikäteisarviointia (ex post) ja samalla se kuitenkin kuvaa hankkeen tapahtumia koko sen elinkaaren osalta Raportissa tuotetaan tietoa siitä, miten hanke onnistui ja mitkä olivat sen vaikutukset. Jälkikäteen toteutettava arviointi eli vaikuttavuusarviointi antaa tietoa siitä, ovatko ennen päätöksentekoa ennakoitua vaikutukset toteutuneet tai onko esiintynyt sellaisia vaikutuksia, joita ei ole ennen päätöksentekoa osattu ennakoita. Se tuottaa tietoa päätöksentekijöille siitä, ovatko halutut tavoitteet saavutettu. Jälkikäteisen arviointitiedon perustehtävä on mahdollistaa toimenpiteiden kehittämistä siten, että asetetut päämäärät saavutetaan paremmin. Tätä tehtävää edustavat tässä toimenpide-ehdotukset. (Valtioneuvoston kanslia 2009.)

2 Turvallisuussuunnitelma hankkeen perustana ja hankkeen yhteistyösapuolet

2.1 Turvallisuussuunnitelma

Paikallista turvallisuussuunnittelua on tehty Suomessa vuodesta 1999. Paikallinen turvallisuussuunnittelu on yleisin paikallisen turvallisuusyhteistyön toimintamalli. Kaupunkien turvallisuuden katsotaan vaikuttavan suuresti yhteiskunnan turvallisuuteen. Samalla turvallisuushaasteet ovat kuitenkin muuttuneet, jolloin niiden ratkaisemiseen tarvitaan lähes aina useamman toimijan välistä yhteistyötä. Kaupungeissa turvallisuuden kannalta keskeisiä toimijoita ovat muun muassa poliisi, sosiaali- ja terveystoimi, pelastustoimi, opetustoimi, ympäristösuunnittelu sekä teiden ja katujen kunnossapito. (Pelottomat puistot, kodikkaat korttelit 2010, 9-10.) Väkivallan vähentäminen Porissa tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke on osa Porin turvallisuussuunnittelua, ja hankkeessa on selkeästi painotettu juuri monialaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Turvallisuussuunnitelmalla tarkoitetaan suunnitelmaa, jolla pyritään edistämään tietyn kohteen tai alueen turvallisuutta. Suunnitelma voi olla joko alueellinen tai paikallinen ja sen kohteeksi otetaan ne ilmiöt ja asiat, jotka paikallisen toimintaympäristön analyysin ja riskien kartoituksen seurauksena arvioidaan tärkeimmiksi alueen turvallisuutta vaikuttaviksi seikoiksi. (Helsingin kaupungin pelastuslaitos.)

Turvallisuussuunnittelulla pyritään yhteiskunnassa sellaiseen tilaan, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman rikollisuudesta, häiriöistä, tapaturmista, onnettomuuksista ja suomalaisen yhteiskunnan tai kansainvälistyvän maailman ilmiöistä tai muutoksista aiheutuvaa pelkoa tai turvattomuutta. (Pelottomat puistot, kodikkaat korttelit 2010, 10.)

Sisäasiainministeriö asetti vuonna 2009 hankkeen valmistelevaan kaupunkien turvallisuusohjelmaa, jossa mukana oli 16 Suomen suurinta kaupunkia asukasluvun perusteella

valittuna, mukana siis myös Pori. Hankkeen tehtävänä oli arvioida kaupunkien turvallisuustilannetta ja laatia ohjelma, jossa kuvataan yhteistyöhön perustuvia keinoja turvallisuuden edistämiseksi. Ensimmäiseksi kaupunkien turvallisuustyön tavoitteeksi nousi kaupunkien ja kaupunkilaisten turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen parantaminen. Toisena tavoitteena mainitaan turvallisuusongelmista aiheutuvien kustannusten pieneminen. Kolmantena tavoitteena Suomi olisi Euroopan turvallisin maa vuonna 2015. (Pelottomat puistot, kodikkaat korttelit 2010, 12–14.)

”Paremmaksi Poriksi – tutkiva työpaja kaupunkien turvallisuuskysymyksistä”-tilaisuus pidettiin syksyllä 2008 Porin yliopistokeskuksessa. Porin kaupungin turvallisuussuunnitelmaa seurataan vuosittain sekä kaupungin että poliisin toimesta. Turvallisuussuunnitelman tavoitteena on parantaa turvallisuutta ihmisten eri elämänalueilla. Vuoden 2009–2012 turvallisuustavoitteisiin kuuluivat muun muassa lasten ja nuorten turvallisuus, yleisten paikkojen turvallisuus sekä rikosten ehkäisy. (Eskelinen & Leander 2009, 14–15.). Myös Väkivallan vähentäminen väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke sekä Ankkurimalli ovat merkittävänä osa Porin turvallisuussuunnitelmaa. (Leander 2014, 4.)

2.2 Pakka -hanke

PAKKA -hanke eli 'Paikallinen alkoholipolitiikka' on toimintamalli, jonka tavoitteena on vähentää alkoholihaittoja paikallisen tason toimenpiteillä (Holmila & Warpenius & Warsell & Kesänen & Tamminen 2009, 18). Toimintamallin avulla pyritään vähentämään nuorten ja aikuisten juomista, nostaa juomisen aloitusikää sekä vähentää humalajuomiseen liittyviä haittoja. PAKKA -mallin toimijajoukko on laaja ja se tukeutuu laajaan alueelliseen yhteistyöhön, jota kunkin alueen koordinaattori kehittää ja ylläpitää. Tavoitteen on saada yhteistyöhön mukaan muun muassa paikalliset alkoholielinkeinon yrittäjät, ravintolahenkilökunta, vähittäiskaupat, poliisi, valvontaviranomaiset, nuoret ja heidän vanhempansa, oppilaitokset, media ja kuntapäätäjät. (Pakka-toimintamalli.)

PAKKA liittyy myös kiinteästi Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeeseen, mikä johtuu ensisijaisesti alkoholin merkityksestä väkivaltarikollisuudessa. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori kuuluu hankkeen työryhmään ja hänen kauttaan hanke on saanut yhteistyökumppaneita muun muassa ravintoloista.

Porissa ja Perusturvan yhteistoiminta-alueella PAKKA (ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö) aloitti toimintansa vuoden 2010 alusta ja syksyllä 2013 toiminta vakinaistettiin. Porin PAKKA on saanut tunnustusta valtakunnallisesti ja Terveysten ja hyvinvoinninlaitos on ottanut sen yhdeksi kärkimalleistaan. Se eroaa muista ehkäisevän päihdetyön malleista siinä, että siinä puututaan saatavuuteen kysynnän ehkäisyn lisäksi. Ehkäisevä päihdetyö tehostuu, kun sen osana säännellään alkoholin ja tupakkatuotteiden saatavuutta. Tärkeää on ollut myös yhteisöllinen puuttuminen asioihin ja yhteistyötä on tehty eri viranomaistahojen lisäksi ravintoloiden ja vähittäiskauppojen kanssa. Tällaisen yhteistyömallin toivotaan leviävän koko maahan. (Satakunnan Kansa 16.2.2014.) Toimintaa kytkeytyy myös mielenterveystyö. Päihde- ja mielenterveystyön koordinaattorin tehtäviin kuuluu myös varhaisen puuttumisen malli ja Porin kaupungin nuorisotoiminnan koordinointi.

Porin PAKKA:n toiminta on monipuolista, se järjestää muun muassa

- aiheeseen liittyviä kyselyitä
- vierailuja (koulut)
- erilaisia kampanjoita
- yleisötilaisuuksia ja foorumeita
- koulutustilaisuuksia (elinkeinoelämä)
- ostokokeiluja
- asiakasarviointeja
- moniviranomaisvalvontaa

Porin PAKKA -hankkeen yhteyttä VäkVä -hankkeeseen tarkastellaan tuonnempana tässä raportissa.

2.3 Ankkuri-malli

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeeseen kuuluu kiinteästi myös Ankkuri-malli eli eri viranomaisten välinen yhteistyö, jolla pyritään ehkäisemään alle 18-vuotiaiden rikoksenteekijöiden rikoskierrettä. Ankkuri-mallia on kehitetty Kanta-Hämeen poliisilaitoksella, ja sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on tehty päätös ottaa Ankkuri-malli käyttöön koko maassa vuoteen 2014 mennessä (Sisäasiainministeriö 2013).

Poriin kehitettiin oma Ankkuri-malli. Ankkuri-toiminnan tavoitteena on varhainen puuttuminen alaikäisen rikolliseen käyttäytymiseen sekä nuoren asiakkaan elämäntilanteen ja avun tarpeen selvittäminen ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaaminen. Lisäksi tavoitteena on nopea puuttuminen lähisuhdeväkivaltaan. Yleisemmällä tasolla tavoitteena on myös turvallisuuden lisääminen moniammatillisen yhteistyön avulla. (Hannula 2014.) Porissa Ankkuritiimi, jossa työskentelee sosiaalityöntekijä, ohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja ja poliisi, on toiminut maaliskuusta 2014 alkaen. Tiimi toimii Porin poliisiaseman tiloissa ja jo toiminnan alku on osoittanut, että Ankkuri-mallin toiminta on tarpeellista. (Levonen 2015; Nirhamo 2015.)

Ankkurin asiakkaina ovat tällä hetkellä alle 18-vuotiaat rikokseen syylistyneet sekä lähisuhdeväkivalta kaikkien osapuolten osalta. Useimmiten näissä on taustalla poliisin rikosilmoitus - lievätkin rikokset ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Kuitenkin myös muut tahot, muun muassa sosiaalipäivystys ja terveydenhuolto, ohjaavat asiakkaita pikaiseen tilanteen selvittelyyn, vaikka rikosilmoitusta ei olisikaan vaan lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelun työntekijät hoitavat asioita kokonaisvaltaisesti ja tekevät palvelutarpeen arviointia. Myös aikuiset ilman lasta voidaan tarvittaessa ohjasta halutessaan Ankkuriin. Putkaan tuotujen osalta ei vielä ole sitä jokapäiväistä aamukeskustelua, se on mahdollista ainoastaan lauantaina ja sunnuntaina, silloin kun sosiaalipäivystys on paikalla aamuisin. Porin perusturvassa valmistellaan ympärivuorokautisen sosiaalipäivystyksen aloittamista 1.1.2016, jolloin aamukeskustelu olisi mahdollista muulloinkin kuin viikonloppuisin. (Levonen 2015; Nirhamo 215.)

Ankkurin yhteydessä poliisin kanssa tehtävä yhteistyö on pääasiassa päivystystyyppiinliittyvää eli joko Ankkurista pyydetään virka-apua tai hätäkeskus / poliisi pyytää ankkurilaiset liittymään

tehtävään, kun huomaavat sosiaalisen ulottuvuuden sitä vaativan. Ankkuri on edelleen pääasiassa lastensuojeluasiaa, mutta lisääntyvästi vanhukset ja muunlainen uuden sosiaalihuoltolain tarkoittama sosiaalipalveluiden tarpeen arviointi tulee mukaan. Ankkuri pystyy reagoimaan nopeasti ja lyhytkestoisesti selvittämään palvelutarpeen arviointia. Ankkurista ohjataan saattaen asiakkaita myös muihin palveluihin, esimerkiksi päihdehuoltoon, parikäynteihin, lastenvalvojalle ja Jussityöhön. Selvitystyöskentelyyn kuuluu myös usein kotikäynti. (Levonen 2015; Nirhamo 2015.) Ankkuri kytketään tässä raportissa VäkVä-hankkeen käytäntöihin myöhemmin.

Tavoitteena on vielä saada niin sanottu MARAK -työskentelymuoto avuksi niihin lähisuhdeväkivaltatapauksiin, joissa ei ole enää kyse varhaisesta puuttumisesta vaan suuren riskin tilanteista, ja pitkäänkin jatkuneista tapahtumista. MARAK (moniammatillinen riskinarviointikokous) on työskentelymuoto, jonka avulla pyritään auttamaan aikuisia parisuhdeväkivallan uhreja. MARAK-työskentelyn yhteydessä tehdään asiakkaan kanssa riskinarviointi (lomakkeella) ja MARAK-työryhmä laatii työsuunnitelman. (Kaltamaa-Uurtamo 2015.)

3 Väkiältä rikollisuuden muotona

3.1 Väkivallan eri muotoja

Väkivallalle ei ole olemassa yhtä ainoata määritelmää, mutta yhteistä eri määritelmille on, että väkivaltaan liittyy neljä elementtiä. Ensinnäkin väkiältä on tai se sisältää väkivallan tekijän tai tekijöiden fyysistä tai muuta voimankäyttöä. Toiseksi sillä on tarkoitus tuottaa toiselle vahinkoa. Kolmanneksi väkiältä on se, minkä väkivallan kohteeksi joutunut kokee vahingolliseksi ja / tai loukkaavaksi. Neljäntenä elementtinä väkiältä ovat ne teot, toiminnot tai tapahtumat, jotka jokin kolmas taho, kuten oikeusviranomainen, on tunnistanut väkivallaksi. (Hearn, 1998, 15–16 Piispan 2004, 39 muk.)

Väkivallasta voidaan erottaa erilaisia muotoja esimerkiksi sen perusteella, missä väkiältä tapahtuu, kuka väkiältä käyttää ja ketä kohtaan tai minkälaista väkiältä on (fyysinen, psyykinen, seksuaalinen). Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeessa tihentymäkartoitukseen mukaan otetut ja näin ollen myös tässä tutkimuksessa väkivallaksi määritellyt rikosnimikkeet ovat väkivaltarikokset lievästä pahoinpitelystä murhaan sekä raiskaus ja törkeä raiskaus ja lisäksi järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen.

Hankkeesta tehdyssä ensimmäisessä tihentymäkartoituksessa (1.10.2011–30.9.2012) kaikista väkivaltatapauksista 22 prosenttia voitiin luokitella ravintolaväkivallaksi ja noin 25 prosenttia puolestaan ulkoilmaväkivallaksi (Hannula 2013). Ulkoilmaväkivallasta voidaan käyttää myös termiä katuväkivalta. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen tavoitteena on lisätä keinoja puuttua juuri erityisesti julkisen alueen väkivaltaan. Väkivallan tihentymäkartoituksessa ajanjaksolla 1.10.2011–30.9.2012 julkisen alueen väkivallasta 39 prosenttia oli ravintolaväkivaltaa ja 47 prosenttia ulkoilmaväkivaltaa (ks. mm. Hannula 2013). Toisessa tihentymäkartoituksessa ajanjaksolla 31.4.2013–31.3.2014 ravintolaväkivaltaa oli puolestaan 33 prosenttia ja ulkoilmaväkivaltaa puolestaan 58 prosenttia julkisen alueen väkivallasta (Hannula 2014). Väkivallan osalta, kuten

rikollisuuden osalta yleensäkin, on syytä tiedostaa piilorikollisuus ja sen merkitys. Piilorikollisuus on rikollisuutta, joka ei tule ilmi tilastoissa. Sillä tarkoitetaan rikollisuutta, joka ei tule poliisin tietoon ja jota ei näin ollen rekisteröidä. (Hannula 2014a.) Piilorikollisuus koskee myös VäkVä-hankkeen aineistoa; on todettu, että pahoinpitelyrikoksista pääosa jää piilorikollisuudeksi (Lehti ym. 2013).

Koska ravintolaväkivallan ja ulkoilmaväkivallan (katuväkivalta) osuus julkisen alueen väkivallasta on näinkin suuri ja ne ovat myös itse hankkeen keskiössä, on mielekäästä tarkastella näitä väkivallan muotoja erikseen seuraavaksi lyhyesti.

3.2 Ravintolaväkivalta

Ravintolaväkivallaksi määritellään väkivalta, joka tapahtuu ravintolassa, baarissa, tanssipaikalla tai niiden välittömässä läheisyydessä. Ravintolaväkivallan piirteisiin kuuluu myös se, että tekijä ei ole ollut uhrille ennestään tuttu. Ravintolaväkivallan kohteeksi joutuminen oli esimerkiksi vuonna 2006 miehillä yli kaksi kertaa yleisempää kuin naisilla. Tämä ero on aikaisempina vuosina ollut suurempi. Ravintolaväkivallan kehitys noudattaa väkivallan yleistä kehityssuuntaa. (Sirén & Kivivuori & Kääriäinen & Aaltonen 2007.) VäkVä -hankkeen väkivallan tihentymäkartoituksen analyysi sisälsi myös ravintolaväkivallan. Ravintolat voivat kerätä yhteen ihmisiä laajalta alueelta kaupunkia. Ravintolat ja väkivalta nivoutuvat yhteen usein alkoholin nauttimisen seurauksena; muiden ihmisten kohtaaminen ja estojen vähentyminen alkoholin nauttimisen seurauksena voivat johtaa konfliktitilanteiden lisääntymiseen. (Hannula 2013.)

3.3 Julkisilla paikoilla tapahtuva väkivalta

Julkisilla alueilla tapahtuvasta väkivallasta käytetään myös nimitystä katuväkivalta tai ulkoilmaväkivalta. Katuväkivallassa tekijä on tuntematon tai korkeintaan tilapäinen tuttava. Katuväkivalta tapahtuu nimensä mukaisesti kadulla, tiellä tai torilla, joka tapauksessa ulkona. Suomessa sekä naisten että miesten kokemukset katuväkivallasta ovat puolittuneet 1980-luvun

alkuun verrattuna. Erityisesti fyysinen väkivalta on vähentynyt. (Sirén & Kivivuori & Kääriäinen & Aaltonen 2007.) Miehiin kohdistuu naisia enemmän uhkailuja tai fyysistä käsiksi käymistä tuntemattomien henkilöiden toimesta, oli kyse sitten ravintola- tai katuväkivallasta. Näiden kahden väkivaltatyypin kohdalla yhteinen tekijä on alkoholi. Väkivaltatyypien kehityssuunta on ollut hieman erilainen. Ravintolaväkivalta on hieman lisääntynyt kun taas katuväkivalta on vähentynyt.

Ulkona, yleisillä paikoilla tapahtuvaa väkivaltaa voidaan pitää väkivallan näkyvimpänä muotona. Väkivallan uhriksi joutumisen pelko on erilaista yleisillä alueilla kuin yksityisissä paikoissa (Koskela 2009, 82–83). Yksityisellä alueella ei pelätä läheisiä, jos väkivaltaa heidän taholtaan ei koeta. Sen sijaan tuntemattomia saatetaan ulkoilmatilanteissa pelätä, vaikka itse ei olisikaan kokenut väkivaltaa (Hannula 2013, 77). Hankkeen tihentymäkartoituksessa tarkasteltiin erikseen ulkona tapahtuvaa väkivaltaa.

3.4 Pahoinpitelyrikollisuus ja alkoholi

Alkoholin käyttö on yleisesti liitetty väkivaltarikollisuuteen (Lehti & Kivivuori 2005, 10). Vuosina 2010–2012 Suomessa tapahtuneista pahoinpitelyrikoksista epäilty oli alkoholin aiheuttamassa päihtymyksessä 57 prosentissa tapauksia (Lehti ym. 2013, 87). On todettu, että uhritutkimuksen avulla voidaan saada suuntaa-antavampi kokonaiskuva epäillyn päihtymyksestä (Hannula 2013). Kun ajanjaksolla 1980–2009 tehtiin uhritutkimushaastatteluja, havaittiin, että väkivallan kohteeksi joutuneista miehistä 72–84 prosenttia ja naisista 50–65 prosenttia ilmoitti väkivaltaisesti käyttäytyneen henkilön olleen päihtynyt (Lehti ym. 2013, 88). Myös kansainväliset tutkimukset osoittavat, että alkoholihumala ja aggressiivinen käyttäytyminen liittyvät toisiinsa. Alkoholin ja väkivallan yhteys on kuitenkin monimutkaisempi ja aggressiivisuuteen vaikuttavat myös muut tekijät kuten uhatuksi tuleminen, provokaatio ja muut tilannesidonnaiset tekijät. (Siren 2005, 103.)

Väkivaltatapauksissa myös väkivallan kohteeksi joutuneen osuudella on merkitystä. Yleistä nimittäin on, että myös uhriksi joutunut on ollut tapahtumahetkellä päihtyneenä. Väkivallan

kohteeksi joutumiseen päihtyneenä voidaan ajatella johtuvan samasta syistä kuin väkivaltaiseen käyttäytymiseen eli alkoholin aggressiivisuutta, riidanhalua ja uhmaa voimistavasta vaikutuksesta. Väkivallan käyttö voi olla myös molemminpuolista. Vastakkaisena syynä väkivallan kohteeksi joutumisessa päihtyneenä voi olla myös humalan passivoiva vaikutus eli vahvasti päihtynyt on puolustuskyvyltään heikko ja siksi sopiva väkivallan uhri. Kolmanneksi voidaan nostaa esille seikka, että väkivallan uhrin päihtymys on vain sattumaa, jolla ei ole suoraa osuutta uhriksi joutumiseen. Tämä on mahdollista etenkin ravintolaväkivallan yhteydessä, koska pääsääntöisesti kaikki asiakkaat ovat nauttineet alkoholia. Päihtymykseen liittyvä kasvanut väkivallan riski syntyy välillisesti ympäristön kautta. (Siren 2005, 103–104.)

4 Rikollisuuden tihentymäkartoitus ja moniammatillisuus sen työvälinenä

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen perustyökaluina olivat rikollisuuden tihentymäkartoitus ja moniammatillinen verkostomainen yhteistyö. Seuraavassa näitä kahta tarkastellaan yleisellä tasolla – raportin tulososassa analysoidaan sitten niiden toteutumista hankkeen yhteydessä käytännön tasolla.

4.1. Rikollisuuden tihentymäkartoitus – Hot spot -analyysi

Uuden maailmanlaajuisen sosio-ekonomisen järjestyksen sanotaan johtaneen rikollisuuden kasvuun ja lisänsen tarvetta etsiä uusia tapoja rikollisuuden tiedon käsittelyyn. On koettu tarvetta rikollisuuteen kohdistuvaan aiempaa monipuolisempaan analyysiin. Rikollisuuden analyysistä on tullut yleinen käsite, johon on sisältynyt useita tutkimuksellisia muotoja: tietoanalyysia, tutkimuksellista rikollisuuden analyysia, taktista rikollisuuden analyysia, strategista analyysia, toimenpideanalyysia ja hallinnollista analyysia. Rikollisuuden kartoitus (crime mapping) ja spatiaalinen analyysi ovat täydentäneet näitä ja ne ovat olleet keskeisessä roolissa kun on määritelty uusia esitys- ja visualisointimuotoja rikollisuuden ymmärtämiseksi, ja samalla niiden on odotettu vastaavan rikollisuuden ongelmatiikkaan. (Ferreira et al. 2012, 36.)

Paikkatiedon käsite on tietoa, jolle voidaan osoittaa sijainti. Olemassa olevasta tiedosta suurin osa voidaan paikantaa. Paikkatieto ilmoittaa missä jotakin on ja mitä jossakin on. Paikkatieto voi antaa tietoa myös sellaisista ilmiöistä, joiden ei voida olettaa liittyvän paikkatietoon. Paikkatietoa voidaan hyödyntää lähes kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Sitä voidaan hyödyntää monipuolisesti myös rikollisuuden tutkimisessa ja analysoinnissa. Se voi auttaa ongelmien ratkaisussa, olla olennainen työkalu rikosten analysoinnissa ja tuottaa arvokasta tietoa alan ammattilaisille erilaisten toimintojen käynnistämiseksi. Kun paikkatiedon avulla tiedetään, missä ongelmat ovat, millaisia ne ovat ja ne ovat visuaalisesti esillä, on mahdollista vaikuttaa rikollisuuteen myös ennakoivasti. (esri Finland 2012; esri Finland.)

Paikkatietoaineiston käsittelyyn tarkoitettu järjestelmä käytetään lyhennettä GIS (Geographical Information System = paikkatietojärjestelmä; esri Finland 2010). Se on kokonaisuus, jolla kerätään, ylläpidetään, tallennetaan, käsitellään ja jaetaan paikkatietoa (esri Finland). Paikkatietoa käsitellään usein paikkatieto-ohjelmiston avulla, esimerkiksi MapInfo -ohjelmistolla, kuten Väkivallan vähentäminen Porissa -hankkeen yhteydessä tehtiin (Hannula 2013). Paikkatietoa voidaan käyttää rikosanalyysien yhteydessä ja siitä on tullut yksi uusi tapa ymmärtää ja tarkastella rikollisuutta ja sen syitä. (Ferreira et. al. 2012, 41). Paikkatiedon sanotaan tehostavan rikosanalyysia, auttavan tuntemaan yhteisöjä ja hyödyntämään saatuja analyysia (esri Finland 2012).

Paikkatietojärjestelmän analyysivälinesovellutusta on hyödynnetty myös suomalaisissa rikollisuuden analyysissä (ks. esim. Piispa ym. 2008; Hannula 2014a ja 2014b; Hannula 2013). Carlos Carcachin (1999) mukaan GIS -järjestelmä yksinkertaistaa spatiaalisen tiedon keräämistä, käsittelyä ja analysointia (ks. Tanninen 2003, 2). Rikollisuuden tihentymäkartoitus (Hot spot -kartoitus) on yksi paikkatietojärjestelmän sovellutus ja analyysiväline. Sen yhteydessä voidaan tarkastella alueiden rikollisuuden aktiiviteettia. Avainkysymys Hot spottien yhteydessä on, että suhteettoman suuri osuus rikoksista tapahtuu tietyillä alueilla kaupunkia. (Ferreira et al 2012, 40–41.)

Hot spot -ilmiölle löytyy useita erilaisia määritelmiä. Eck (2005, 2) katsoo Hot spotin tarkoittavan aluetta, jolla on keskimääräistä enemmän rikos- tai häiriökäyttäytymistä tai aluetta, jossa ihmisillä on keskimääräistä kohonneempi riski joutua rikoksen uhriksi. On olemassa myös tihentymiä, jotka korostuvat kohonneen rikollisuuden alueidenkin joukossa. Vastakohtana ”kuumille” tihentymille on olemassa myös Cool spot -alueita, joilla tapahtuu keskimääräistä vähemmän rikollisuutta. (emt., 2.) Hot spotteja on monen tasoisia ja niiden kartoitusmenetelmissä on eroja. Hot spottien kartoitus ja analyysi voivat kohdistua tiettyyn erityiseen paikkaan (osoitteeseen), katuun tai lineaariseen Hot spottiin (yksittäiset eri paikoissa tapahtuvat rikokset, jotka tapahtuvat jonkin kulkuväylän varrella), tiettyyn maantieteelliseen alueeseen ja niin sanottuun gradientti Hot spottiin, jossa rikoksia tapahtuu enemmän alueen tietyissä osissa ja vähemmän toisissa (Eck 2005, 11–12; ks. myös Hannula 2014a, 11–12).

Tärkeä ominaisuus on, että rikollisuuteen liittyvien Hot spottien yhteydessä voidaan analysoida maantieteellisten sijainnin lisäksi väkivallan taustatekijöitä muun muassa tekijän, uhrin ja ympäristötekijöiden osalta. Voidaan saada tietoa kasaantumisen taustalla olevista tekijöistä (Sisäasiainministeriö 2010). Hot spotteja on joiltakin osin kyseenalaistettu. Rikollisuuden karttojen julkaiseminen internetissä GIS -teknologiaan perustuen on tuottanut maailmalla eettisiä ongelmia muun muassa rikosten uhrien näkökulmasta. On myös mahdollista, että julkaistavat kartat aiheuttavat asuinalueiden arvostuksen alentumista. (Ratcliffe 2002.) Yleensäkin rikollisuuden tihentymäkartoitusten tulosten käsittelyssä ja julkistamisessa on pidettävä huoli eettisistä kysymyksistä.

John Eck (2005, 1 ja 3) korostaa, että Hot spot -kartat voivat palvella tehokkaimmin poliisitointa silloin, kun karttoja ohjaa teoria. Rikollisuuden teoriat auttavat tiedon tulkinnaissa ja opastavat, mitkä toiminnat ovat tarkoituksenmukaisimpia (Eck 1998). Rikollisuuden keskittymäteorioita on useita: paikkateoriat, katuteoriat, lähiöteoriat ja rikosten uusimisteoriat (emt. 3-4). Tämän raportin kohteena olevan Väkivallan vähentäminen Porissa -hankkeen aineistosta julkaistussa Jussi Hannulan pro gradu -tutkielmassa (Hannula 2014a) on analyysitasolla sovellettu rutiinotoimintojen teoriaa, jonka myös Eck (2005, 5) artikkelissaan mainitsee. Rutiinotoimintojen teorian avulla rikollisuutta selitetään analysoimalla rikostilanteita. Teorian mukaan rikos tapahtuakseen edellyttää rikokseen valmiin tekijän ja kohteen kohtaamista paikassa ja ajassa. Väkivallan osapuolten kohtaamista ajassa ja paikassa sekä väkivallan tapahtumista voidaan tulkita ihmisten rutiinotoiminnan tuotteena. (Cohen & Felson 1979; ks. teorian käytöstä Porin väkivallan vähentämishankkeen yhteydessä Hannula 2014a.)

Lähtökohtana väkivallan torjunnassa voidaan pitää sitä, että on olemassa täsmällistä tietoa siitä, missä ja milloin väkivalta ilmenee (Piispa ym. 2008). Tämän lisäksi tulisi olla tietoa väkivallan taustatekijöistä tekijän, uhrin ja ympäristötekijöiden osalta. Rikosten tihentymäkartoitus analyyseineen vastaa näihin haasteisiin. Hot -spot -kartoitus analyyseineen ei kuitenkaan voi toimia yksin väkivallan hillitsijänä ja ehkäisijänä, vaan niiden toteuttamiseen tarvitaan myös asianmukaisia toimijoita ja tehokkaita toimia. Moniammatillisuuden periaate voi toimia yhteisenä nimittäjänä rikollisuuteen vaikuttamiseen pyrkivien toimien yhteydessä (Katajisto 2013; Rikoksentorjuntaneuvosto 2012; Sisäasiainministeriö 2010). Sen toimintaperiaate voidaan

ajatella kahtalaiseksi. Ensinnäkin Hot spot -kartoitus suunnitellaan moniammatillisen yhteistyön avulla. Toiseksi tihentymäkartoituksen antamien tulosten perusteella suunnitellaan ja toteutetaan erilaisia toimia moniammatillisuuden perusteella.

4.2 Moniammatillinen verkostotyö

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen yksi tavoitteista oli luoda verkostoitunut monialainen yhteisöllinen toimintatapa väkivallan vähentämiseksi. Tätä tavoitetta lähdettiin tavoittelemaan kokoamalla eri viranomaistahoista jäseniä sekä hankkeen ohjaus- että työryhmään. Jokaisen viranomaistahon kokemus ja tieto haluttiin ottaa yhteiseen käyttöön ja hyödyntää väkivallan vastaisessa työssä. Moniammatillisuutta käytettiin hyväksi jo väkivallan tihentymäkartoituksen suunnittelutyössä, ja kun Hot spotit kartoitettiin, voitiin moniammatillisuutta jälleen hyödyntää väkivaltarikosten vastaisessa toiminnassa.

VäkVä -hanke on Satakunnan poliisilaitoksen (nyk. Lounais-Suomen poliisilaitos) ja Porin kaupungin yhteinen hanke, ja mukana on useita eri viranomaistahoja. Hankkeen työryhmässä ovat mukana poliisin lisäksi ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö, pelastuslaitos, Porin kaupungin riskienhallinta, sosiaalipäivystys sekä Tampereen yliopiston Porin yksikkö. Myös Ankkuritiimin voidaan katsoa olevan yksi hankkeen yhteistyökumppaneista. Hankkeen monipuolisen kokoonpanon voi olettaa olevan tärkeää hankkeen onnistumisen kannalta ja moniammatillisen verkostotyön olevan usein väkivallan vastaisen työn edellytys. Moniammatillisuuden ohella voidaankin ehkä puhua jopa moniasiantuntijuudesta, jossa eri viranomaistahojen ammatilliset rajat hälvenevät ja täyttyvät mukana olijoiden kokemustiedolla ja aiemmin toisilta ammattilaisilta opituilla asioilla (Kihlman 2005, 115)

Moniammatillisesta verkostotyöstä voidaan erottaa kaksi eri käsitettä: moniammatillisuus ja verkostotyö. Yleisesti moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä työryhmissä, joissa valta ja tieto jaetaan. Tavoitteena on tällaisen työryhmän avulla saavuttaa jotakin, mitä ihminen ei yksin pysty.

Moniammatillisessa työryhmässä osallistujien ajatellaan pystyvän täydentämään ja laajentamaan myös omaa osallistumistaan. (Pohjolainen 2004, 7; Isoherranen 2005, 13.) Moniammatillinen yhteistyö -käsitettä voidaan pitää melko selkeänä ja se kuvaa hyvin sillä tarkoitettua toimintaa eli eri ammattikuntien välistä yhteistyötä (Nietola 2011, 21). Väkivaltaan puuttuminen vaatii lähes aina useamman viranomaisen puuttumisen asiaan. Väkivallan vähentämistyössä toimia tulee kohdistaa moneen suuntaan; muun muassa rikoksen tekijään, uhriin, niin sosiaaliseen kuin rakenteelliseen ympäristöön kuten ravintoloihin ja kauppoihin, muihin ihmisiin sekä valvonta- ja turvallisuutta lisääviin laitteisiin (Leander 2014, 15), jolloin moniammatillinen verkostotyö on perusteltua ja jopa suotavaa.

Verkostotyössä verkosto muodostuu samaan tavoitteeseen pyrkivistä osista kuten eri viranomaisista. Verkostot eivät ole aina samanlaisia, vaan muuttuvat työjakojen, toimijoiden ja toimintatapojen mukaan. Parhaimmillaan moniammatillinen kokonaisuus muodostuu toisiaan täydentävistä osista, joissa ammattilaiset tietävät keihin olla yhteydessä, kun täydentävää asiantuntemusta tarvitaan. (Seikkula & Arnkil 2009, 12–13). Verkostoajattelun voidaan lähtevän siitä ajatuksesta, että johonkin asiaan osalliset eli ne, joita asia koskettaa, ovat keskenään tasavertaiset. Kaikilla on verkostossa yhtäläinen asema ja jokaisen mielipide on yhtä arvokas asiaa käsiteltäessä. (Auvinen 2002, 7.)

Verkostotyö ja moniammatillisuus kulkevat tiiviisti käsi kädessä, vaikka eivät olekaan toistensa synonyymejä. Moniammatillisuus -käsitteeseen liittyy automaattisesti ajatus usean eri viranomaistahon muodostamasta ryhmästä, jossa työskentelee eri ammattiryhmiä. Verkostotyötä voidaan tehdä myös saman viranomaistahon sisällä, jolloin kyse ei olekaan enää moniammatillisesta tiimistä. Moniammatillisuuteen liittyy myös ajatus tiiviistä ja hyvinkin konkreettisesta eri ammattilaisten ryhmästä, kun taas verkostotyö voi olla abstraktimpaa, jotakin tarvittaessa käytettävissä olevaa yhteistyön muotoa. (Leander 2014, 15.)

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla hankkeen nimikin jo kertoo moniammatillisen verkostoyhteistyön merkityksestä, sillä jokaisella hankkeen työryhmän jäsenellä on oma erikoistunut tietotaitonsa monimutkaistuneeseen

väkivaltaongelmaan. Moniammatillista verkostotyötä tarvitaankin juuri siinä, että erilaisten viranomaisnäkökantojen tieto saadaan kuuluviin ja hyötykäyttöön väkivallan ehkäisytyössä.

5 Loppuraportin toteutus

5.1 Arviointikriteerit ja -kysymykset

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen arvioinnin tarkoituksena oli tuottaa selvitys siitä, mitä hankkeessa tapahtui, miten hanke onnistui ja mitkä olivat sen vaikutukset. Hankkeen loppuarvioinnin toteuttamiseksi asetettiin arviointi(evaluaatio)kriteerit ja niitä tarkentavat arviointikysymykset. Arviointikriteereillä haluttiin tässä yhteydessä tuoda esille, mitä hankkeen onnistumisen näkökulmasta tärkeitä ilmiöitä ja asiakokonaisuuksia tuli tutkia ja arvioida ottaen huomioon, että hankkeen toimintojen keskiössä oli rikollisuuden keskittymäkartoitus ja moniammatillinen yhteistyö. Toisin sanoen evaluaatiokriteerit rakennettiin sen perusteella, että saadaan vastaus siihen, mitä kokonaisuuksia hankkeesta tuli arvioida/tutkia ja mihin asioihin hankkeessa oli tarve puuttua. Arviointikriteereiden lisäksi arviointiasetelmaan sisällytettiin arviointikysymykset, indikaattorit ja aineistot ja analyysitavat (ks. taulukko liitteessä 1).

Tässä raportissa tutkittavat hankkeen onnistumisen kannalta tärkeinä pidettävät arviointikriteerit ovat:

- Suunnittelulliset / organisatoriset / toimeenpanoon liittyvät evaluaatiokriteerit. Arvioidaan, miten hankkeen valmistelu- ja suunnittelutyö onnistuivat, miten onnistuttiin organisoimaan hankekokonaisuus toimintoihin ja henkilöresursseihin, ja miten toimeenpano ja toteutus onnistuivat sekä miten yhteistyötä hankkeen osallisten kesken voidaan kuvata → hankkeen valmisteluun, suunnitteluun, organisointiin ja toimeenpanoon liittyvä onnistuminen
- Tuloksellisuus / vaikuttavuus. Arvioidaan kvantitatiivisesti mitattavissa olevien, hankkeen määrällistä ulottuvuutta kuvaavien tuotosten, toimintojen ja tapahtumien toteutumista / toteutumia → hankkeen määrälliset tuotokset (verkostossa ja toiminnoissa mukana olevat ja heidän sitoutumisensa, erilaisten toimintojen ja tilaisuuksien määrä, tiedottaminen, Hot spottien järjestäminen, hankkeen aikainen Porin väkivaltarikollisuuden kehitys ja päihdekiinniottojen kehitys Porissa)
- Vaikuttavuus. Arvioidaan hankkeen vaikutuksia kansalaisyhteiskuntaan ja rikollisuuden ehkäisyyn toimijoihin. → hankkeen laadulliset vaikutukset
- Tehokkuus. Arvioidaan laadullisesti ja määrällisesti hankkeen panos-tuotos-asetelmaa.

- Merkitys. Arvioidaan hankkeen yleistä merkitystä Porin kaupungissa ja aluekokonaisuudessa yleensäkin → hankkeen ja sen kehittämän toimintamallin alueellinen ja laajempi merkitys; mahdolliseen levittämiseen ja juurruttamiseen liittyvät näkökohdat

Arviointikysymykset on laadittu niin, että niiden perusteella saadaan vastaus evaluaatiokriteereille (ks. taulukko liitteessä 1). Käytetyt indikaattorit ovat laadullisia ja määrällisiä. Lähtökohtana on, että noudatetaan triangulaatio -periaatetta aineiston ja sen analyysin osalta. Euroopan rakennerahastojen kautta rahoitettavien projektien arviointien arviointiraportointiin liittyvien standardikriteeristöjen tavoin analyysitapa ja kunkin arviointikriteerin ja -kysymysten kohdalla käytettävät aineistot tuodaan julki ja tuotetaan mahdollisimman objektiivisia johtopäätöksiä (ks. esim. European Commission 1996).

Tulosten ja johtopäätösten objektiivisuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota, koska arvioitsijana toiminut osapuoli on ollut osittain tiiviissä kontaktissa hankkeen toimijoiden kanssa (suunnittelullinen ulottuvuus, havainnointi jne.). Lähtökohtana oli ajatus, että arvioitsijan ei tarvitse olla vain asioita objektiivisesti tarkasteleva osapuoli, vaan arvioitsija voi olla myös mukana hankkeessa. On helpompi ymmärtää, mistä toiminnassa ja sen prosesseissa on kyse, kun tutkija osallistuu hankkeen arkeen. Tässä tapauksessa arvioitsija osallistui, mutta pysytteli kuitenkin enemmänkin taka-alalla. (ks. Robson 2001.) Hankkeen toteuttaja antoi arvioitsijoille arvioinnin osalta vapaat kädet. Arvioinnin aikaperspektiivin osalta tämä loppuraportti edustaa jälkikäteisarviointia (ex post). Arviointiote on kuitenkin myös sellainen, että siinä tulee esille hankkeen tuloksia prosessina sen koko elinkaarta ajalta eli analysoidaan myös sitä, mitä tapahtui hankkeen aikana.

Tiivistäen arviointihankkeen tavoitteena oli arvioida Satakunnan poliisilaitoksen ja Porin kaupungin hanketta monitahoarvioinnin periaatteella. Ennakoarviointi- (ex ante-) asetelman tavoitteena oli toimia hankkeessa suunnittelullisena välineenä. Ennakoivana välineenä sen tavoitteena oli selvittää, miten hankkeen vaikutukset mahdollisesti heijastuvat väkivaltaikäyttäytymiseen ja siihen liittyviin erilaisiin ilmiöihin.

Kokonaisuudessaan hankkeen arvioinnissa otettiin huomioon rikosentorjuntaneuvoston ideakirjassa (Rikosentorjuntaneuvosto 2001) esitettyjä prosessin, vaikutusten ja dokumentoinnin arviointiin liittyviä periaatteita. Prosessin arviointiin liittyen *toteutusanalyysin* avulla pyrittiin saavuttamaan tietoa hankkeen organisatorisista näkökohdista: työmenetelmistä, resurssien hyödyntämisestä, osallisten sitoutuneisuudesta, yhteistyö-/verkostotyön onnistuneisuudesta, tiedottamisen laadusta ja määrästä. Aineistoina tältä osin ovat dokumentit, haastattelut ja havainnoinnit. *Tavoiteanalyysin* avulla tutkittiin hankkeen tavoitteiden kokonaisvaltaista relevanttisuutta (tavoitteiden asettelua ja toimintaa; ovatko ao. toimenpiteet toteutettu laadukkaasti). Käyttöön otetun evaluaatioasetelman ansiosta oli mahdollista tiedottaa mahdollisista hankkeen tavoitteiden tai muiden toimintojen kurssin muutostarpeesta (ennakkoarviointi). *Tavoite/keinoanalyysi* tehtiin hankkeesta tavoitteena todentaa, voidaanko olettaa, että valituilla toimenpiteillä voidaan saavuttaa asetetut tavoitteet. Arvioinnin osalta vaikeimmaksi – mutta oleelliseksi osioksi – muodostui hankkeen *vaikutusten arviointi* sen osalta, oliko hanke vaikuttanut Porin väkivaltarikollisuuteen ja siihen liittyviin ilmiöihin. Oli kyettävä todentamaan vaikuttavuutta laadullisesta ja määrällisestä näkökulmasta. Arvioinnin yhteydessä tulee esille myös hankkeen *dokumentointiin* liittyviä näkökohtia.

5.2 Aineistot ja niiden analyysi

Hankkeen arvioinnin loppuraportissa on käytettiin useita kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia aineistoja:

- 1. Satakunnan poliisilaitoksen (nyk. Lounais-Suomen poliisilaitos Porin poliisiasema) ja Porin kaupungin hakemus oikeusministeriölle valtionavustuksen saamiseksi.
- 2. Väkivaltarikollisuuden tilastot (Pori ja eräät vertailukaupungit; POLSTAT); Porin päihdekiinniottojen tilastot (PONA).
- 3. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla –hankkeen työryhmän haastattelu (10.1.2013).
- 4. VäkVä –ennakkoarviointihaastattelu (26.3.2014).
- 5. Hankkeen väkivallan vähentämistyöryhmän jäsenille (21.10.2014) ja / tai hankkeen johtajalle (17.3.2015) suunnattu sähköpostikysely ja / tai vapaamuotoiset keskustelut työryhmän jäsenten kanssa.
- 6. Porin väkivaltarikollisuuden tihentymäkartoitukset 1.10.2011–30.9.2012 ja / tai 31.4.2013–31.3.2014.
- 7. Hankkeen kehittämispäivien ja työpajojen anti ja osallistujamäärät.
- 8. 7.11.2013 toteutetun ”Vähemmän väkivaltaa –seminaarin” sisältökuvaukset, palaute ja osallistujamäärät.
- 9. Työyhteisöväkivaltaan liittyvä koulutustapahtuman (24.3.2015) anti ja osallistujat.
- 10. Hankkeen työryhmän ja ohjausryhmän kirjalliset muistiot ja muut kirjalliset dokumentit.
- 11. Porin turvallisuuden ohjausryhmän muistiot.
- 12. Havainnointiaineisto (työryhmät, ohjausryhmä, eri tilaisuudet)
- 13. Hankkeen loppuraportti oikeusministeriölle (Hannula 2014b).
- 14. Hankkeesta tehty vaikuttavuuden ja toimeenpantavuuden arviointi (ennakkoarviointi).
- 15. Kaksi hankkeesta tehtyä pro gradu –tutkielmaa (Hannula 2014a a / tai Leander 2014).
- 16. Marraskuun valvontakokeilun vaikutuksista ja väkivaltakartoituksesta -raportti

Pahoinpitelytilastotiedot saatiin POLSTAT -tiedostosta ja päihdekiinniottotilastot PONA -järjestelmästä. Väkivaltarikollisuustietojen osalta käytettiin hyväksi myös ajankohdilta 1.10.2011–30.9.2012 ja 31.4.2013–31.3.2014 tehtyjä Hot spot -kartoituksia. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen Väkivallan vähentämistyöryhmän haastattelu tehtiin 10.1.2013 ja ennakkoarviointihaastattelu 26.3.2013. Ensimmäisessä haastattelussa keskityttiin tarkastelemaan hankkeen liikkeellelähtöä, toisen haastattelun tavoitteena oli saada selville työryhmän

ennakkoarviot hankkeen yhteydessä toteutettavien toimenpiteiden vaikutuksista väkivaltarikollisuuden esiintymiseen ja hankkeen jälkeisten toimenpiteiden tukemiseen. Vuoden 2014 lokakuussa suunnattiin sähköpostikysely väkivallan vähentämistyöryhmälle hankkeen onnistumisesta ja vaikuttavuudesta. Arviointia varten kerättiin laadullista ja määrällistä tietoa hankkeen kehittämispäivistä, työpajoista, ”Vähemmän väkivaltaa” -seminaarista ja koulutuspäivistä. Kaikki hankkeen työryhmän ja ohjausryhmän kirjalliset muistiot ja muut kirjalliset dokumentit (myös väkivaltakartoitukset) olivat arviointiaineistona. Havainnointitietoa kerättiin kaikista hankkeeseen liittyvistä tilaisuuksista ja kokouksista. Osaltaan aineistona toimivat hankkeen loppuraportti (Hannula 2014), hankkeen vaikuttavuuden ja toimeenpantavuuden arviointi, Anu Leanderin (2014) hankkeen moniammatillisia verkostoja käsittelevä pro gradu -tutkielma ja Jussi Hannulan (2014) kaupunkirutiineja ja väkivaltaa käsittelevä pro gradu -tutkielma.

Tämä raportti edustaa jälkikäteisarviointi tyyppistä selvitystä. Aineiston analyysi on perustaltaan laadullista ja deskriptiivistä, tarkoituksena tuottaa tietoa siitä, mitä hankkeessa tapahtui, miten hanke onnistui ja mitkä olivat sen vaikutukset. Tilastot ja muut määrälliset suoritteet tuovat tietoa hankkeen tuloksellisuudesta. Erilaisten laadullisten suureiden kuvaileva analyysi antaa puolestaan tietoa hankkeen organisaatio-, suunnittelu- ja toteutusperustasta, Porin väkivaltarikollisuuden olemuksesta, väkivaltarikollisuuden ehkäisyn toimijoista ja hankkeen alueellisesta ja laajemmasta merkityksestä.

Jokaisen tuloksia kuvaavan luvun pääotsakkeeseen on merkitty alaviitteenä maininta siitä, mihin luvun 5.2 mainittuihin, arviointia varten kerättyihin aineistoihin, ko. luvun teksti perustuu. Esimerkiksi hankkeen valmistelua ja suunnittelua koskevan luvun 6.1 teksti perustuu aineistoihin numerot 1, 3, 9, 10 ja 12.

6 Hanke toimeenpanoprosessina

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen loppuraportin luvussa 6 analysoidaan toimeenpanoprosessin tuloksia valmistelun, suunnittelun, organisoinnin ja toimeenpanon onnistumisen näkökulmasta. Arvioinnin kiinnostuksen kohteena on, miten hankkeen *valmistelu- ja suunnittelutyö* toteutuivat ja onnistuivat, ketkä olivat niitä toteuttamassa ja mitkä olivat motiivit hankkeen perustamiseen. *Organisoinnin* osalta arvioidaan sitä, osattiinko toiminnan toteuttamiseksi valita oikeita toimenpiteitä, kohteita, hallinnon muotoja ja sopivia henkilöresursseja toiminnan toteuttamiseksi. *Toimeenpanon* osalta arvioidaan, mitä toimintoja hankkeessa toteutettiin, toteutuiko hanke tältä osin hankesuunnitelman mukaisesti, mitä hyvää tai kielteistä löytyy toimeenpanon osalta ja miten toiminnan perustaksi suunnitellut yhteistyöverkostot ovat toimineet. Eri viranomaisten yhteistyön onnistumisen arviointia sisältyy jokaiseen yllämainittuun kohtaan.

6.1 Hankkeen valmistelu ja suunnittelu¹

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen alullepanijoina olivat Porin kaupunki ja Satakunnan poliisilaitos (nyk. Lounais-Suomen poliisilaitos Porin poliisiasema), joiden yhteisenä huolena oli se, että Porissa tapahtuu suhteellisesti tarkasteltuna kohtalaisen paljon väkivaltaa – erityisesti sen törkeitä muotoja. Ennen hanketta syksyllä 2011 oli perustettu näiden kahden organisaation yhteisellä päätöksellä moniammatillinen väkivallan vähentämistyöryhmä. Pohjimmiltaan hanke juontaa juurensa rikosentorjuntaneuvoston valmistelemaan kansalliseen väkivallan vähentämisen ohjelmaan (2006–2008), jossa haluttiin ottaa väkivallan torjunta osaksi paikallista turvallisuussuunnittelua. Ohjelman mukaan turvallisuussuunnittelussa tarvitaan täsmällistä tietoa siitä, missä ja milloin väkivaltaa ilmenee; ohjelmassa ehdotettiin, että etsitään maanlaajuisesti väkivallan keskittymiä. (Piispa & Järvinen & Korhonen 2008.) Hankkeen valtakunnalliset juuret ovat perua myös siitä, että Suomessa on ollut kaksi valtakunnallista sisäisen turvallisuuden ohjelmaa, joiden

¹ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 3, 10 ja 12.

jatkumon on määrä ulottua aina vuoteen 2015 saakka. Paikallinen turvallisuussuunnittelu on sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoa paikallistasolla. Myös Porin kaupungilla on oma turvallisuussuunnitelmansa. Suunnittelu- ja valmistelutyössä mukana olevilla on ollut etukäteistietoa Porin kaupungin väkivaltarikosten alueellisista keskittymistä, mutta tihentymäkartoituksen avulla haluttiin väkivaltarikosten keskittymät vielä varmentaa, etsiä uusia tihentymiä ja tutkia, millaisia keskittymät kaiken kaikkiaan ovat ja mitä niillä konkreettisesti tapahtuu. Kartoituksen tuli määritellä sitten tarkemmin kohteet, joille tehostettuja toimenpiteitä kohdistettaisiin.

Voidaan pitää järkevänä, että moniammatillisuus oli mukana jo hankkeen valmistelu- ja suunnittelutyössä moniammatillinen väkivallan vähentämistyöryhmän muodossa. Myöhemmin hankkeen innovatiiviseksi elementiksi muotoutui konkreettinen moniammatillinen verkostotyö väkivallan vähentämisen muotona. Valmistelu- ja suunnittelutyön voidaan sanoa edenneen hankesuunnitelman mukaisesti. Työryhmän kokouksissa keskusteltiin myös vapaaehtoisten partiointihankkeiden mahdollisesta osuudesta hankkeessa. Päädyttiin kuitenkin siihen, että hankkeen puitteissa toimitaan kokonaan viranomaisperiaatteella, koska väkivaltarikollisuuteen puuttumisen katsottiin vaativan ammatillista otetta ja vapaaehtoisperiaatteella tapahtuvaan toimintaan saattaisi sisältyä paljon ongelmia.

Väkivallan vähentämistyöryhmässä ei ole ollut mukana elinkeinoelämän (anniskeluravintolat) edustusta, mikä olisi kuitenkin saattanut olla tarpeen, koska väkivalta koskettaa heitä, ja anniskelupaikoilla voi olla oma roolinsa väkivallan vähentämistyössä. Elinkeinoelämä oli kuitenkin mukana muissa – myöhemmin mainittavissa yhteyksissä - hankkeeseen. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanketta valmistelleet ja suunnitelleet kokivat Porin väkivaltatilanteen vaativan välittömiä toimenpiteitä (ks. myös Oikeusministeriö 2012). Hankkeen valmistelun ja suunnittelun taustalla olivat siis olemassa toisaalta valtakunnalliset pyrkimykset väkivallan torjumiseen ja uudenlaisten torjunta-ehkäisykeinojen käyttöön, yhtäältä valmistelu- ja suunnittelutyöhön vaikuttivat alueellinen yksimielisyys asian tärkeydestä ja aiheen piirissä työskentelevien yhteinen innostus asiaan. Tässä mielessä hankkeen suunnittelu- ja valmistelutyöllä on yhtymäkohtia alueella aiemmin toteutettuun Lasta lyömätön Satakunta -hankkeeseen.

Ajatus verkostoituneesta monialaisesta viranomaisyhteistyöstä oli alun alkaen mukana hankkeen suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa. Tämä oli hyvä perusta myöhemmin tapahtuvalle konkreettisille moniammatillisille toimille. Ensimmäiseksi työvaiheeksi suunniteltiin kuitenkin Hot spot -kartoituksen toteuttaminen ja sen avulla väkivaltarikoksiin liittyvien tekijöiden ja säännönmukaisuuksien löytäminen, jotka toimisivat moniammatillisuuden toimenpiteiden perustana. Viranomaisten yhteistyöstä oli saatu jo myönteisiä kokemuksia Satakunnan poliisilaitoksen toteuttamasta Lasta lyömätön Satakunta -hankkeesta, minkä osaltaan voi olettaa innostaneen käyttämään yhteistyöhön perustuvaa toimintamallia myös tässä raportissa arvioitavan hankkeen yhteydessä. Väkivallan vähentämistyöryhmässä oli mukana myös entisiä Lasta lyömätön Satakunta -hankkeen työryhmän jäseniä. Eri kohderyhmiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen näyttää kehittyneen keskeiseksi osaksi paikallista turvallisuussuunnittelua. Hankkeen alkupuolen väkivallan vähentämistyöryhmän kokousten yhteydessä annettiin ymmärtää, että tulevien konkreettisten toimien yhteydessä tullaan ottamaan huomioon toiminnan eettiset periaatteet, joiden voi olettaa olevan tärkeitä esimerkiksi alueen imagon ja siellä toimivien elinkeinonharjoittajien näkökulmasta.

Hankkeen valmistelu ja suunnittelu näyttävät lähteneen vankalta pohjalta ja hankkeelle on selvästi ollut aito tarve. Vuoden 2015 kevään tilanteen mukaan hankkeen yhteyteen kehitetty verkostoitunut monialainen työskentelymalli työkaluineen on toiminnassa. Hankkeen suunnittelutyö tapahtui aikataulun mukaisesti; tarkennettuna hankkeen yleissuunnittelun tuli tapahtua keväällä 2012 ja kartoituksen sekä toimien suunnittelun syksyllä 2012 (Hannula 2014b, 2). Motiivina hankkeen käynnistämiseksi näyttäisi siis olleen käytännön kokemusten kautta tullut ajatus väkivaltarikoksiin puuttumisen tarpeellisuudesta. Suunnittelu näyttää toteutuneen dynaamisena prosessina koko hankkeen ajan: esimerkiksi moniammatillisuutta edustava Ankkuri -malli otettiin käyttöön hankkeen kuluessa. Aineisto ei anna viitteitä siitä, että hankkeen valmistelussa ja suunnittelussa mukana olevien eri alojen edustajien kesken olisi ollut substanssiin tai toimenpiteiden toteuttamiseen liittyviä ristiriitaisuuksia. Hakemusvaiheessa ehdotettiin, että hanketta arvioidaan ulkopuolisen arvioitsijan toimesta. Arvioitsijaosapuoli on saanut kaiken relevantin tuen arvioinnin toteuttamiseksi, ja joitakin ennako- ja väliarvioinnin tulosten perusteella esitettyjä suosituksia on otettu huomioon. Valmistelu- ja suunnittelutyön

aikana ei voida sanoa tapahtuneen mitään ennalta odottamatonta. Osa hankkeen toimenpiteistä suunniteltiin ja toteutettiin hankeprosessin kuluessa. Hankkeen ohjausryhmä olisi kuitenkin voitu asettaa välittömästi hankkeen rahoituksen selvityksessä.

6.2 Hankkeen organisointi²

Hankkeen yhteydessä edelleenkin toimiva väkivallan vähentämistyöryhmä on jatkoa keväällä 2011 aloittaneelle Porin poikkihallinnolliselle väkivallan vähentämistyöryhmälle. Molemmilla oli myös ohjausryhmänsä, jotka kuitenkin yhdistyivät myöhemmin hankkeen toiminnan aikana poliisin ja kaupungin yhteishankkeiden ja toimintojen yhdeksi kokoonpanoksi. Tarkennettuna organisatorinen kehitys eteni seuraavasti. Vuonna 2011 aloittanut Porin väkivallan vähentämistyöryhmä sulautui Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen väkivallan vähentämistyöryhmäksi ja väkivallan vähentämishankkeen ohjausryhmäksi. Väkivallan vähentämishankkeen ohjausryhmästä tuli myöhemmin väkivallan vähentämishankkeen ja Ankkuri -toiminnan ohjausryhmä, jonka toimenalana oli Ankkuri -toiminnan käynnistäminen. Sitten päätettiin perustaa paikallinen, hankkeille yhteinen ohjausryhmä, Turvallisuuden ohjausryhmä, jonka alaisuudessa toimivat nyt Porin monet työryhmät: Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanke, Lasta lyömätön Satakunta -hanke ja Porin PAKKA, Ankkuri jne.

Yhteisen ohjausryhmään päädyttiin, koska turvallisuuteen liittyviä, paikallisia ohjausryhmiä oli liikaa ja niissä oli nimitettynä samoja henkilöitä. Oli myös huoli yhteisen koordinaation puutteesta. Toimenpiteellä haluttiin selkiyttää ja tehostaa turvallisuusjohtamista ja voimavarojen hallintaa, kehittää yhteiseen tavoitteeseen tähtäävää yhteistyötä sekä parantaa turvallisuusviestintää ja tiedonkulkua. Jotta työpanoksen merkitys ei katoaisi niistä hankkeista, joissa oli ollut ohjausryhmä, päätettiin muuttaa niiden toiminta työryhmätyyppiseksi (Muistio 25.3.2014). Kieltämättä turvallisuustoiminnan uudenlainen organisointi selkiytti myös tässä raportissa kuvatun hankkeen hieman monimutkaista organisaatiota.

² Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 3, 10 ja 11.

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen päätyttyä hahmottui Satakunnan turvallisuussuunnittelun organisaatio ja Porin turvallisuuden paikallinen verkosto-organisaatio liitteen 2 kuvion mukaisesti (Vainio 2014). Organisaation kuuluvat seuraavat osapuolet:

- Maakunnallinen ohjausryhmä
- Projektiryhmä
- Lounais-Suomen aluehallintoviraston seurantaryhmä
- Porin turvallisuuden ohjausryhmä (edistää, johtaa...)
- Porin turvallisuuden koordinoitiryhmä (koordinoi, yhteen sovittaa...)
- Turvallisuustyöryhmät. Turvallisuustyötä tehdään eri työryhmissä. Yhtenä työryhmänä jatkaa Väkivallan vähentäminen Porissa -hankkeen aikana toiminut väkivallan vähentämistyöryhmä.

Yllä esitetty Porin turvallisuudentoiminnan organisointi merkitsee sitä, että tässä raportissa kuvattu hanke jatkaa toimintaansa väkivallan vähentämistyöryhmänä, joka osaltaan kehittää jatkumoperiaatteella Porin turvallisuutta. Tämän kaltaista jatkumoa hankkeelle voidaan pitää onnistuneena toimenpiteenä. Itseasiassa vasta nyt hankkeen merkityksellä ja onnistumisella turvallisuuden edistämistyössä on mahdollisuus näkyä selvemmin kuin hankkeen alkuvaiheessa. Nyt havaitaan myös paremmin hankkeen seurausvaikutuksia, joiden perusteella voidaan kehittää uusia toimia. Käsillä olevan raportin kirjoitusvaiheessa toiminta jatkuu edelleen hankkeelle kehitetyllä organisointitavalla. Kyse on nyt vain siitä, jatkuuko työryhmän jäsenten sitoutuneisuus jatkossakin ja suunnataanko toimintaan resursseja jatkossakin.

Organisoinniltaan väkivallan vähentämisen hanke on ollut osa suurempaa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on ollut edistää laaja-alaisesti Porin turvallisuutta. Alun alkaen hankkeen suunnitelmissa mainittu verkostoitunut monialainen varhaisen puuttumisen työskentelymalli muotoutui Porin Ankkuri -malliksi, joka käynnistyi Porin kaupungin ja Lounais-Suomen poliisin yhteistyönä. Moniammatillista yhteistyötä tehtiin hankkeen varsinaisen toiminnan aikana (hankkeen rahoituskausi), ja on tehty sen jälkeenkin.

Hanke on organisoitunut myös hankkeen yhteydessä pidettäviksi tapahtumiksi ja tilaisuuksiksi (työryhmä, ohjausryhmä, työpajat / kehittämissessiot, koulutukset) ovat havainnoinnin perusteella osoittautuneet tapaamisiksi, joissa on kyetty tilaisuus tilaisuudelta viemään hankkeen toimintaa eteenpäin. Hankkeen tilaisuuksia on johtanut poliisi. Tilaisuudet ovat olleet keskustelevia, eri ammattialojen edustajien mielipiteet ovat nousseet niissä hyvin esille. Hot spot -kartoituksen valmistelevien toimenpiteiden suunnittelu alkoi väkivallan vähentämistyöryhmässä heti työryhmän kokousten alkamisen jälkeen. Asioiden kehittämisen näkökulmasta henkilöresurssien voidaan arvioida olleen riittävät. Työryhmä- yms. työskentelylle on osallistujilla riittänyt aikaa, vaikka jokaisella on ollut muut omat tehtävänsä omissa työyhteisöissään. Arvioitsijaosapuoli osallistui hankkeen kaikkiin tilaisuuksiin sekä havainnoitsijan roolissa että arvioinnin eri vaiheiden mahdollistamana kehittäjänä.

Hankkeen Hot spot -kartoitusta tekemään palkattiin ulkopuolinen tekijä (Tampereen yliopiston maisterivaiheen opiskelija), jonka mukaan ottaminen myös työryhmätoimintaan osoittautui järkeväksi. Ohjausryhmä oli tarkoitus perustaa hankkeen alkupuolella, mutta sen järjestäytyminen tapahtui varsin myöhään, sen ensimmäinen kokous pidettiin 10.10.2013. Viivästyminen johtui lähinnä siitä, että työkiireiden vuoksi ohjausryhmään oli vaikea saada jäseniä. Käytännön toimintaan ohjausryhmän viivästyksellä ei näyttäisi olleen suurta merkitystä. Ohjausryhmän laaja kokoonpano olisi kuitenkin voinut merkitä tuntuvaa lisää hankkeen suunnittelu- ja valmistelutyön ideoinnissa ja hankkeen seurannan avulla se olisi voinut tarvittaessa suunnata toimintoja toisin.

Kokonaisuudessaan hankkeen organisatorista osuutta voidaan pitää onnistuneena, sen toteutus on vienyt pala palata eteenpäin hankkeen tavoitteiden toteutumista. Hanke tavallaan jatkaa hankkeen päättymisen jälkeen moniammatillisena toimintana useiden hankkeiden ja Porin turvallisuuden toimintamuotojen yhteistyönä. Väkivallan vähentämistyöryhmän tavoitteena on myös jatkaa jo alkanutta seminaariperinnettä. Laajemmalti tarkasteltuna Porin turvallisuustyön mallin nykyistä organisatorista rakennetta voidaan pitää moniammatillisen turvallisuustyön jatkumona. Turvallisuustyö tehdään raskaiden suunnitelmien sijasta toiminnan, tulosten ja vaikuttavuuden tasoilla pääasiassa työryhmissä. Käsillä oleva hanke mukaan lukien muut paikalliset

turvallisuushankkeet ovat olleet edesauttamassa sitä, että on saatu sisältöä Porin uusimpaan paikalliseen turvallisuussuunnitelmaan.

6.3 Hankkeen toimeenpano ja asettaminen³

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen toimeenpanon ja asettamisen tarkastelun osalta voidaan kysyä, mitä toimintoja kaiken kaikkiaan hankkeessa toteutettiin, toteutettiinko toimenpiteitä hankesuunnitelman mukaisesti ja mitä myönteistä tai kielteistä toimintojen yleisesti ottaen löytyy. Hankkeen tavoitteeksi asetettiin väkivallan tiivistymien, Hot spottien etsiminen ja mahdollinen löytäminen ja niihin vaikuttaminen eri keinoin väkivaltaa vähentävästi. Tavoitteena oli myös verkostoituneen, moniammatillisen työskentelytavan pysyvä käyttöönotto. Niin ikään koulutuksen järjestäminen ja seminaarien pitäminen olivat osa hankkeen toimintaa.

Seurannan perusteella voidaan sanoa, että hankkeen toimeenpanon yhteydessä ymmärrettiin joitakin väkivaltarikoksiin ja niiden ehkäisyyn liittyviä realiteetteja. Hankkeen suunnittelussa ja toimeenpanossa mukana olevat henkilöt ottivat huomioon Porissa tapahtuvan väkivallan erityispiirteet ja he myös katsoivat, että toimeenpano on toteutettava niin, että ilmiöstä (Porin väkivaltarikollisuus) saadaan aiempaa parempi tilannekuva. Väkivaltailmiöstä tuli tavoitella monitasoista tietoa, jotta siihen voidaan vaikuttaa. Otettiin huomioon myös paikallistuntemuksen lisäämisen tarve väkivaltarikollisuuden yhteydessä. Väkivallan tihentymäkartoituksen tuli palvella näitä tavoitteita. Ymmärrettiin myös, että hankkeeseen tulee kuulua tihentymäkartoituksen perusteella toteutettavia moniammatillisia toimia, ja että tarvitaan myös erilaisia tapahtumatasoisia toimenpiteitä hankkeen tavoitteiden edistämiseksi. Viimeksi mainittuihin tulisivat kuulumaan koulutus- ja seminaaritapahtumat.

Hankkeeseen palkattiin henkilö Hot spot -menetelmän suunnittelua ja toteuttamista varten. Menetelmän suunnittelu ja kehittäminen aloitettiin väkivallan vähentämistyöryhmässä hankkeen alusta alkaen. Ensimmäinen Porin väkivaltarikosten tihentymäkartoitus (ajankohdalta

³ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 3, 6 ja 13.

1.10.2011–30.9.2012) valmistui syksyksi 2013. Toinen kartoitus kattoi ajankohdan 31.4.2013–31.3.2014, ja se valmistui vuoden 2014 keväällä. Väkivaltakartoituksen tavoitteena oli tuoda karttapohjalle tietoa Porissa tapahtuneen väkivallan sijoittumisesta maantieteellisesti ja analysoida väkivaltaan liittyviä taustatekijöitä, tapahtumaketjuja jne. Tihentymäkartoituksen toimeenpanossa ongelmia ilmeni aluksi väkivallan taustatekijöiden osalta tietojärjestelmien toteutuksessa, jolloin päädyttiin keräämään aineisto vain poliisin tietojärjestelmästä. Ensihoidon, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen tietojärjestelmien hyödyntäminen ei ollut tässä tapauksessa realistista. Tapausten karttapohjalle sijoittaminen ei myöskään onnistunut poliisin operatiivisen analyysijärjestelmän avulla, vaan käyttöön otettiin Mapinfo Professional -ohjelmisto. (Hannula 2014b.) Vaikka kartoituksen osalta jäi vielä ongelmia, voidaan tihentymäkartoituksen todeta toimineen kokonaisuudessa riittävällä tarkkuudella väkivallan sijoittumisesta Porissa maantieteellisesti ja väkivallan taustatekijöiden osalta. Myös hankkeen vaikutusten ja toimeenpantavuuden arvioinnin (ennakkoarviointi) tuloksena (Eskelinen & Leander 2014) oli, että tietyin edellytyksin Hot spot -kartoitus tulee olemaan käyttökelpoinen työkalu jatkossakin. Indikaattoreiden kehittämistyötä tulisi kuitenkin jatkaa.

Moniammatillisuuden työskentelytavan toteuttamisen tarpeellisuudesta tihentymiin vaikuttamisen välineenä oltiin hankkeen piirissä yksimielisiä. Tavoitteeksi asetettiin myös verkostoituneen, moniammatillisen työskentelytavan pysyvä käyttöönotto. Työryhmätasolta moniammatillisuus laajeni hankkeen yhteydessä konkreettiseksi väkivallan vähentämiseen vaikuttamaan pyrkiväksi Ankkurit -toiminnaksi. Työryhmätyöskentelytasolla sovittiin myös, että hankkeen piirissä järjestetään myös seminaaritoimintaa, joka tulisi hyödyntämään toisaalta itse hanketta, yhtäältä myös muita väkivaltarikosten parissa työskenteleviä. Ensimmäinen seminaari järjestettiin 7.11.2013. Koulutustilaisuudet olivat (maaliskuuhun 2015 mennessä kaksi koulutustilaisuutta) luonnollinen toimintamuoto yhteistyötoimijoiden mukaan ottamiseksi toteuttamaan hankkeen tavoitteita. Lisäksi keväällä 2015 järjestettiin työpaikkaväkivaltaa käsittelevä koulutustilaisuus. Turvallisuusyhteistyön toimintamuotona voidaan pitää hankkeen yhteydessä sitä, että toimintaa harjoitettiin PAKKA -toiminnan ja paikallisten ravintolayrittäjien kanssa. Hankkeessa korostettiin sitä, että ravintoloita ei haluta syyllistää rikosten ehkäisytoiminnan yhteydessä. Järjestöyhteistyötä ei varsinaisesti hankkeessa ollut, tosin se ei ollut alun alkaen sen agendassakaan. Hankkeen luomien toimien jatkuessa voisi olla järkevää

harkita yhteistyöverkoston ulottamista viranomaisten muodostamien yhteenliittymien lisäksi kansalaisjärjestöihin ja kolmannen sektorin toimijoihin.

Toimeenpanoasiana voidaan mainita vielä se, että alusta lähtien hankkeessa on kiinnitetty huomiota tapahtumien ja toimenpiteiden dokumentointiin. Kaikki työ – ja ohjausryhmien kokoukset, kehittämispäivät ja koulutukset on dokumentoitu. Tihentymäkartoitukset ja valvontakokeilu raportoitiin kirjallisesti ja hankkeen toimesta tehtiin loppuraportti. Hankkeen budjetti ja sen raportointi hoidettiin asianmukaisesti.

Hankkeen toimeenpanon ja asettamisen voidaan sanoa olevan harmoniassa kansallisen kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteiden kanssa; ohjelmassa kuvataan yhteistyöhön perustuvia keinoja kaupunkien turvallisuuden edistämiseksi (ks. Sisäasiainministeriö 2010). Tältä osin hankkeen onnistuneisuutta indikoivat muun muassa moniammatillinen yhteistyö ja Hot spot -menetelmä sen työvälineenä. Toimeenpanotasolla hanke toimi hankesuunnitelman mukaisesti. Suunnitellut toimenpiteet saatiin toteutettua määräajan puitteissa ja väkivaltatyöryhmä on jatkanut toimintaansa hankkeen päätyttyä. Suunniteltujen tehtävien lisäksi hanke näytti muotoutuvan dynaamisesti toiminnan edessä käytännön sanelemien tarpeiden mukaisesti; esimerkkinä tästä ovat teemapartiointi, kameravalvonnan kehittäminen ja yhteistyö ravintoloiden kanssa. Ohjausryhmän merkitys toimeenpanoelimen roolissa jäi vähäiseksi sen lyhyen toiminta-ajan vuoksi.

7 Tuloksellisuus ja vaikuttavuus

Tässä luvussa kuvataan Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hanketta joidenkin määrällisten suoritteiden avulla eli tuodaan esille hankkeen toiminnan tuloksellisuuteen liittyviä ominaisuuksia. Huomiota kiinnitetään eri toiminnoissa ja verkostoissa olleiden henkilöiden lukumääriin, asiakkuuksiin, toteutettuihin resursseihin, toimintojen ja tilaisuuksien määriin, tiedottamisen intensiivisyyteen, Porin väkivallan tihentymien kartoituksen suorituskertoihin sekä Porin väkivaltarikollisuuden ja päihdekiinnottojen kehitykseen.

7.1 Työryhmätoiminta⁴

Poriin perustettiin Satakunnan poliisilaitoksen ja Porin kaupungin yhteisellä päätöksellä moniammatillinen väkivallan vähentämistyöryhmä syksyllä 2011. Työryhmän tavoitteena oli suunnitella keinoja Porin väkivallan vähentämiseksi ja organisoida avustuksen hakeminen rikosentorjuntaneuvostolta. Haku toteutettiin ja avustus saatiin keväällä 2012. Rahoitetulle hankkeelle perustettiin oma väkivallan vähentämistyöryhmä, jonka ensimmäinen kokous oli 31.8.2012. Työryhmä aloitti toimintansa yhdeksällä eri ammattiryhmistä ja taustaorganisaatioista tulevilla henkilöllä. Myöhemmin osallistujia tuli lisää niin, että hankkeen rahoituskauden loppupuolella osallistujia oli kaikkiaan 11. Työryhmän tehtävä oli organisoida hankkeen toimintaa niin, että väkivallan vähentäminen Porissa onnistuisi.

Ensimmäisessä työryhmän kokouksessa käytiin läpi hankkeen tavoitteet ja suunniteltiin Porissa tapahtuneen väkivallan sijoittamista karttapohjalle (Hot spotit), suunniteltiin väkivaltatapausten taustatietojen keräämistä sekä kartoitettiin alustavasti hankkeen ohjausryhmän kokoonpanoa. Kokouksia oli rahoituskauden aikana 12; kokouksia pidettiin säännöllisin väliajoin. Väkivallan vähentämistyöryhmä on jatkanut toimintaansa rahoituskauden jälkeen. Osallistujia kokouksissa on ollut tämän raportin kirjoittamiseen saakka kiitettävästi. Väkivallan vähentämistyöryhmän

⁴ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 3, 7, 10 ja 12

hankkeen päättymisen jälkeen pidettyjen kokousten voi sanoa olleen ehdottoman tärkeitä väkivallan vähentämisen käytännön jatkumotyölle; työryhmän viimeisin iso aikaansaannos on maaliskuussa 2015 aiheeseen liittyvän ”Väkivallan uhka työyhteisöissä ja siihen puuttuminen” -koulutustilaisuuden järjestäminen.

Hankkeen aikana pidettiin myös kaksi koko päivän kestänyttä vähentämistyöryhmän työpajaa / kehittämispäivää, joissa molemmissa työryhmän jäsenistö oli lähes kokonaan paikalla. Toisen työpajapäivän (Vähäkatava, Meri-Pori 12.4.2013) ohjelmassa oli tarkastella tihentymäkartoituksen tulosten perusteella vastauksia / ideoita väkivallan vähentämiseksi kentällä (työvuorosunnittelu, taksitolppien lisääminen, valvontakamerat, Marak -menetelmän hyödyntämismahdollisuudet jne.), keskustella lähisuhdeväkivallasta sisältöineen ja lähisuhdeväkivallan ehkäisykeinoista, työpaikkaväkivallasta ja sen liittymisestä hankkeeseen, ravintolaväkivallasta, PAKKA -hankkeen ja VäKvä -hankkeen yhteistyömuodoista ja suunnitella tulevaa seminaarityöskentelyä. Havainnoinnin perusteella päivän keskustelun voi sanoa olleen monipuolista; väkivaltaa ja sen vähentämistä pohdittiin monesta näkökulmasta.

Viking Amorellalla 22.4.2014 pidetyn työpajapäivän antina oli Ankkuri -tiimin alun kokemusten purkaminen, kahden väkivaltakartoituksen esittely, loppuraportin suunnittelu, toimenpiteiden suunnittelu perustuen tilannetorjuntaan, alkoholin ja väkivallan yhteen kietoutumisen merkitykseen, haittojen minimointiin ja tekijätorjuntaan. Tilaisuudessa päätettiin myös, että väkivallan vähentämistyöryhmä jatkaa toimintaansa hankkeen päättymiseen jälkeenkin.

Säännöllisesti toteutunut työryhmä- ja kehittämispäivätyöskentely on ollut selvästi hyödyllistä ja tehokasta, mikä on osaltaan edesauttanut sitä, että hanke on toteuttanut sille hankesuunnitelmassa asetettuja tavoitteita, ja jopa vähän enemmänkin. Työryhmällä on ollut hankkeen toimenpiteiden kehittäjän ja koordinoijan rooli. Sen yhteistyöhakuisuudesta alueellisiin toimijoihin (PAKKA, ravintolat) on ollut hyötyä. Työryhmän kokoontuminen moniammatillisuuden periaatteella näytti olevan selvä hyöty koko hankkeen toiminnalle ja sen suunnittelulle. Se on käsitellyt toimintansa aika lukuisia laajoja asiakokonaisuuksia, ja on saanut paljon aikaan suhteellisen lyhyessä ajassa.

7.2 Ohjausryhmän toiminta⁵

Hankkeen ohjausryhmän kokoaminen osoittautui haasteelliseksi osallistujiksi kutsuttujen työkiireiden vuoksi. Kaikkiaan ohjausryhmän kokouksia oli neljä, eri ammattiryhmistä kutsuttuja jäseniä oli kaikkiaan 15. Kokousten osallistumisaste oli aina hyvä. Ohjausryhmän toiminta alkoi väkivallan vähentämishankkeen tilannetarkastelulla ja Ankkurimallin käynnistämisen suunnittelulla. Muissa kokouksissa keskityttiin Ankkuri -toiminnan suunnittelu- ja kehittämistyöhön sekä tarpeeseen kehittää Porin eri hankkeille yhteinen ohjausryhmä, Porin turvallisuuden ohjausryhmä. Hankkeille yhteisen ohjausryhmän perustava kokous oli 13.6.2014. Yhteisen ohjausryhmän tarkoitus on ohjata kaikkien turvallisuustyöryhmien työtä strategisella tavalla ja määritellä käytettävät resurssit. Hankkeille yhteisen ohjausryhmän toiminnan tehtäväkuva näyttää olleen ainakin sen alkuvaiheessa hieman epäselvä. Ankkuri -toimintaa valmistelemissa oli ohjausryhmän alaisuudessa ns. ”Ankkurit -työryhmä”.

7.3 Seminaaritoiminta⁶

Arviointiaineiston perusteella voidaan todeta, että hankkeen työryhmä koki seminaaritoiminnan hanketta eteenpäin vievänä työskentelytapana. Seminaari on kehittämis- ja koulutustilaisuus sekä hankkeelle että väkivallan ehkäisytyön kanssa tekemisissä oleville. Hankkeen yhteydessä seminaaritoiminta käsitettiin osaksi moniammatillista verkostoitumista. ”Vähemmän väkivaltaa -seminaari toteutettiin Porissa 7.11.2013. Siihen osallistui n. 130 henkilöä. Kirjallista seminaaripalautetta ei kerätty, mutta tilaisuudessa esitettyjen puheenvuorojen perusteella seminaaria pidettiin hyödyllisenä. Seminaarin ohjelma koostui seuraavista sisällöistä: esiteltiin Porin väkivaltakartoitusta ja väkivallan vähentämishankkeen jatkotoiminnan suuntaviivoja, esiteltiin Espoon mallia lähisuhde- ja perheväkivallasta epäillyn ohjaamisessa esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun, esiteltiin Hämeenlinnan Ankkurimallia, tarkasteltiin väkivaltaa sosiaalipäivystäjän näkökulmasta, alustettiin Porin Jussi -työstä ja rikosuhripäivystyksestä sekä esiteltiin sovittelun ja väkivallan yhteyksiä sekä väkivallan ja

⁵ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 10, 11 ja 12.

⁶ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 8, 10 ja 12.

alkoholin yhteyksiä myös anniskelun näkökulmasta. Arvioitsijan havainnointinäkökulmana voidaan sanoa, että osallistujamäärä oli hyvä ja esiintyjäkaarti oli monipuolinen. Ehkä aihepiirin tieteellistä puolta olisi voitu tuoda esille. Voi ajatella, että tilaisuus sai seminaariyleisön pohtimaan, miten jatkossa luodaan yhteisöllisiä toimintamalleja ja yhteistyöverkostoja väkivaltaa vähentämään.

7.4 Koulutukset⁷

Varsinaisia koulutuspäiviä on hankkeella kaksi (toinen varsinaisen hankkeen jälkeen). Ravintolaväelle suunnattu koulutus pidettiin 25.3.2014. Porin ja Ulvilan ravintolaväen koulutuksessa oli erittäin hyvä osanotto; paikalla oli yli 70 ravintoloiden edustajaa. Tilaisuudessa alustettiin ja keskusteltiin PAKKA -toiminnasta, vastuullisesta anniskelusta, poliisin lausuntojen perusteista, väkivallan vähentämisestä ja ravintoloiden järjestyksen valvonnasta. Tilaisuuden hyvä osanotto viestinee siitä, että myös anniskelutaho kokee väkivaltaan liittyvät kysymykset tärkeinä. Hanke on asettanut tavoitteekseen lisätä ravintolayhteistyötä jatkossa; seuraava koulutustilaisuus on tarkoitus järjestää keväällä 2015. Väkivallan osalta alueelta löytyi yksi selvästi muista kielteisellä tavalla erottuva ravintola, jonka poliisi tiesi osittain jo ennestään, mutta kartoituksen avulla kokonaiskuva kohteesta tarkentui. Koulutuksen lisäksi ravintoloitsijoihin pidettiin yhteyttä; yhteistyö ravintoloiden kanssa muotoutui myös PAKKA -toiminnan kautta. PAKKA oli yhteistyössä myös alkoholia myyvien elintarvikeliikkeiden kanssa. PAKKA -toiminnalla on jatkuva kontakti anniskeluravintoloihin ja elintarvikeliikkeisiin.

Hanke toteutti työyhteisöväkivaltaan liittyvä koulutustapahtuman 24.3.2015 (Väkivallan uhka työyhteisössä ja siihen puuttuminen -koulutustilaisuus), johon kutsuttiin 60–70 alan ammattilaista. Tilaisuuteen olisi ollut osallistujia enemmänkin. Ohjelmassa on alustus työnantajan lakisääteisestä vastuusta, väkivallan ehkäisy- ja hallintamallin esittely, esitys työntekijään kohdistuvasta väkivallasta tehtävästä rikosilmoituksesta, sen vaikutuksista ja prosessin etenemisestä. Lisäksi alustettiin työntekijän uhkatilanteen kokemisesta ja kokemuksesta

⁷ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 4, 9, 10 ja 12.

toipumisesta. Tilaisuus järjestettiin julkisen sektorin henkilöstölle. Syntyneen vilkkaan keskustelun perusteella voisi päätellä, että tilaisuus oli osallistujille hyödyllinen; tätä indikoivat myös tilaisuuden palautekyselyn vastaukset. Vastaava tilaisuus saatetaan järjestää myös yksityiselle sektorille, jolloin siihen voivat osallistua esimiehineen esimerkiksi kauppojen kassat, tarjoilijat, taksinkuljettajat jne. Toisena vaihtoehtona on ajateltu, että aiheen osioita voidaan upottaa ravintola- ja vähittäiskauppaväen koulutustilaisuuksiin. Ajatus työyhteisöväkivallan mukaan ottamisella väkivallan ehkäisytyöhön on kypsynyt VäkVä -hankkeen myötä.

7.5 Muut vaikuttamisen instrumentit⁸

Väkivallan vähentämien Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeessa valittiin useita tapoja vaikuttaa väkivaltarikollisuuden vähentämiseen. Toiminnan perustana olivat Hot spot -kartoitus ja moniammatillisuuden periaate. Lisäksi käytössä oli paljon muita erilaisia vaikuttamisen mekanismeja. Seuraavassa tarkastellaan eri toimintainstrumentteja tuloksellisuuden näkökulmasta, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, missä laajuudessa nämä olivat hankkeen yhteydessä käytössä.

Hot spot -kartoituksia tehtiin hankkeen aikana kaksi. Ensimmäinen kartoitus kattoi ajanjakson 1.10.2011–30.9.2012 ja toinen tihentymäkartoitus tehtiin ajanjaksolla 31.4.2013–31.3.2014 (vain julkiset paikat). Kartoituksissa selvitettiin, kuinka keskittynyttä väkivalta Porissa on paikan ja ajan suhteen sekä mitä erilaisia tunnuspiirteitä alueen väkivaltarikollisuuteen, epäilyihin ja rikosten kohteisiin liittyy. Kartoituksen toistamista hankkeen aikana voidaan pitää järkevänä mahdollisten muutosten havaitsemiseksi. Hot spot -kartoitusta tulosten osalta analysoidaan tarkemmin luvussa 11, mutta tässä yhteydessä voidaan jo todeta, että sen sillä oli merkitystä hankkeen toimien suuntaajana.

Teemapartiointi tilannetorjunnan välineenä toteutettiin erillisenä *valvontakokeiluna* viitenä viikonloppuna marraskuussa 2013 (ks. Hannula 2014c). Partiointi perustui tihentymäkartoituksessa esiin nousseisiin seikkoihin. Kartoituksessa havaittiin alueellinen

⁸ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 4, 5, 6, 10, 12, 13 ja 18.

keskittymä Porin Kauppatorin ja Itäpuiston alueilla, joissa näytti tapahtuvan 39 % kaikesta julkisen alueen väkivallasta, ja pääosa väkivallasta tapahtui viikonloppuiltaisina ja -öisin. Teemapartioinnin toteutus satoi jonkin verran tavallista enemmän resursseja; tavalliseen 5-6 partion resurssiin lisättiin yksi partio, joka pysytteli ongelma-alueella.

Vuoden 2013 marraskuun valvontakokeilusta tehtiin vaikuttavuusarvio, jossa vertailtiin valvontajakson viikonloppujen tilastoja viiteen vertailuajanjaksoon, vuosien 2010, 2011 ja 2012 marraskuun viiden viikon viikonloppuihin (ks. Hannula 2014c). Tarkastelussa olivat lisäksi mukana vuoden 2013 lokakuun ja joulukuun viikonloput. Vertailuun otettiin mukaan mahdolliset muutokset väkivallan tasossa (määrissä) ja tapauksiin liittyvässä poliisin toiminnassa vasteaikojen ja väkivallan osallisten tavoittamisen osalta.

Vasteajat paranivat noin 1-2 minuuttia vertailujaksoon suhteutettuna. Lisäresurssi näyttäisi siis tuottaneen rikoksiin reagointiaikoihin parantumista. Valvontajakso näytti lisänsä myös epäiltyjen tavoitettavuutta tapahtuman jälkeisinä hetkinä. Sen sijaan väkivallan tasossa ei näyttäisi tapahtuneen merkittävää muutosta. Keskusta-alueella tosin tapahtui vuonna 2013 edelliseen vuoteen verrattuna 7 ilmoitetun väkivaltatapauksen lisäys. Keskustan tihentymien alueella partioinut "ylimääräinen" poliisipartio ei saanut tappeluiden määrää kovin paljon alennettua. Ehkä tämä viestii jotakin tappeluiden impulsiivisesta luonteesta. Saatujen kokemusten perusteella työryhmä on harkinnut ainakin kokeilun toistoa lyhytaikaisena. Väkivallan vähentämisen työryhmälle suunnatussa haastattelussa kävi ilmi, että ryhmä piti teemapartiointia yhtenä väkivaltarikollisuuden vaikuttavana keinona, joka voitaisiin kohdentaa tihentymäalueille. Vaikutukset eivät kuitenkaan tule välttämättä heti näkyviin.

Kenttävalvonnalla tarkoitettiin hankkeen yhteydessä erityisesti Hot spot -alueilla poliisin tekemää kenttävalvontaa, jossa keskustan alueen valvonta priorisoitiin tärkeämmäksi kuin muualla tapahtuvat ei kiireelliset tehtävät. Ryhmä toimi kentän apuna, väkivaltarikosten peruspartioinnin lisäksi, huumausaineiden katuvalvonnassa että myös erilaisissa sidosryhmä- ja pr-tilaisuuksissa. Tämä on yksi toiminta, jonka voi olettaa saaneen aikaan valvonnan näkyvyyttä ja alueen asukkaat tuntemaan, että rikoksiin halutaan vaikuttaa. Väkivallan vähentämistyöryhmä koki kenttävalvonnan yhtenä keinona vähentää väkivaltarikollisuutta.

Ravintoloiden tms. purkutilanteen priorisointi suhteessa muihin tehtäviin oli yksi hankkeen tilannetorjunnan välineistä. Hankkeessa toteutettiin jossakin määrin poliisipartioiden läsnäolon lisäämistä sen mukaan, kuinka keskittynyttä väkivalta oli ajallisesti ja paikallisesti. Tämäkin ajatus oli peräisin väkivaltakartoituksesta ja valvontakokeilun tuloksista. Osin poliisipartiot olivat näkyvästi paikalla anniskeluravintoloiden sulkemisaikaan ja siirsivät ei-kiireelliset tehtävät myöhemmäksi. Tämän raportin seuraavassa luvussa arvioidaan tämän keinon tuloksellisuutta tilastojen valossa.

Kamera- / siirrettävä kameravalvonta suunniteltiin hankkeessa Hot spotien perusteella. Hankkeen työryhmässä tuotiin esille, että tieto kameroista voi vähentää rikollisuutta, koska kiinnijäämisen riski kasvaa. Kuitenkin aina on myös niitä, jotka eivät kameroista välitä. Kameroita on ollut toiminnassa hankkeen kuluessa kymmenen ja tilanne on edelleen sama. Hankkeen toiminnan loppusuoralla ostettiin kaksi uutta kameraa, jotka on tarkoitus asentaa käyttöön johonkin kolmesta mahdollisesta sijainnista, joissa on aiemmin ollut kamera. Sijainnit ovat Sokoksen kulma, Suomalaisen kirjakaupan kulma ja Puistojen risteys. Minkä tahansa kameroista saa yksi kerrallaan tallentamaan valitsemalla se näkymään suurimmassa monitorissa. Asennuksen jälkeen toimisi edelleen kymmenen valvontakameraa. Kameravalvonnan konkreettista merkitystä hankkeen osalta on vaikea todentaa, mutta muualta saadut kokemukset ovat osoittaneet sen toimivuuden rikosten ennaltaehkäisyssä, rikostentekijöiden paljastamisessa ja rikosten selvittämisen toimenpiteisiin ryhtymisessä. Merkitys tulee esimerkiksi siinä, että rikoksia tapahtuu juuri silloin, kun ei ole olemassa kyvykästä valvojaa (Felson 1987). Valvontakameroiden avulla voidaan nopeuttaa ja kohdentaa puuttumista orastaviin tilanteisiin tai jopa ennalta estää tilanteita, jos poliisivankilan vartija ehtii katsoa monitoreita ja ilmoittaa orastavista tilanteista poliisipartiolle. Varsinainen ennaltaehkäisevä vaikutus saadaan mahdollisesti, kun kameroista tiedotetaan näytävästi.

Hyvän *valaistuksen* merkitys voi korostua rikostentorjunnassa myös väkivaltarikosten yhteydessä: hyvin valaistun ympäristön voi olettaa toimivan luonnollisena valvontana ainakin jossain määrin rikoksia ennaltaehkäisevä elementtinä, ja rikoksen jo tapahduttua sen selvittäminen voi olla helpompaa. Muun muassa hyvä näkyvyys ja valaistus ovat ns. CPTED ”rikosten torjunta ympäristön suunnittelun avulla” -mallin tunnetuimpia ideoita (Kyttä ym. 2008; ks. myös Newman 1972). Hankkeen yhteydessä valaistuksen merkitystä korostettiin monessa eri

yhteyksissä. Molempien tihentymäkartoituksen yhteydessä esiin nousseen ns. taksitolpan ympäristön (Ravintola ja Kauppatorin taksiasema, joissa tapahtui 16 rikosilmoitukseen johtanutta väkivallan tekoa vuoden aikana) valaistusta parannettiin. Kaupunki päätyi vaihtamaan vain valaisinten polttimot uuden tyyppisiin. Aika näyttää, hillitseekö valon lisäys merkitsevästi kadunosalla ilmenevää väkivaltaa. Muun muassa hankkeen johtaja uskoo, että riittäväällä valaistusteholla saadaan positiivinen vaikutus alueella ilmenevään väkivaltaan, koska silloin ns. julkinen valvonta koetaan tehokkaammaksi.

Viestintä / tiedottaminen koettiin tärkeänä osana hanketta. Hanke tiedotti toiminnastaan kattavasti monessa eri yhteyksissä. Ankkurimallin tiedotustilaisuus järjestettiin 21.3.2014. Seminaarit toimivat tiedotuksen luonnollisina foorumeina. Kun lisäksi hanke linkittyi PAKKA -toimintaan, tiedottamista tapahtui myös tätä kautta. Ongelmana oli kuitenkin se, että paikallisia tiedotusvälineitä oli hankkeen järjestämissä tilaisuuksissa vähän. Hankkeesta julkaistiin artikkeleita päivä- ja tiedelehdissä. Saatujen kommenttien mukaan yksiköiden sisäiseen tiedotukseen (esimerkiksi poliisi-, terveys- ja sosiaalitoimen sisällä) olisi voitu kiinnittää enemmän huomiota niin, että kussakin yksikössä tieto hankkeesta ja sen jatkotoimesta on mahdollisimman monen tiedossa.

7.6 Väkivaltakehitys Porissa⁹

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen ensisijaisena tavoitteena on ollut nimensä mukaisesti vähentää Porissa tapahtuvaa väkivaltaa. Erityisen huomion kiinnittämiseen Porin väkivaltarikostilanteeseen on alkujaan peräisin siitä tilastojen esille tuomasta tosiasiasta, että alueella oli tapahtunut useiden vuosien ajan törkeitä pahoinpitelyitä ja pahoinpitelyitä (yleisillä ja yksityisillä paikoilla) asukaslukuun suhteutettuna (10 000 as) selvästi enemmän kuin vertailukaupungeissa Jyväskylässä, Kuopiossa tai Lahdessa. Kun mukana ovat törkeät pahoinpitelyt, pahoinpitelyt ja lievät pahoinpitelyt, Pori oli valtakunnan kärjessä viime vuosista vuosina 2008–2011 (Kuopio vuonna 2007). Väkivaltarikollisuuden kanssa ammattinsa puolesta tekemisessä olevat

⁹ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 2 ja 5.

viranomaiset oletivat ennen VäkVä -hanketta, että väkivalta lisäksi kasaantuu Porissa tietyille alueille. Oletusta sai vahvistusta väkivaltarikosten tihentymäkartoituksesta.

Kun seuraavassa tarkastellaan edellä mainittujen neljän kaupungin törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden tilastoja, havaitaan viime vuosilta mielenkiintoisia muutoksia.

Taulukko 3. Törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden kehitys asukaslukuun suhteutettuna Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa vuosina 2007–2014 (yksityinen ja julkinen paikka / 10 000 as.)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Törkeä pahoinpitely	179 Jyväskylä	5,2	4,8	4,1	4,0	3,9	4,5	4,0	3,1
	297 Kuopio	3,5	3,1	2,4	2,7	3,6	3,8	3,9	2,9
	398 Lahti	4,3	4,7	3,1	3,7	3,6	3,6	4,0	3,5
	609 Pori	7,0	7,3	6,2	7,0	7,6	3,7	6,7	4,4
	Paikallispoliisi	3,7	3,6	3,3	3,1	3,2	2,9	2,6	2,5
Pahoinpitely	179 Jyväskylä	54,1	58,8	49,8	48,5	59,9	60,7	56,6	51,5
	297 Kuopio	42,0	38,0	29,8	33,0	41,7	36,6	38,7	32,8
	398 Lahti	44,1	44,4	42,4	38,2	53,6	53,7	46,2	40,6
	609 Pori	61,5	60,8	57,0	58,8	63,7	51,1	46,8	47,1
	Paikallispoliisi	42,1	42,5	39,4	39,6	48,9	46,2	43,5	39,7
Lievä pahoinpitely	179 Jyväskylä	11,3	11,2	13,5	13,3	15,7	17,0	14,2	16,6
	297 Kuopio	39,5	31,6	32,8	31,4	44,8	43,7	33,9	26,7
	398 Lahti	21,9	22,3	21,4	23,2	24,6	24,6	21,2	18,3
	609 Pori	15,1	15,3	17,7	19,3	21,3	21,7	14,2	15,8
	Paikallispoliisi	18,2	18,2	17,7	17,8	21,2	20,4	17,9	16,6
Yhteensä	179 Jyväskylä	70,7	74,8	67,3	65,8	79,5	82,2	74,8	71,2
	297 Kuopio	84,9	72,6	65,0	67,1	90,1	84,0	76,5	62,4
	398 Lahti	70,3	71,4	66,8	65,0	81,9	81,9	71,3	62,4
	609 Pori	83,6	83,4	80,8	85,2	92,6	76,5	67,7	67,3
	Paikallispoliisi	64,0	64,3	60,4	60,5	73,3	69,4	64,0	58,7

Kun asiaa tarkastellaan asukaslukuun suhteutettuna neljän viime vuoden (vuodet 2011–2014) osalta, havaitaan, että mainittujen teontarkenteiden osalta huippuvuosi on ollut kaikissa kaupungeissa vuosi 2011 (Porissa 92,6 ja koko maassa 73,3). Sen jälkeen ao. kirjatut teot vähenivät vuoteen 2014 mennessä pääsääntöisesti kaikissa kaupungeissa; selkeintä lasku oli kuitenkin Porissa. Porissa pudotus seuraavaan vuoteen (vuoteen 2012) mennessä oli siis näkyvintä, ja väheneminen jatkui suurena myös kahtena seuraavana vuotena. Näyttää myös siltä,

että vuoden 2015 neljän ensimmäisen kuukauden jälkeen ollaan jäämässä jopa hieman alle saman ajanjakson vuoden 2014 Porille alhaisesta pahoinpitelyrikosten (kaikki) määrästä (POLSTAT 2015). Sama kehitys on nähtävissä, kun kirjattujen absoluuttisten tekojen määrän muutosta tarkastellaan suhteutettuna viiden edellisen vuoden (vuosien 2009–2013) keskiarvoon (Liitetaulukko 1). Tällöin suhteellisesti suurimpia pudottajia olivat Pori ja Kuopio (molemmissa muutos -16 %).

Taulukko 3 osoittaa myös, että muutos törkeiden pahoinpitelyiden osalta on ollut asukaslukuun suhteutettuna selkeintä Porissa (kaikki paikat), jossa vedenjakajana voidaan pitää vuotta 2012, jolloin ilmoitettujen tekojen määrä oli alhaalla. Kaikki paikat mukaan luettuna törkeät pahoinpitelyt ovat kuitenkin edelleen hieman vertailukaupunkeja korkeammalla tasolla. Lievien pahoinpitelyjen osalta Porin oli muiden kaupunkien lukujen tasolla, vuonna 2014 jopa muita kaupunkeja alemmalla tasolla.

Vuonna 2013 törkeitä pahoinpitelyjä kirjattiin taas hieman enemmän (yleinen ja yksityinen paikka), mutta jonka jälkeen (vuonna 2014) tapahtui jälleen laskua. Lähtökohta (vuosi 2007) törkeiden pahoinpitelyjen osalta oli Porissa korkea, joten vuoden 2012 lasku oli silmiinpistävä. Toki absoluuttiset luvut ovat pieniä, mutta pudotus vuoden 2007 27 tapauksesta vuoden 2012 10 törkeän pahoinpitelyn tapaukseen on kuitenkin suuri. Lievien pahoinpitelyjen osalta (yleinen ja yksityinen paikka) Porissa ei tapahtunut moneen vuoteen juurikaan muutosta, mutta vuoden 2013 jälkeen tapahtui jonkin verran laskua vuosien 2010–2011 korkeisiin arvoihin.

Kuten seuraava taulukko osoittaa, näyttäisivät yleisten paikkojen törkeät pahoinpitelyt ja pahoinpitelyt Porissa vähentyneen tehokkaasti lähentyen muiden kaupunkien ja koko maan arvoja. Törkeiden pahoinpitelyjen osalta Porin tilanne oli vuonna 2014 likipitään samoissa arvoissa vertailukaupunkien kanssa. Vuosina 2013–2014 myös lievät pahoinpitelyt vähenivät 2010–2012 huippuvuosista Porissa. Yksityisillä paikoilla tapahtuneissa pahoinpitelyissä on Porissa tapahtunut jonkinlaista laskua vuodesta 2013 lähtien.

Taulukko 4. Yleisellä paikalla tapahtuneiden törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lieviä pahoinpitelyiden kehitys asukaslukuun suhteutettuna Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (Ilmoitettu teontarkenteita / 10 000 as.)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Törkeä pahoinpitely	179 Jyväskylä	2,3	1,7	2,0	1,1	1,8	1,3	1,5	1,0
	297 Kuopio	0,7	0,7	0,5	1,0	0,9	0,7	1,6	0,9
	398 Lahti	1,4	1,8	1,0	1,8	1,3	1,7	1,0	1,5
	609 Pori	3,3	2,8	2,1	2,4	2,6	1,2	2,4	1,4
	Paikallispoliisi	1,5	1,4	1,2	1,1	1,1	1,1	0,9	0,8
Pahoinpitely	179 Jyväskylä	32,0	24,8	26,3	26,2	31,0	28,1	25,7	31,8
	297 Kuopio	22,7	18,2	15,3	18,3	23,4	15,8	16,5	12,7
	398 Lahti	29,2	30,0	24,0	21,8	31,8	27,4	24,9	20,2
	609 Pori	33,4	39,9	28,2	31,4	33,7	25,1	23,1	23,4
	Paikallispoliisi	24,1	23,5	21,1	20,9	24,7	21,7	20,6	18,3
Lievä pahoinpitely	179 Jyväskylä	6,1	6,8	6,8	6,9	8,4	7,0	6,9	8,2
	297 Kuopio	21,5	18,2	17,7	18,6	21,2	17,0	14,6	11,0
	398 Lahti	12,7	15,8	12,6	12,5	15,8	13,9	11,9	10,8
	609 Pori	7,9	10,1	9,7	12,0	11,1	11,2	7,3	8,5
	Paikallispoliisi	10,5	10,4	9,6	9,6	10,5	9,5	8,6	7,7
Yhteensä	179 Jyväskylä	40,5	43,3	35,1	34,1	41,2	36,6	34,1	31,0
	297 Kuopio	44,8	37,1	33,5	37,9	45,5	33,5	32,8	24,6
	398 Lahti	43,2	47,6	37,6	36,1	48,9	42,9	37,9	32,5
	609 Pori	44,6	52,8	40,0	45,8	47,7	37,5	32,8	33,3
	Paikallispoliisi	36,0	35,4	31,9	31,5	36,3	32,3	30,1	26,8

Tilastojen mukaan Porin korkeisiin törkeiden pahoinpitelyiden ja pahoinpitelyiden osuuksiin erityisesti yleisten paikkojen osalta on tullut viime aikoina muutosta parempaan suuntaan.

Porin keskustassa yleisellä paikalla tapahtuneiden törkeiden pahoinpitelyjen lukumäärä on pudonnut tasaisesti vuodesta 2007 (12) vuoden 2013 7 tapaukseen. Pahoinpitelyjen lukumäärä on pudonnut samana ajankohtana 152 tapauksesta 99 tapaukseen. Keskustan yksityisillä paikoilla tapahtuneet pahoinpitelyjen määrät ovat laskeneet vuoden 2007 34 tapauksesta vuoden 2013 11 tapaukseen. Ennakoarvioinnin haastattelun mukaan hankkeen yksi keskeisiä tavoitteista on ollut puuttua viikonloppuöihin Porin keskustassa. Keskustan ravitsemusliikkeissä tapahtuneet pahoinpitelyt ovat niin ikään vähentyneet jonkin verran. (POLSTAT 2014)

Yleisellä paikalla tapahtuneiden pahoinpitelyrikosten (kaikki) määrä (ilmoitetut) on laskenut Porissa vuodesta 2011 lähtien, eivätkä luvut poikkea vertailukaupunkien (Lahti, Jyväskylä ja Kuopio) kesken toisistaan kovinkaan paljon. Itseasiassa Porissa laskeva trendi on ollut selvempää

kuin vertailukaupungeissa. Sama koskee yksityisillä paikoilla tapahtuneita pahoinpitelyrikoksia. vuodesta 2011 lähtien (Taulukko 5). Kun vielä vertaillaan vuoden 2014 ja vuoden 2015 neljän ensimmäisen kuukauden tilannetta keskenään, voidaan todeta, että vuonna 2015 ollaan jäämässä jälkeen hieman vuoden 2014 sinällään jo alhaisesta pahoinpitelyrikosten määrästä. (POLSAT 2015.)

Taulukko 5. Törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden kehitys asukasluukuun suhteutettuna Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (yksityinen paikka / 10 000 as.)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Törkeä pahoinpitely	179 Jyväskylä	2,9	3,1	2,0	2,9	2,1	3,2	2,5	2,2
	297 Kuopio	2,8	2,4	1,9	1,8	2,7	3,1	2,3	2,0
	398 Lahti	2,8	2,9	2,1	1,9	2,4	2,0	3,0	2,0
	609 Pori	3,8	4,5	4,1	4,6	4,9	2,5	4,3	3,0
	Paikallispoliisi	2,3	2,2	2,1	2,0	2,1	1,8	1,7	1,7
Pahoinpitely	179 Jyväskylä	22,1	24,0	23,4	22,4	28,8	32,6	30,9	29,7
	297 Kuopio	19,3	19,8	14,5	14,7	18,3	20,8	22,2	20,1
	398 Lahti	15,0	14,4	18,4	16,4	21,9	26,3	21,3	20,4
	609 Pori	28,1	20,9	28,7	27,4	30,0	26,0	23,8	23,7
	Paikallispoliisi	18,0	18,9	18,3	18,7	24,2	24,5	22,9	21,4
Lievä pahoinpitely	179 Jyväskylä	5,2	4,4	6,7	6,4	7,3	10,1	7,3	8,4
	297 Kuopio	18,0	13,3	15,1	12,8	23,6	26,7	19,2	15,7
	398 Lahti	9,2	6,4	8,8	10,7	8,8	10,8	9,2	7,4
	609 Pori	7,2	5,2	8,0	7,4	10,0	10,5	6,8	7,3
	Paikallispoliisi	7,7	7,8	8,1	8,3	10,7	10,9	9,3	8,8
Yhteensä	179 Jyväskylä	30,2	31,5	32,2	31,7	38,3	45,8	40,7	40,3
	297 Kuopio	40,1	35,5	31,5	29,2	44,6	50,5	43,7	37,8
	398 Lahti	27,0	23,8	29,3	29,0	33,0	39,0	33,5	29,9
	609 Pori	39,0	30,6	40,8	39,4	44,9	39,0	34,9	34,0
	Paikallispoliisi	28,0	28,9	28,5	29,0	37,0	37,1	33,9	31,9

Tilanne vertailukaupunkeihin ja koko maahan nähden on siis Porissa tasoittunut. Tähän ei liene olemassa yksiselitteistä syytä. Ei siis esimerkiksi voida osoittaa, mikä on ollut Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihtymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla - hankkeen vaikutus tapahtuneeseen kehitykseen. Taustalla saattaa olla makrotasoisia vaikutuksia tai esimerkiksi muutaman taparikollisten kiinniottaminen ja vankilaan joutuminen voi vaikuttaa tilastolukuihin. Tulkintatilanteen vaikeutta kuvaa varsin hyvin asiasta erään väkivallan vähentämistyöryhmän poliisijäsenen sähköpostikyselyssä kenttätyön osalta antama lausunto:

”Itse en ole havainnut, eikä tutkintayksikköni tutkijoilta ole tullut viestiä, että väkivaltajuttujen määrä olisi vähentynyt. Eli minulla ei ole havaintoja konkreettisista vaikutuksista. Asiassa

pitänee turvautua tilastojen analysointiin. Onpa väkivaltajuttujen määrä vähentynyt tai lisääntynyt tutkittavalla alueella, syiden analysointi on erittäin vaikeaa johtuen väkivallan syiden ja lajien runsaasta kirjosta. Mielestäni näkyvän valvonnan lisääntyminen (useampi partio) esimerkiksi Porin keskustan alueella varmaankin vähentää väkivaltajuttujen määrää lähtökohtaisesti, mutta toisaalta jos partioita on lisää, pitäisi esimerkiksi tappeluja itse asiassa useamman silmäparin johdosta tulla esiin enemmän, kuin aikaisemmin. Kaupungillahan tapahtuu useita pahoinpitelyjä joka viikonloppu, joista ei tehdä poliisille mitään ilmoitusta, mutta jotka on mahdollista havaita. Toisaalta on väkivaltajuttuja, joiden tapahtumiseen ei ole merkitystä poliisin näkyvyydellä. Nämä ovat sisällä asunnoissa tapahtuvia väkivaltajuttuja, missä esimerkiksi tullaan perimään huumevelkoja tai vaikkapa baareissa tapahtuvat pahoinpitelyt. Samoin impulsiiviset teot tehdään yleensä sellaisessa mielentilassa ja tilanteessa, ettei ole merkitystä, onko näkyvillä poliiseja vai ei.”

Tilastot kuitenkin osoittavat selvästi, että edellä mainituilta osin Porin väkivaltatilanne on muuttunut viime aikoina parempaan suuntaan. VäkVä -hankkeen konkreettiset toimet alkoivat vuonna 2013. Porin vastaus väkivallan huonon kehityksen kehän kehitykseen on ollut VäkVä -hankkeen ja sen väkivallan vähentämistyöryhmän lisäksi on useita muita toimintoja: PAKKA -toiminnot (mm. puututtu tehokkaasti ensimmäiseen käyttökertaan), nuorisopäivystys, Satakunnan sovittelutoiminta, nuorten päihteiden käytön varhaisen puuttumisen mallit ”Valomerkki” ja ”Omin jaloin”, Satakunnan sairaanhoitopiirin ART -menetelmähanke, Lasta lyömätön Satakunta -hankkeen työryhmä sekä VäkVän -ohjausryhmän käynnistämä Ankkuri -toiminta (varhaisen puuttumisen malli; 1.3.2014). Väkivallan vähentämistoimiin on ollut vastauksena moniammatillinen yhteistyö. Edellä mainituista nuoriin kohdistuva Ankkuri -työ käynnistyi ripeästi: hieman yli puolen vuoden aikana asiakkaan oli kohdannut n. 100 lasta ja nuorta, jotka ovat olleet epäiltyinä rikoksesta tai muusta rikollisesta teosta. Heistä 20 on ollut epäiltyinä henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. (Pori.fi 2014.). Kaiken kaikkiaan monet viranomaiset ovat puuttuneet väkivallan tilanteisiin Porissa aktiivisesti.

Onko Porissa sitten löydettävissä yhteyksiä hankkeen ja väkivaltatilanteen kehityksen välillä? Törkeät pahoinpitelyt, pahoinpitelyt ja lievätkin pahoinpitelyt (kirjatut) näyttäisivät siis vähentyneen vuodesta 2012 alkaen. Voisi olettaa, että vuonna 2012 alkaneen VäkVä -hankkeen vaikutukset alkaisivat näkyä aikaisintaan vuonna 2013. Koska kuitenkin väkivallan vähentämistyöryhmän moniammatillinen osallistujajoukko keskusteli Porin väkivallasta ja suunnitteli siihen vaikuttavia toimenpiteitä, on ainakin poliisi voinut ottaa käyttöönsä

tarkennettuja toimia jo ennen hankkeen varsinaisten toimien toteuttamista vuonna 2013. Asian tarkentamiseksi pahoinpitelyjä tulisi tarkastella tekopaikan mukaan; ja sen mukaan, löytyykö tekopiikkejä puoleen tai toiseen. Yleisten paikkojen osalta törkeissä pahoinpitelyissä oli havaittavissa selvä lasku vuonna 2012 (12 tekoa vähemmän edelliseen vuoteen verrattuna), mutta heti vuonna 2013 tekojen lukumäärät lähtivät nousuun (10 tekoa enemmän edelliseen vuoteen verrattuna). Vuonna 2014 kirjattujen törkeiden pahoinpitelyjen määrä palasi taas Porin mittakaavassa matalalle vuoden 2012 tasolle. Vastaavanlainen heiluriliike oli havaittavissa myös yksityisten paikkojen törkeiden pahoinpitelyjen osalta. Voidaan kysyä, oliko vuoden 2013 piikki seurausta esimerkiksi valvonnan tehostumisesta ja asiasta tiedottamisen lisääntymisestä VäkVä -hankkeen myötävaikutuksella. Julkisten ja yksityisten paikkojen lievissä pahoinpitelyissä laskun jälkeinen nousupiikki on havaittavissa vuoden 2014 kohdalla. Olisiko vaikutus on voinut näkyä toiminnan tehostuttua tapausten määrän lisääntymisenä? Huomion arvoista on se, että kaikilla vertailupaikkakunnilla on tapahtunut laskua pahoinpitelyrikosten osalta, mutta lähtötilanne huomioon ottaen se on ollut tuntuvampaa Porissa. Hankkeella on haluttu puuttua myös ihmisten asenteisiin ja niiden muuttamiseen väkivaltarikosten osalta. Samalla on haluttu puuttua väkivaltatyön systemaattiseen ja kattavaan kehittämiseen, kuten väkivallan vähentämistyöryhmässä tuotiin esille.

Väkivallan kokonaisvaltaisesta laskusta Porissa VäkVä -hankkeen vaikutuksesta voi vain tehdä oletuksia. Kun kuitenkin Porissa tehdyt viimeaikaiset toiminnot väkivallan vähentämiseksi ovat olleet VäkVä -hanke mukaan luettuna massiiviset, voisi olettaa, että eri hankkeilla ja toimilla on ollut jonkinlainen kokonaisvaikutus väkivallan vähentymiseen Porissa. Poriin luodulla turvallisuuden lisäämiseen ja väkivallan vähentämiseen tähtäävällä yhteisellä tavoitteella voi olettaa olleen merkitystä tilanteen suotuisalle kehittymiselle. Porin osalta näyttäisi siltä, että väkivaltarikosluvut pahoinpitelyjen osalta ovat laskeneet vuoden 2011 jälkeen ja lähentyneet vertailukuntien lukuja. Tarkkaa selitystä tapahtuneelle ei voida antaa, mutta tosiasia on, että Porissa on ollut muutaman vuoden ajan käynnissä useita erilaisia väkivaltarikollisuuden ehkäisyyn vaikuttamaan pyrkiviä hankkeita. Näillä voidaan olettaa olevan jonkinlaista osuutta asiaan.

7.7 Alkoholikäyttäytyminen

VäkVä -hankkeessa ja PAKKA -toiminnan kautta kiinnitettiin huomiota myös alkoholin ja väkivallan yhteyteen. Ravintolahenkilökunta oli mukana kehittämistyössä, joissa pyrittiin ehkäistä väkivaltaa alkoholikäyttäytymiseen vaikuttamalla.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu vuosilta 2011–2013 poliisin tehtäviä, joihin on kirjattu toimenpide 711 ”Otettu kiinni päihtyneenä” (Porin ydinkeskusta).

Taulukko 6. Poliisin tehtävät toimenpiteen 711 osalta Porin ydinkeskustassa vuosina 2011–2013 (PONA 2014)

	2011	2012	muutos	2013	muutos	1-11 2013	1-11 2014	muutos
Pori keskusta	329	267	-62	295	28	269	308	39
Yhteensä	329	267	-62	295	28	269	308	39
Pahoinpitely	13	14	1	16	2	16	15	-1
Päihtynyt henkilö	149	115	-34	151	36	143	148	5
Toimenpide missä tahansa tehtävässä	333	270	-63	295	25	269	311	42

Kirjatuissa toimenpiteissä kiinnitettujen päihtyneiden osalta on tapahtunut tarkastelun kohteena olvien vuosien aikana sellainen kehitys, että vuonna 2012 Porissa seurasi oleellinen vähennys edelliseen vuoteen verrattuna (noin viidenneksellä). Sen sijaan vuonna 2013 kiinni otettujen päihdekiinnitöiden määrä nousi jälleen – samoin edelleen vuonna 2014 lähentyen vuoden 2011 suurta lukumäärää. VäkVä -hankkeen vaikutuksesta päihdekiinnitöiden määriin ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Koska kuitenkin hankkeen myötä valvonta on tehostunut, ravintolahenkilökunta koulutuksen myötävaikutuksella saattanut ilmoittaa tapauksista herkemmin ja poliisin toimenpideherkkyys voinut nousta, ei voida poissulkea, etteikö jonkinlaista vaikutusta olisi hankkeella ollut. Tilanne saattaa siis kuvastaa sitä, että päihtyneitä ei välttämättä ole ollut aiempaa enemmän, vaan valvonnan tehostumisen myötä päihtyneitä on otettu enemmän kiinni.

Taulukko 7 kuvaa neljän suomalaisen kaupungin ravitsemusliikkeissä tapahtuneita pahoinpitelyitä vuosina 2007–2014

Taulukko 7. Jyväskylän, Kuopion, Lahden ja Porin ravitsemusliikkeissä tapahtuneet pahoinpitelyitä vuosina 2007–2014 (POLSAT 2014)

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Törkeä pahoinpitely	179 Jyväskylä	2	3	0	1	2	3	4	0
	297 Kuopio	0	0	0	1	1	0	0	0
	398 Lahti	1	2	3	1	3	1	2	0
	609 Pori	6	5	2	1	4	1	5	4
	Paikallispoliisi	116	104	85	89	88	91	64	44
Pahoinpitely	179 Jyväskylä	106	79	76	84	93	90	74	56
	297 Kuopio	80	44	40	46	76	33	42	43
	398 Lahti	80	55	68	50	66	74	69	44
	609 Pori	75	109	68	68	69	61	36	71
	Paikallispoliisi	3223	3002	2826	2817	3160	3024	2553	2326
Lievä pahoinpitely	179 Jyväskylä	33	25	30	26	25	22	15	27
	297 Kuopio	64	45	54	52	55	50	49	42
	398 Lahti	26	35	33	24	40	27	37	23
	609 Pori	9	17	24	31	31	21	10	17
	Paikallispoliisi	1481	1337	1234	1230	1304	1220	1147	979
Yhteensä	179 Jyväskylä	141	107	106	111	120	115	93	83
	297 Kuopio	144	89	94	99	132	83	91	85
	398 Lahti	107	92	104	75	109	102	108	67
	609 Pori	90	131	94	100	104	83	51	92
	Paikallispoliisi	4820	4443	4142	4136	4552	4335	3764	3349

Ravitsemusliikkeissä tapahtuneita törkeitä pahoinpitelyjä ilmoitettujen osalta ei ole ollut tarkastelussa mukana olevissa kaupungeissa paljon. Porissa tapauksia on ollut lukumääräisesti ja suhteellisesti (ilmoitettuja teontarkenteita / 10 000 as.) eniten. Vuoden 2012 yhden tapauksen jälkeen tapahtui pientä kasvua molempina seuraavina vuosina. Pahoinpitelyjen osalta tapahtui vuonna 2013 Porissa radikaali ilmoitettujen tapausten lasku. Kuitenkin seuraavana vuonna (2014) tilanne muuttui päinvastaiseksi: Porin absoluuttiset luvut nousivat vuosien 2007 ja 2008 korkealle tasolle. Niin ikään lievissä pahoinpitelyissä vuosi 2013 oli poikkeuksellisen matala myös vertailukuntiin suhteutettuna. Vuonna 2014 lieviä pahoinpitelytapausilmoituksia tuli hieman lisää ollen kuitenkin koko maan tasoa. Kun tarkastellaan POLSTAT (2015) tilastoa kaikkien ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden pahoinpitelyrikosten osalta, havaitaan yllä mainittu ilmiö eli vuosi 2013 oli näissäkin poikkeuksellisen matala, ja suhteutettuna vertailukuntiin Porin luvut olivat matalimmat. Kaiken kaikkiaan ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden pahoinpitelyiden osalta

Pori luvut olivat vuonna 2014 kärjessä. Muissa kaupungeissa on ollut laskeva trendi. Vuoden 2015 huhtikuuhun mennessä Porin ravitsemusliikkeistä oli ilmoitettu 24 pahoinpitelyrikostapausta, kun samaan aikaan edellisvuonna tapauksia oli 33 (POLSTAT 2015).

Tapahtunutta kehitystä on vaikea selittää. Yllättäen reilusti kohonneet tilastoluvut voivat selittyä valvonnan tehostumisella. Yllättäen laskeneet luvut voivat puolestaan selittyä valvonnan näkyvyydellä ja pelotevaikutuksella. Tilastoluvut kuitenkin osoittavat, että jotakin on Porissa tapahtunut niin alkoholikiinniottojen kuin ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden pahoinpitelyidenkin osalta.

7.8 Ankkuri -toiminnan tuloksellisuus

Hankkeessa tehtiin moniammatillista yhteistyötä Ankkuri -toiminnan yhteydessä. Pori kehitti omintakeisen Ankkuri -mallinsa maaliskuussa 2014 ottaen esimerkkiä Hämeenlinnan Ankkuri -toiminnasta. Porin malli käynnistyi nopeasti ja alun alkaen asiakkaita oli paljon. Toimintaan kehitettiin uusia muotoja sen toiminnan alusta asti. Ankkuri on voinut reagoida nopeasti ja lyhytkestoisesti selvittämään palvelutarpeen arviointia.

”Ankkurissa on ollut kova läpivirtaus, kiirettä on ollut. Poliisin roolia ja työnjakoa Ankkurissa tarkennetaan. Asianomistajia tulisi toiminnan yhteydessä tukea. Rikosilmoituksia on tullut poliisilta ja rikosuhripäivystyksestä.” (Ankkurissa työskentelevä hankkeen laivatyöpajassa 22.4.2014).

Jo alle vuoden Ankkurin alkamisen jälkeen sen oli käynyt läpi noin 100 nuorta. Porin perusturvassa valmistellaan ympärivuorokautisen sosiaalipäivystyksen aloittamista 1.1.2016. Porin Ankkuritiimissä työskentelee sosiaalityöntekijä, ohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja ja poliisi.

Aikuiset eivät asioi Ankkurissa itsekseen, mutta lähisuhdeväkivallan kautta heitä on mukana. Ankkuri -tiimi hoitaa lähisuhdeväkivaltatapaukset, joissa perheessä on alaikäisiä lapsia, mikäli osalliset ovat alle 25 -vuotiaita tai raskaana.

Väkivaltatyöryhmän ennakoarvioinnin haastattelussa kysyttiin, mikä on VäkVä -hankkeen toimenpiteistä tehokkain toimintatapa, ja mikä olisi sen näkyvin myönteinen vaikutus. Tulokseksi saatiin, että väkivaltatyöryhmä oli yksimielisesti sitä mieltä, että tehokkain toimintatapa väkivallan vähentämisessä on Ankkuritiimi tai toisin sanoen ankkurimalli eli eri viranomaisten välinen yhteistyö. Avainsanoiksi Ankkuri -toiminnan yhteydessä tuotiin tehokkuus, moniammatillisuus, systemaattisuus ja kattavuus. Ankkuri -tiimin katsottiin olevan yhteydessä seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- perheväkivallan vähentämiseen
- puuttumiseen asioihin
- väkivaltarikollisiin vaikuttamiseen
- mallin jakamiseen muille alueille

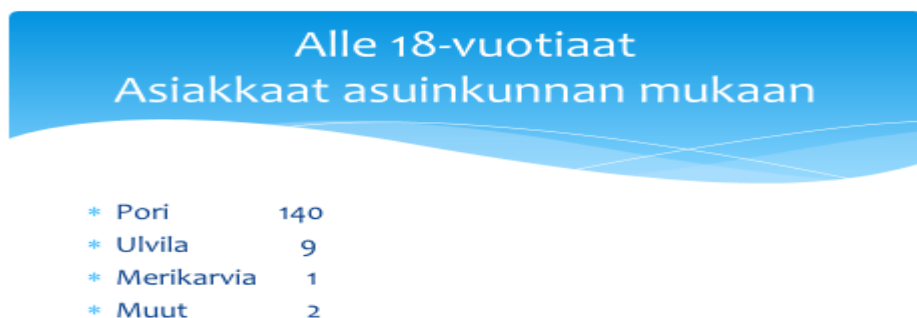
Seuraavassa tuodaan esille joitakin Ankkuri -toimintaan liittyviä tilastoja eri ajankohdilta (Ankkuritulastot 2015).

Taulukko 8. Ankkuri -toiminnassa 3.3.-31.12.2014 mukana olleet alle 18-vuotiaat iän ja sukupuolen mukaan

Alle 18-vuotiaat Ikä- ja sukupuolijakauma			
* Ikä	lkm	tytöt	pojat
* 0-9	8	1	7
* 10-14	74	7	67
* 15-17	70	12	58
Yht.	152	20	132

Kaikkiaan ajanjaksolla 3.3.–31.12.2014 Ankkurissa oli mukana alle 18-vuotiaita 152 (taulukko 8). Enemmistönä ovat 10–14- ja 15–17-vuotiaat alaikäiset. Mukana on ollut muutama varsin nuori lapsi. Valtaosa (87 %) mukana olleista oli poikia. Tytöistä 15–17-vuotiaita oli enemmän kuin 10–14-vuotiaita, pojilla tilanne oli päinvastoin. Vuoden 2015 neljän ensimmäisen kuukauden aikana alaikäisiä oli yhteensä jo 58 ja 15–17-vuotiaiden osuus oli nyt kasvanut suhteessa muihin ikäluokkiin: 15–17-vuotiaita oli nyt lähes 70 prosenttia, kun aiemmalla tarkasteluajanajaksolla heitä oli 46 prosenttia. Tyttöjen osuus näyttäisi nyt kasvaneen.

Taulukko 9. Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleet alle 18-vuotiaat asiakkaat asuinkunnan mukaan

Alle 18-vuotiaat Asiakkaat asuinkunnan mukaan	
* Pori	140
* Ulvila	9
* Merikarvia	1
* Muut	2

Valtaosa Ankkurin alaikäisistä asiakkaista tuli Porista, lähellä sijaitsevasta Ulvilasta oli kymmenkunta asiakasta. Muilta alueilta tuli vain muutama. Vuoden 2015 alun tilanne näytti samansuuntaiselta.

Taulukko 10. Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleiden alle 18-vuotiaiden asiakkaiden rikosnimikkeet

Alle 18-vuotiaat Rikosnimikkeistä	
* Pahoinpitelyt, lievät pahoinpitelyt	17
* Omaisuusrikokset (näpistys, varkaus)	44
* Vahingonteot	23
* Huumausaineen käyttörikokset	17
* Huumausainerikos	2
* Seksuaalirikokset	3
* Rattijuopumus	3
* Muut (liikenne rikokset ja ei rikosilmoitusta)	43

Rikosnimikkeiden joukossa esiintyivät useimmiten omaisuusrikokset (näpistys, varkaus), muut rikokset (liikenne rikokset ja ei rikosilmoitusta) ja vahingonteot. Pahoinpitelyjä ja lieviä pahoinpitelyjäkin oli jonkin verran, samoin huumausaineisiin liittyviä rikoksia. Vuoden 2015 alun rikosnimikkeiden osuus näyttäisi olleen suurin piirtein sama. Uusijoita alle 18-vuotiaista Ankkuri -toiminnassa (alkoi maaliskuussa 2013) mukana olleista on ollut toiminnan aikana kymmenkunta, mitä voidaan pitää varsin pienenä määränä.

Ankkuriin on ohjautunut asiakkaita ensisijaisesti poliisin ja sosiaalitoimen kautta, mutta myös muista instanneista. Vuodelta 2015 saadut tiedot ovat samanlaiset.

Taulukko 11. Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleiden alle 18-vuotiaiden asiakkaiden mukana olo lastensuojelun toimenpiteissä

Alle 18-vuotiaat Lastensuojelun toimenpiteet	
* Lastensuojeluilmoituksia	112
* Lastensuojelutarpeen selvityksiä	88
* Lastensuojelun asiakkuudessa	22

Taulukon 11 mukaan ajanjaksolla 3.3.–31.12.2014 alle 18-vuotiaiden tilanne lastensuojelun toimenpiteiden osalta osoittaa, että lastensuojeluilmoituksia oli 112, lastensuojelutarpeen selvityksiä 88 ja lastensuojelun asiakkuudessa oli 22.

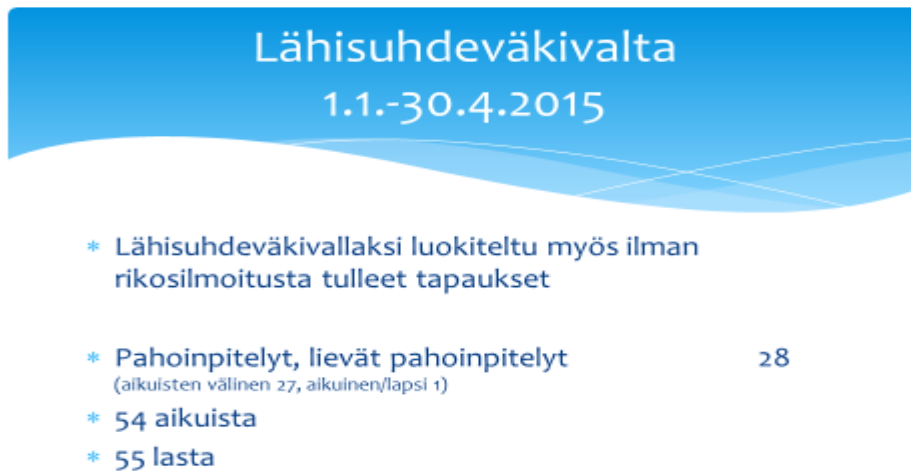
Taulukko 12. Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 3.3.-31.12.2014 mukana olleet lähisuhdeväkivaltatapaukset

Lähisuhdeväkivalta 1.1.-31.12.2014	
* Lähisuhdeväkivallaksi luokiteltu myös ilman rikosilmoitusta tulleet tapaukset	
* Pahoinpitelyt, lievät pahoinpitelyt (aikuisten välinen 60, aikuinen/lapsi 2)	62
* 120 aikuista	
* 105 lasta	

Lähisuhdeväkivallaksi luokiteltiin myös ilman rikosilmoitusta tulleet tapaukset. Pahoinpitelyjä ja lieviä pahoinpitelyjä oli lähisuhdeväkivaltatapauksen joukossa 62 (taulukko 12). Näistä aikuisten välisiä oli 60 ja aikuisen ja lapsen välisiä 2. Lähisuhdeväkivallan osalta Ankkurissa kävi 120

aikuista ja 105 lasta. Vuoden 2015 alun osalta pahoinpitelyjä ja lieviä pahoinpitelytapauksia oli 28, aikuisia oli 54 ja lapsia 55. Aikuisten välinen ja aikuisten ja lasten välinen pahoinpitelytilanne oli samansuuntainen kuin edellisellä tarkastelujaksolla (ks. taulukko 13).

Taulukko 13. Ankkuri -toiminnassa ajanjaksolla 1.1.-30.5.2015 mukana olleet lähisuhdeväkivaltatapaukset

Edellä olevat tilastot osoittavat toisaalta, että Ankkuri -tiimillä on ollut sen suhteellisen lyhyen ajan kuluessa paljon asiakkaita. Yhtäältä esimerkiksi rikosnimikkeiden sisältö, pienten lasten (10–14-vuotiaat) suuri asiakkuuden määrä ja lähisuhdeväkivallan luvut (ilmi tulleiden määrä) indikoivat toiminnan tarpeellisuudesta.

8 Hankkeen vaikuttavuus – laadullisia näkökohtia¹⁰

VäkVä -hankkeen perusta oli moniammatillisuudessa. Monen ammattikunnan edustajat tekivät / tekevät yhteistyötä väkivaltarikollisuuden vähentämiseksi; yhteistyön sisältöön on kuulunut suunnittelua ja erilaisia käytännön toimintoja. Yhteistoimintaan osallistujat ovat puhuneetkin tiimityöskentelystä. Aktiivista otetta, systemaattisuutta ja kattavaa otetta asioihin on saatu aikaan myös siten, että väkivaltatyöryhmän jäsen on ollut mukana Ankkurityön työryhmässä. Hankkeen toiminnan seuranta eri tavoin on osoittanut selvästi, että ainakin seuraavia asioita on tapahtunut väkivallan vähentämisen tiimityöskentelyssä mukana olleille:

- viranomaisille on tullut yhteistyötoiminnan (myös Hot spot -tulkinnat) yhteydessä tutuksi väkivallan tarkennettuja tapahtumapaikkoja (aluekokonaisuuksia ja sen osa-alueita) ja he ovat saaneet täsmennettyä tietoa väkivaltarikollisuuden luonteesta
- hanke on ollut oppimisprosessi yhteistyötiimille ja alan ammattilaisille
- mukana olevat ovat hitsautuneet yhteen toimimaan väkivallan vähentämistoiminnan hyväksi
- verkostotyön merkitys on tullut selväksi koko yhteistyötiimille
- lähentyminen elinkeinoelämän kanssa väkivallan vähentämiseen liittyvissä asioissa
- verkosto on ymmärtänyt ennaltaehkäisevän työn merkityksen erityisesti lasten ja nuorten osalta väkivaltarikollisuuden yhteydessä
- on ymmärretty väkivaltarikosten merkitys alueen näkökulmasta
- hankkeen yhteydessä kansalaisille on haluttu antaa palveluita, olivat he sitten rikoksen tekijöitä tai uhreja
- hankkeessa ollaan oltu positiivisesti kiinnostuneita ihmisten hyvinvoinnista
- toteutuneet hankkeet ovat poikineet uusia ideoita

Hankkeen merkityksestä kansalaisyhteiskuntaan voidaan tässä yhteydessä esittää vain oletuksia. Tavallinen kansalainen ei todennäköisesti havaitse mitenkään esimerkiksi viranomaisvalvonnan lisäystä tai asioihin puuttumisen herkkyyttä. Porin väkivallan vähentämisen hankkeista on kuitenkin tullut median välityksellä tietoa myös tavalliselle kansalle, minkä vaikutuksesta on mahdollista, että heidän käsityksensä väkivallasta asuinalueellansa ja koko Porissa on saattanut muuttua. Poliisin näkyminenkin enemmän katukuvassa voi lisätä kansalaisten turvallisuuden

¹⁰ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 3, 4, 7, 9, 10, 12 ja 14.

tunnetta. Yksittäisten tapausten osalta kansalaisilta ei ole voinut jäädä havaitsematta, että esimerkiksi Porin eräs nuorten suosima väkivallan tihentymänä toiminut huoltoasema rauhoittui viranomaisten puuttuessa asiaan tai että alueella häiriötä aiheuttanut ravintola – ”rikoshoukuttimena” (Hannula 2014a) - on lopetettu.

9 Hankkeen tehokkuus¹¹

Hankkeen tehokkuutta voidaan arvioida tarkastelemalla hankkeen tuotosta suhteessa siihen asetettuihin panoksiin. Oikeusministeriö myönsi hankkeelle avustusta 20 000 euroa. Tavoitteena oli, että mukana olevat viranomaiset panostavat hankkeeseen työaikaansa, tosin sanoen hankkeen työt olisivat viranomaisten normaalia työtä. Tavoitteen mukaisesti Poriin on luotu verkostoitunut moniammatillinen väkivallan vähentämiseen pyrkivä toimintamalli. Toiminta jatkuu edelleen, ja väkivallan vähentämistyöryhmän mukaan sitä kehitetään edelleen.

Porin väkivalta on vähentynyt, mutta syytä tähän ei voida yksiselitteisesti osoittaa. Joka tapauksessa on olennaista, että väkivallan taso on lähentynyt vertailukaupunkien ja koko maankin lukuja. Näyttäisi siltä, että esimerkiksi viranomaisten toimiminen työryhmissä - tai yleensäkin toimissa mukana oleminen - ei ole haitannut heidän muuta toimintaansa. Hanke käytti määrärahan kokonaisuudessaan. Hankkeen määrärahan voi sanoa käytetyn juuri niihin toimintoihin, joihin se oli tarkoitettu. Hankkeen puolesta määrärahan käyttöä on valvottu sääntillisesti ja määrärahan käytön valvontaraportti on toimitettu rahoittajalle. Tuotosten arviota on vaikea tehdä, mutta kokonaisuudessaan voi edellä kuvattujen tulosten perusteella hyvällä syyllä sanoa, että hanke on saanut hyvin pienellä ulkopuolisella panoksella varsin paljon aikaan. Mikäli toiminta saadaan jatkumaan esimerkiksi Ankkuri -mallin osalta nykyisellään, ja osin sitä kehittämällä, etuja saadaan nimenomaan ennaltaehkäisevyyden merkityksessä.

¹¹ Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14 ja 16.

10 Hankkeen merkitys ja pysyvyys¹²

Hankkeen merkitystä pohdittaessa on hyvä palauttaa mieleen Porin väkivaltakehityksen tilanne. Erityisesti raa'at ja törkeät väkivaltarikokset ovat korostuneet suhteessa joihinkin muihin kaupunkeihin. Lievät pahoinpitelyt mukaan lukien Pori on ollut pitkään valtakunnallisestikin tarkasteltuna valitettavana väkivaltarikollisuuden tilastokärkenä. Tilastojen perusteella tilanne muuttui monelta osin vuosina 2012 ja 2013.

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen osuutta Porin väkivaltakehityksen suunnan muutoksessa ei voida suoraan määritellä. Näyttäisi kuitenkin siltä, että Porin väkivallan vähentämiseen pyrkivät monet hankkeet ja toiminnot yhdessä ovat vaikuttaneet tilanteen muuttumiseen myönteisempään suuntaan. VäkVä -hanke Ankkuri -malleineen ja yhteistyötahoineen voitaneen asettaa keskeiseen rooliin myönteisen kehityksen aikaansaamisessa. Hankkeella ja Porin muuttuneella tilanteella voidaan nähdä ainakin seuraavia merkityssisältöjä:

- Porin kaupungin imagon muuttuminen myönteisemmäksi erityisesti vakavien väkivaltarikosten osalta
- imagomuutokset asuinalue- / paikkatasolla (esimerkiksi lähiötihentymät; ”rikoshoukuttimien” poistuminen)
- väkivaltarikoksista aiheutuneiden yhteiskunnallisten ja inhimillisten kustannusten väheneminen
- toimintojen ennaltaehkäisevä vaikutus erityisesti lasten ja nuorten osalta (Ankkuri -malli)
- alkoholihaittoihin varhaisen puuttumisen tuomat hyötyvaikutukset
- anniskeluväen mukaan tuleminen
- moniammatillisen verkottuneen toimintakulttuurin kehittyminen
- viranomaisten oppimisprosessit moniammatillisen toiminnan avulla
- aluetuntemisen / -tietämisen kasvaminen Hot spot -menetelmän myötävaikutuksella
- Hot spot -tihentymäkartoituksen menetelmällinen kehittyminen
- kentältä saatujen Hot spot -taustatietojen merkityksen ymmärtäminen ja hyväksikäyttäminen (asioiden ja tapahtumien sisällön vahvistuminen; ymmärrys, että tarvitaan kenttävalvonnan tuloksena saatua tietoa täsmällisempää tilannekuvaa)

¹² Tämä luku perustuu luvun 5.2 aineistoihin numerot 1, 4, 10, 13 ja 14.

- tilannetorjuntatapojen kehittyminen (valaistus, kameravalvonta)
- koulutukselliset hyödyt (seminaarit, koulutustilaisuudet)
- puuttumisen vaikutukset rikosten esille tulemiseen
- turvallisuustilanneseurannan kehittyminen
- piilorikollisuuden esille tuleminen

Osan myönteisistä vaikutuksista voi olettaa olevan vasta tulossa. Hankkeen voidaan nähdä toteuttaneen tavoitteita, joita kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteissa asetettiin. Ohjelman mukaisesti hankkeen yhteydessä ja myötävaikutuksella käynnistettiin muun muassa moniviranomaisyhteistyöhön perustuva Ankkuri -toiminta.

Myönteisen kehän kehityksen jatkumiselle voidaan nähdä ehtona sen, että VäkVä -hankkeessa kehitetyt toiminnot jatkuvat. Jatkuvuutta tällä hetkellä turvaa muun muassa se, että väkivallan vähentämistyöryhmä ja Ankkuri jatkavat toimintojaan. Hankkeen tavoitteen mukaisesti tulisivat toiminnat järjestää jatkossa niin, että on mahdollista tuottaa ”pysyvä, verkostoinut monialainen työskentelymalli ja työkaluja, joiden avulla voidaan työskennellä pitkäjänteisesti ja integroidusti väkivallan vähentämiseksi” (Hannula 2014b). Maaliskuussa 2015 järjestetty seminaari laajensi hankkeen alaa työpaikkaväkivaltaan, joka on yksi tärkeistä turvallisuuskysymyksistä. Porin väkivaltakehityksen yhteydessä tapahtuneen myönteisen kehityksen jatkumiseksi voi nähdä ehdottoman tarpeelliseksi jatkaa VäkVä -hankkeen väkivallan vähentämistyöryhmän toimintaa ja hankkeen sen moniammatillisia liitännäistoimintoja. Hankkeen toimintamalleja voidaan käyttää hyväksi laajemminkin, ja esimerkiksi saatuja tuloksia hyödyntää kansallisen seminaarin järjestämisessä.

11 Väkivaltakartoitus tuloksina

Hankkeessa toteutettiin siis kaksi väkivaltakartoitusta. Ensimmäinen kartoitus oli ajanjaksolta 1.10.2011–30.9.2012 ja toinen kattoi ajanjakson 31.4.2013–31.3.2014. Kahden kartoituksen avulla oli tavoitteena etsiä mahdollisia muutoksia rikosten tiheyden osalta. Hot spot- kartoitus onnistuttiin tekemään suunnitellusti alun tietojärjestelmän ongelmista huolimatta. Seuravana tarkastellaan Hot spot -kartoituksen (Hannula 2013; Hannula 2014a) tuloksia ensimmäisen kartoituksen osalta ja vertaamalla sitten sen tuloksia toisen ajankohdan kartoitukseen. Kartoituksen varsinaiset tulokset haluttiin tuoda tässä esille koska haluttiin arvioida, miten relevantti keino Hot spot -menetelmä on kuvamaan väkivaltatapausten muutoksia, taustatietoja, ja mahdollistaako menetelmä kattavien analyysien tekemiseen tapahtuvan väkivallan luonteesta.

11.1 Väkivaltakartoitus 1.10.2011–30.9.2012 – millaista tietoa saatiin?

Tihentymäkartoituksen operationalisoinnin yhteydessä määriteltiin mukaan otettavat väkivaltarikollisuuden muodot. Mukaan väkivaltarikoksiksi päätettiin ottaa seuraavat rikosnimikkeet: lievä pahoinpitely, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys, törkeän pahoinpitelyn yritys, murha, murhan yritys, tappo, tapon yritys, raiskaus, raiskauksen yritys, törkeä raiskaus, törkeän raiskauksen yritys, pakottaminen sukupuoliyhteyteen ja pakottamisen sukupuoliyhteyteen yritys. Ensimmäisessä kartoituksessa (1.10.2011–30.9.2012) kartoitettiin ja analysoitiin sekä julkisella että yksityisillä paikoilla tapahtunutta väkivaltaa.

Kartoitus tuotti aluetason lisäksi paljon muutakin tietoa Porin väkivaltarikollisuudesta. Seuraavassa keskitytään ottamaan huomioon lähinnä sellaisia Porin väkivaltarikollisuudessa ilmenneitä ominaisuuksia, joista ei välttämättä ole aiemmin tuotettu analysoitua tietoa muista lähteistä. Lähteenä on käytetty Jussi Hannulan Väkivaltakartoitusta ja hänen hankkeen aineistosta tehtyä pro gradu -tutkielmaa. (ks. Hannula 2013 ja 2014a).

Julkisen ja yksityisen alueen väkivallassa havaittiin kartoituksessa joitakin selviä eroja. Porin julkisella ja yksityisellä alueella tapahtuneet väkivaltarikokset noudattivat pitkälti muun Suomeen suuntausta: julkisella alueella tapahtuu yksityisiä alueita hieman enemmän väkivaltatekoja (ks. Lehti ym. 2013, 71). Mies oli kaikkiaan väkivallasta epäiltynä 84 prosentissa tapauksia ja asianomistajana 55 prosentissa tapauksia. Julkisen alueen väkivalta havaittiin ensimmäisessä kartoituksessa lähinnä tuntemattomien väliseksi, mutta kuitenkin reilu neljännes väkivallasta oli muuta kuin tuntemattomien välistä. Julkisen alueen väkivalta havaittiin hyvin miehiseksi ilmiöksi: yli 70 % väkivallasta oli miesten välistä ja asianomistajana oli mies miltei 80 prosentissa tapauksista. Yksityisellä alueella puolestaan naiset olivat asianomistajina valtaosassa tapauksia. Kun otetaan huomioon kumppanin tai entisen kumppanin lisäksi muut läheiset, yli 80 % naisten kokemasta väkivallasta havaittiin läheisten tekemäksi. Huomion arvoinen oli kartoituksen tulos, jonka mukaan nainen oli epäiltynä väkivallasta vajaan viidenneksessä tapauksia niin julkisella kuin yksityisellä alueella. Kartoitus osoitti, että miesten kokema julkisen alueen väkivalta on enemmänkin satunnaista, sen sijaan naisten väkivalta on läheisväkivaltana jatkuvampaa. Julkisen alueen epäillyt olivat kokonaisuudessaan nuorempia kuin yksityisten alueen epäillyt. Sama ominaisuus koski myös uhreja – kuitenkin niin, että lapsiuhreja oli yksityisellä alueella enemmän.

Miesten keskinäisen väkivallan todettiin olevan tyypillisintä nuorilla ja nuorilla aikuisilla. Vastaavasti miesten naisiin kohdistaman väkivallalta on tyypillisesti alhaista nuorilla aikuisilla ja sen määrä alkaa kasvaa miesten väliseen väkivaltaan suhteutettuna peilikuvamaisesti 30 ja 40 -vuotiaiden kohdalla (Hannula 2014a, 35.) Siihen, että aineiston yksityisellä alueella tapahtunut väkivalta on tyypillisesti naisiin kohdistunutta läheisväkivaltaa ja julkisella alueella nuorten ja nuorten aikuisten miesten välistä väkivaltaa, tarjoaa Jussi Hannula (emt., 36) rutiinitoimintojen teoriaan liittyvää selitystä. Hänen mukaansa taustalla voivat olla esimerkiksi iän myötä ihmisten tavallisissa rutiineissa tapahtuvat muutokset ajanvietossa: iän myötä julkisella paikoilla oleskelu vähenee ja samalla myös tuntemattomiin miehiin kohdistuva väkivalta vähenee. Samalla kuitenkin kun yksityisellä alueella oleskelu kasvaa, kasvaa siellä myös lähipiiriin kohdistuva väkivalta. Väkivallan törkeysasteen osalta havaittiin, että yksityisellä alueella tapahtui julkisia alueita hieman enemmän vakavampia tekoja.

Valtaosa väkivaltakartoituksen aineiston kaikesta ilmi tulleesta väkivallasta oli pahoinpitelyitä tai lieviä pahoinpitelyitä, seuraavaksi yleisimpiä olivat järjestystä yllä pitävän henkilön vastustaminen ja törkeä pahoinpitely tai sen yritys. Tappoja tai murhia ei ollut lainkaan kartoitusajanjaksolla. Raiskauksen muodoista oli tapahtunut muutama raiskaus ja yksi törkeä raiskaus. Tarkastelujakso osui näiltä osin rauhalliselle ajanjaksolle.

Kartoitusta varten väkivallan tapahtumapaikat yhdistettiin kuuteen alueeseen Porissa: Keskustaan, Itä-Poriin, Länsi-Poriin, Pohjois-Poriin, Meri-Poriin ja Noormarkkuun. Julkisella ja yksityisellä alueella tapahtuvan väkivallan osalta Porin keskusta oli kartoituksen väkivaltaisain alue, seuraavaksi esiin nousivat Itä-Pori ja Länsi-Pori. Muilla alueilla tapahtui vain noin viidennes väkivallasta. Keskustan osalta tulosta voidaan pitää luonnollisena, sillä siellä suurin osa on ihmisistä ja erilaisista yhteisötoiminnoista. Itä-Pori puolestaan on lähiöaluetta. Kokonaisuudessaan vuoden tasolla väkivalta ajoittui suhteellisen tasaisesti, eniten väkivaltaa oli heinäkuussa ja vähiten tammikuussa. Koko aineistossa todettiin olevan kaksi rikoksesta epäiltyjen päätyyppiä: ensikertalaiset ja väkivallan käyttöön tottuneet. Alkoholin ja väkivaltakäyttäytymisen yhteyttä oli vaikea todentaa. Kartoituksessa saatu arvio oli kuitenkin, että niistä, joista päihtymys voitiin todeta, peräti 80 % oli päihtynyt. Tämä olisi koko maata ajatellen suuri luku.

Julkisen väkivaltaa on laajalti Porin alueella, mutta väkivalta ja varsinaiset tiheydet keskittyvät kuitenkin pääasiassa itse kaupunkiin sekä keskustaan ja sen läheisyyteen. Eniten väkivaltaa on tapahtunut Keskustassa (64 %), Itä-Porissa (16 %) ja Länsi-Porissa (10 %). Aineistosta nousi kahdeksan (8) julkisen alueen Hot spot -keskittymää. Kauppatorilla ja Linja-autoaseman ympäristössä todettiin pienelle alueelle hajaantunutta väkivaltaa. Sampolassa, Itäpuistossa, Etelärannassa ja Isosannassa todettiin ennemminkin lineaarisesti hajaantunutta väkivaltaa (väkivaltaa tapahtuu tavallista enemmän tietyillä kaduilla tai vastaavilla kulkuväylillä).

Väkivalta oli kuitenkin keskittynyt keskusta-alueelle eli väkivaltaa on eniten siellä missä liikkuu myös eniten ihmisiä. Keskusta-alue jaettiin vielä kahteen Hot spottiin. Kartoituksen yhteydessä Porin keskittymien väkivallalle etsittiin erilaisia taustatekijöitä. Jollakin alueella väkivalta oli keskittynyt suurimmaksi osaksi tiettyyn ravintolaan. Ravintolaväkivaltaa analysoitiin

kartoituksen yhteydessä erikseen. Kartoituksessa löydettiin hyvin poikkeuksellinen ravintola Hot spot, jota suositeltiin tarkasteltavaksi omana tapauksenaan väkivallan vähentämistyöryhmässä. Julkisen alueen väkivallasta suurin osa tapahtuikin joko ravintolassa tai sen ulkopuolella tai ulkopaikoilla, kuten kaduilla, torilla ja puistoissa. Esimerkiksi liikennevälineet olivat asiassa marginaalissa.

Ulkona tapahtuvaa väkivaltaa haluttiin tarkastella erikseen, koska sen ajateltiin vaikuttavan ihmisten kokemuksiin väkivallan pelosta. Joukkoväkivallan pelkoon liitetään usein humala ja humalaiset joukkiot. Aineisto antoi tukea pelolle: väkivallasta epäillyt näyttivät olleen poikkeuksetta päihtyneenä. Kokonaisuudessaan kartoitus viesti selvästi siitä, että muun maan lisäksi myös Porissa päihteillä on suuri rooli väkivaltaisen käytöksen kohdalla. Hannulla (2014a, 49) toteakin, että rutiinotoimintojen näkökulmasta alkoholin voi nähdä kasvattavan potentiaalisten väkivallan uhrien ja potentiaalisten väkivallan tekijöiden määrää.

Väkivallan tihentymiä kartoitettiin myös yksityisasuntojen osalta. Yksityisasuntojen kartoitusta perusteltiin toisaalta sillä, että yksittäisten osoitteiden kohdalla jatkuva väkivalta voi kertoa ongelmista tiettyjen ihmisten elämässä. Yhtäältä jatkuva väkivalta voi kertoa siitä, että osoitteessa sijaitseviin asuntoihin on ajautunut paljon sellaisia ihmisiä, joiden elämään liittyy väkivaltaa. (Hannula 2013.) Kartoitus osoitti, että yksityisissä tiloissa tapahtui tarkasteluajan ilmoitetusta väkivallasta n. 44 %. Rikosnimikkeiden osalta yksityisissä tiloissa tapahtui eniten pahoinpitelyjä, lieviä pahoinpitelyjä ja törkeitä pahoinpitelyjä.

Luonnollista on, että yksityisellä alueella tapahtuva väkivalta sijoittuu kaupungin alueelle. Suhteellisesti eniten väkivaltaa esiintyi Keskustassa ja Itä-Porin alueella, joissa tapahtui kaikesta yksityisasunnoissa tapahtuvasta väkivallasta 47 %. Havaittiin myös, että Länsi- ja Pohjois-Porin yksityisasunnoissa tapahtunut väkivalta oli keskittynyt pitkälti kaupungin puoleisiin osiin. Kartoituksessa löytyi kaikkiaan ainakin seitsemän (7) suhteellisen pienikokoista aluetta, joissa oli paljon väkivaltaa eri yksityisissä tiloissa. Kartoituksen perusteella ehdotettiin, että näitä alueita tulisi analysoida tarkemmin, jotta tiedettäisiin, miksi ne ovat väkivallan keskittymiä.

Poliiseilla ja muillakin virkamiehillä on luonnollisesti ollut tilastojen ja kenttäkokemuksen perusteella jonkinlainen kokonaiskuva siitä, missä tapahtuu eniten väkivaltarikoksia. Kun kartoituksesta saatiin muun muassa yllä kuvattua tietoa, sen voi kuitenkin sanoa tarkentaneen tilannekuvaa Porin väkivaltarikollisuudesta. Hot spot -kartoituksesta saatiin paljon tietoa, joka on yleisesti viranomaisten tiedossa. Saatiin myös paljon tietoa, jota tähän mennessä ei ole hankittu muista lähteistä.

11.2 Kahden väkivaltakartoituksen vertailu

Hankkeen toinen väkivaltakartoitus tehtiin ajanjaksolta 31.4.2013–31.3.2014. Tavoitteena oli saada vertailutietoa aiempaan kartoitukseen. Tapahtuma-alueiden suhde tapausten osalta säilyi entiseen verrattuna samana. Eniten väkivaltaa tapahtui Keskustassa, Itä-Porissa ja Länsi-Porissa. Anniskeluravintoloissa tai sen välittömässä läheisyydessä tapahtui edelleen eniten väkivallan tekoja.

Väkivallan määrällisen kehityksen osalta ei tapahtunut merkittävää muutosta. Törkeitä pahoinpitelyitä tapahtui nyt muutama enemmän kuin vuonna 2012. Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisia oli nyt aiempaa hieman vähemmän. Lieviä pahoinpitelyitä ja pahoinpitelyitä oli hieman aiempaa vähemmän. Anniskeluravintoloissa tapahtunut väkivalta laski edellisen kartoituksen 114 tapauksesta 83 tapaukseen; tämä näkyi neljän väkivaltaisimman ravintolan kohdalla. Taustalla on luultavasti osin yhden ravintolan sulkeutuminen Itä-Porissa; tämä ravintola oli edellisessä kartoituksessa kolmanneksi väkivaltaisimman ravintola 14 tapauksella. Lisäksi osa ulkona tapahtuneesta väkivallasta oli suoraan yhteydessä kyseisen ravintolan väkivaltaan. Kyseisen ravintolan voidaan katsoa olleen ns. väkivallan houkutin. (Hannula 2014a). Sulkeutuneen ravintolan väkivalta ei siirtynyt alueen muihin ravintoloihin ja väkivalta Itä-Porissa laski kolmanneksen. (emt..) Tämän tyyppiset tulokset eivät saisi leimata koko aluetta, mutta väkivallan osalta normaalista poikkeavia alueita tai joitakin ilmiöitä siellä tunnistamalla ja niihin toimenpiteitä kohdentamalla, voi olla mahdollista vähentää väkivallan yleistä tasoa (ks. myös Hannula 2014a, 71).

Uudessa kartoituksessa tuli esille uusi väkivallan keskittymä: huoltoasema, jossa tapahtui n. 4 % (10 tapausta) koko aineiston väkivallasta. Tältä osin ilmeni huolestuttavia piirteitä. Valtaosa (70 %) väkivallasta epäillyistä oli alaikäisiä (pääsien 16–17 –vuotiaita) ja vain yhdellä alaikäisistä ei ollut aiempaa väkivaltataustaa. Kolmella nuorella oli epäilyjä neljä tai enemmän. Väkivallan teot ajoittuivat viikonloppuiltoihin ja -öihin, painottuen keskiyön jälkeisiin hetkiin. Alaikäisten väkivallan tekoja kirjattiin paljon myös Kirjurinluodossa, jossa myös alaikäisillä oli aiempaa väkivaltataustaa. Kauppatorin ja Itä-Puiston osalta erona edelliseen kartoitukseen oli se, että nyt tapahtui yhtä paljon väkivaltaa perjantain ja lauantain kuin lauantain ja sunnuntainkin välisinä öinä.

Kahden väkivaltakartoituksen väliset erot eivät olleet huomattavia, mutta joitakin asioita voitaneen pitää oireellisina, joita tulisi analysoida ja tarkastella tarkemmin. Vaikuttaa siltä, että erityinen hyöty kartoituksista saadaan, mikäli ne olisivat jatkuvia, aika ajoin toteuttavia. Hankkeessa käytetyt indikaattorit vaativat vielä jatkokehittelyä.

Case Sampola

Sampolaan Hot spot -alueena liittyy joitakin erityispiirteitä, minkä vuoksi alue otetaan tässä omaksi tapaukseksi. Alueetta alettiin rakentaa vuonna 1972. Sampolasta tuli 4 000 asukkaan asumalähiö 24 kerrostaloinen. Alueella rakennettiin myös pientaloja. Sampolasta muodostui Itä-Porin keskusta, jonne keskittyi myös paljon palveluja. (Häyrynen ym. 2014.)

Väkivallan ensimmäisessä kartoituksessa Sampolasta löytyi Hot spot, joka erosi selvästi muista Porin väkivallan tihentymistä. Kun muilla Porin alueilla väkivalta keskittyi keskusta-alueen läheisyyteen, eivätkä väkivallan tihentymät olleet kovin suuria, löytyi Itä-Porin Sampolasta yksittäinen paikkaperusteinen Hot spot sekä sen lähistöltä yksittäisiä väkivaltatapauksia sisältäen pitävä alue, jossa tapahtui ensimmäisellä tihentymätarkastelujaksolla 21 väkivaltatapausta. Kaiken kaikkiaan Sampolassa tapahtui 7 prosenttia kartoituksen julkisella alueella tapahtuneesta väkivallasta, ja 46 prosenttia Itä-Porin väkivallasta. (Hannula 2014a, 66.)

Tihentymän paikkaperusteiseksi Hot spotiksi paikannettiin alueen anniskeluravintola, jossa tapahtui 14 väkivaltatapausta. Lisäksi osa ulkona tapahtuneista väkivaltatapauksista oli suoraan yhteydessä kyseisen ravintolan väkivaltaan. Poikkeava piirre oli myös se, että tässä ravintolassa tapahtunut väkivalta oli muuta ravintolaväkivaltaa vakavampaa. Sampolan väkivallasta epäillyillä henkilöillä oli aiempaa väkivaltataustaa (kaikilla ja ravintolaväkivaltatapauksissa) suhteessa enemmän kuin koko aineistossa tai verrattaessa tilannetta muihin ravintoloihin. Lisäksi Sampolan asianomistajat olivat olleet väkivallan kohteena ensi kertaa harvemmin kuin koko aineiston uhrin. Hannula (2014a, 66) toteaa, että Sampolan väkivallan osallisten elämässä väkivalta näyttäisi olevan tyypillistä enemmän läsnä. Hot spotin aiheuttanutta ravintolaa voitaisiin eri syistä pitää eräänlaisena rikollisuuden houkuttimena. Toisella tihentymäkartoituksella kyseinen houkutin oli kadonnut, ja samalla Itä-Porin julkisen alueen väkivaltatapaukset vähenivät (emt., 68).

12 Hot spot -tihentymäkartoitukset ja moniammatillinen yhteistyö hankkeen painopisteinä

Hankesuunnitelmassa (2012) määriteltiin seuraavat tavoitteet:

- sijoittaa Porin alueen Hot spotit eli väkivaltarikosten keskittymät karttapohjalle ja tehdä Hot spot -analyysi
- kehittää indikaattoreita, joiden avulla voitaisiin helpommin paikallistaa ja seurata Hot spotteja nopean puuttumisen mahdollistamiseksi
- etsiä rikosilmoitusten tietoja analysoimalla väkivaltarikoksiin liittyviä taustatekijöitä ja säännönmukaisuuksia
- vaikuttaminen väkivallan tihentymiin ja muihin mahdollisesti ilmi tuleviin seikkoihin
- verkostoituneen, monialaisen ja pitkäjänteisen toimintatavan kehittäminen väkivallan vähentämiseen
- vaikuttaa alkoholin käyttöön vähentävästi, jotta alkoholiehtoinen väkivalta vähenisi

Hot spot -kartoitus onnistuttiin toteuttamaan suunnitellun aikataulun mukaisesti. Väkivaltatapausten keräämislähteen (poliisin, terveydenhuollon tietojärjestelmistä erityisesti ensihoito ja sosiaalihuollon tietojärjestelmät) osalta ilmeni aluksi hankaluuksia. Todettiin, että käytännössä tietoja ei ollut mahdollista kerätä muualta kuin poliisin tietojärjestelmästä. Koska kartoitusta ei ollut järkevää toteuttaa myöskään poliisin operatiivisen analyysijärjestelmän (Ponan) avulla, päädyttiin käyttämään Mapinfo Professional -ohjelmistoa. Keräämislähteen kanssa ilmenneet ongelmat näyttäisivät olevan osa isompaa kokonaisuutta. Arvioinnin tuloksena voidaan esittää pohdittavaksi, tarvittaisiinko keskeisten turvallisuustoimijoiden tietoja vedettäväksi laajemminkin yhteen yhteisen turvallisuuden edistämiseksi. Esimerkiksi Hot spot -kartoitusten yhteydessä tehokkaampi tiedon kulku viranomaisten välillä saattaisi mahdollistaa entistä tehokkaamman moniviranomaistyön. Tietojen välittämiskysymykset viranomaisten välillä tulivat esille myös Satakunnassa aiemmin toteutetun Lasta lyömätön Satakunta – hankkeen yhteydessä. Viranomaisten tietojen yhdentämispyrkimykset liittyvät kuitenkin laajemmin tietosuojakysymyksiin. Väkivallan vähentämistyöryhmän toimesta väkivaltatapauksista kerättiin kartoituksen yhteydessä myös taustatietoja, jotta tihentymien luonnetta ymmärrettäisiin paremmin ja toimenpiteitä voitaisiin kohdentaa tehokkaammin. Oli järkevää, että väkivaltatapausten taustatietojen keräämiseen kehitettiin mittaristo, jota voidaan käyttää hyväksi

jatkossakin. Indikaattoreita tulisi kuitenkin vielä jatkossa kehittää nyt saatujen kokemusten perusteella.

Tihentymäkartoitus taustamuuttujineen on relevantti seurantatapa muutosten toteamiseksi; esimerkiksi kentällä työskentelevät poliisit voivat antaa mahdollisesti muuttuneista tilanteista vain viitteellistä tietoa. Väkivaltarikollisuuden taustatietojen analyysi tulisi kuitenkin olla ammattilaisten käsissä, sillä tuloksista voidaan tehdä helposti yksinkertaistettuja johtopäätöksiä. Ei ole järkevää, että jokin alue joutuu lisäkontrollin kohteeksi, vaikka lopulta kovin huolestuttavia tuloksia alueelta ei olisikaan. Hankkeen kartoituksen aikana esiin tullut uusi Hot spot (huoltoasema nuorin väkivaltapaikkana) on kuitenkin esimerkki siitä, että kohteeseen on syytä kohdentaa toimenpiteitä tai ainakin seurata tapahtumien kehitystä.

Hankkeen tihentymäkartoituksen aineistosta Tampereen yliopistolle tehdyssä pro gradu - tutkielmassa analysoitiin Porissa julkisella alueella tapahtunutta väkivaltaa käyttäen hyväksi yhtä rikollisuuden teorioista, rutiinitoimintojen teoriaa (kohde ja tekijä kohtaavat ajassa ja tilassa, jossa kontrolli pettää; ks. Hannula 2014a). Rikollisuuden teorioiden voidaan katsoa auttavan tiedon tulkinnessa ja opastavan, mitkä toiminnat ovat tarkoituksenmukaisimpia (Eck 1998). Jos – ja kun – tihentymäkartoitusta Porissa jatketaan, olisi hyvä ottaa tämä huomioon.

Hankkeen seurannan aikana oli kuultavissa joidenkin, ei hankkeessa toimivien viranomaisten, epäilyjä Hot spot -menetelmän relevanttisuudesta siinä mielessä, että väkivaltarikosten keskittymät tiedetään kokemuksen perusteella jo etukäteen. Voitiin kuitenkin havaita, että tihentymäkartoitus taustamuuttujineen tarkensi tapahtumapaikkoja ja kentän väkivaltaan liittyviä tapahtumia muutoksineen. Kartoitusten perusteella oli mahdollista suunnitella alueille erilaisia toimenpiteitä: kameroiden asettaminen, valaistuksen parantaminen jne. Kartoitusten välillä tihentymät eivät kuitenkaan olleet vaihtuneet paikasta toiseen. Hot spot siis näyttäisi toimivan aluetuntemisen / -tietämisen lisäämisen välineenä. Hankkeen osalta tihentymäkartoituksen menetelmällinen kehittäminen jäi osin kesken, sitä tulisikin jatkossa kehittää. Tihentymäkartoitukset selvensivät alkoholin ja alkoholikäyttämisen ja väkivallan yhteyksiä. Hot spot -kartoitus osoittautui käyttökelpoiseksi - itseasiassa ehdottoman tärkeäksi - työvälineeksi hankekokonaisuudessa. Tihentymäkartoitukset olivat moniammatillisen

verkostotyön perusta siinä mielessä, että niiden avulla saatiin selville tarkennettu kuva, mihin väkivaltarikosten piirteisiin Porin osalta väkivaltarikoksiin tulisi puuttua. Arviointituloksena kartoituksen osalta voisi huomauttaa sen, että jo tehtyjen Hot spottien paikkatieto- ja analyysituloksia tulisi hyödyntää koko ajan. Näyttäisi siltä, että hankkeen loppuvaiheessa ja sen jälkeen kartoitukseen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota väkivallan vähentämistyöryhmässä. Enemmänkin on suunniteltu ja otettu käyttöön uusia väkivallan vähentämisen menetelmiä, mikä on myös luonnollisesti hyvä asia. Toisin sanoen kartoitukseen liittyvän paikkatietojärjestelmän kehittäminen, indikaattorityö ja analyysin kehittäminen tulisivat olla jatkumona toimintoja eteenpäin vietäessä.

Väkivallan vähentämistyöryhmän ja ohjaustyöryhmän koostumus oli moniammatillinen; eri toimenpiteitä suunniteltaessa voitiin ottaa huomioon eri ammattityhmien näkemyksiä ja kokemuksia. Väkivallan vähentämiseen pyrkivät työryhmät toimivat ristiin niin, että samoja ammatti-ihmisiä oli eri työryhmissä, ja jonkin asian kehittämisen yhteydessä kokoontuu ihmisiä eri työryhmistä. Kenttätyötäkin tehtiin osin moniammatillisuuden periaatteella. Sosiaalitoimen poliisin kanssa tekemä yhteistyö oli pääasiassa päivystystyyppeihin liittyvää eli joko sosiaalipäivystys pyysi virka-apua tai hätäkeskus/poliisi pyysi sosiaalipäivystyksen liittymään tehtävään.

Hankkeen kylkeen kehitetty Ankkuri -malli osoittautui jo hankkeen aikana asiakkaiden käyntitiheyden perusteella arvokkaaksi työkaluksi, jonka tavoitteena on nimenomaan rikollisuuden ennalta ehkäisy. Väkivaltatyöryhmä nimesi haastattelussa Ankkurin tehokkaimmaksi toimintavaksi, pitäen sitä nimenomaan moniammatillisuuden ilmentymä. Myös Ankkurissa työskentelevät luottavat sen ennaltaehkäisevään funktioon. Ankkurin toimet näkyvät selvästi luonnollisesti vasta pitkällä aikavälillä, VäkVä -hankkeen aikana sen varsinaisia vaikutuksia ei voitu havaita. Kokonaisuudessaan moniammatillinen yhteistyö auttoi hankkeen kaikilla tasoilla, suunnittelusta toteutukseen. Hyödyllisenä hankkeen näkökulmasta voidaan pitää myös sitä, että sillä oli yhteydenpitoa ja yhteistoimintaakin muiden (esimerkiksi PAKKA) väkivaltarikollisuuteen vaikuttavien toimintamuotojen kanssa.

Paikallisen turvallisuuden edistämiseksi ja väkivaltarikollisuuden vähentämiseksi uusimpana otetaan Porissa käyttöön syksyllä 2015 MARAK -työskentelymenetelmä (moniammatillinen riskinarviointikokous), jonka tavoitteena on auttaa aikuisia parisuhdeväkivallan uhreja. Menetelmään sisältyy asiakkaan kanssa riskinarviointilomakkeelle tehtävä riskinarviointi ja MARAK -työryhmän laatima turvallisuussuunnitelma. MARAK saadaan avuksi niihin lähisuhdeväkivaltatapauksiin, joissa ei ole kyse enää varhaisesta puuttumisesta, vaan suuren riskin tilanteista ja pitkäänkin jatkuneista tapahtumista. Menetelmän avulla pyritään parantamaan uhrin turvallisuutta, ehkäisemään väkivallan uusiutumista ja parantamaan työntekijöiden välistä yhteistyötä. Tavoitteena asetetaan, että parisuhdeväkivalta ja sen uhka loppuu ja että uhri saa tarvitsemansa avun yhdellä ilmoituksella mahdollisimman helposti, nopeasti ja yksinkertaisesti. Jonot on tarvittaessa voitava ohittaa. (Kaltama-Uurtamo 2015.)

Hankkeen kokonaisvaikutuksia tarkasteltaessa on syytä huomata, että ei edes moniammatillisella väkivallan vähentämiseen pyrkivällä yhteistyöllä voida juurikaan vaikuttaa rakenteellisiin seikkoihin. Jos alueella on erityisen paljon sosiaalisia ongelmia, tarvitaan niiden poistamiseksi ja vähentämiseksi kokonaisvaltaisia yhteiskuntapoliittisia toimia. Yksilötasolla vaikuttaminen on mahdollista ennaltaehkäisevien ja puuttumisen toimenpiteiden avulla. Vastaavasti esimerkiksi ravintoloiden toimintaan on mahdollista vaikuttaa.

13 Loppuyhteenveto ja pohdinta

Käsillä oleva arvioinnin loppuraportti on luonteeltaan jälkikäteisarviointi eli analyysi siitä, mitä Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeessa tapahtui, mitä se sai aikaan ja miten se onnistui. Arvioinnin suorittamiseksi määriteltiin arviointikriteerit, jotka rakennettiin sen perusteella, että saadaan vastaus siihen, mitä kokonaisuuksia hankkeesta tuli arvioida / tutkia ja mihin asioihin hankkeessa on tarve puuttua. Arviointikriteereiden lisäksi arviointiasetelmaan rakennettiin arviointikysymykset, indikaattorit ja aineistot sekä analyysitavat (liite 1). Tässä raportissa tutkittavat hankkeen onnistumisen kannalta tärkeät arviointikriteerit olivat seuraavat:

- suunnittelulliset / organisatoriset / toimeenpanoon liittyvät arviointikriteerit.
- tuloksellisuus / vaikuttavuus
- vaikuttavuus (laadulliset näkökohdat)
- tehokkuus
- merkitys ja pysyvyys

Hankkeen *valmistelu ja suunnittelu* liittyvät väkivallan kanssa tekemisissä olevien viranomaisten ja Porin kaupungin tietoisuuteen kaupungin väkivallan erityispiirteistä törkeiden väkivallan tekojen paikkana. Perustetussa väkivallan vähentämistyöryhmässä hankkeen valmistelu ja suunnittelu toteutuivat moniammatillisuuden periaatteella, mitä voidaan pitää järkevänä ajatellen myöhemmin toteutettavia käytännön toimia (Hot spot -kartoitus ja konkreettinen moniammatillinen verkostotyö). PAKKA -toiminnan mukaisesti väkivallan vähentämistyöryhmässä olisi voinut olla mukana elinkeinoelämän edustus (anniskeluravintolat); yhteistyötä tällä tasolla toteutettiin kuitenkin muissa yhteyksissä. Jo valmistelu- ja suunnitteluvaiheessa haluttiin toteuttaa valtakunnallisen turvallisuussuunnittelun periaatteita eli tarkastella sitä, missä ja milloin väkivalta ilmenee paikallisella tasolla. Luonteenomaisena piirteenä valmistelu- ja suunnitteluvaiheen toiminnalle voidaan pitää ymmärrystä ja yksimielisyyttä hankkeen tarpeellisuudesta. Aineistot osoittavat, että mukana olevat tahot olivat selvästi motivoituneita aloittamaan hankkeen ja viemään sen läpi. Valmistelu ja suunnittelutyö etenivät hankesuunnittelun mukaisesti.

Organisoinniltaan VäkVä -hanke oli osa suurempaa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on ollut edistää laaja-alaisesti Porin turvallisuutta. Hankkeen ohjausryhmä aloitti toimintansa varsin myöhään; myöhemmin päädyttiin yhteiseen paikalliseen ohjausryhmään. Hankkeille yhteisen ohjausryhmän voi sanoa selkiyttäneen organisaatiota. Esille tullut pelko siitä, että kunkin hankkeen työryhmissä tehty työ menisi hukkaan, mikäli työryhmät lakkautettaisiin, poistui kun turvallisuustyötä päätettiin kuitenkin tehdä edelleen eri työryhmissä (muun muassa VäkVä:n väkivallan vähentämistyöryhmä). Hankkeen organisointia voi kuvata onnistuneeksi, se on voinut nopeasti eteenpäin hankkeen käytännön toimenpiteiden toteuttamista. Väkivallan vähentämistyöryhmään voi sanoa valitun oikeiden alojen edustajat, ja henkilömäärän olleen sopivan. Hankkeen yhteydessä tapahtuneen asioista tiedottamisen voi sanoa sujuneen hyvin. Samaa voidaan sanoa toimintaan liittyvän dokumentoinnin osalta.

Toimeenpanon ja asettamisen osalta oli olemassa seuraavat pääperiaatteet: etsitään Porin väkivaltarikollisuuden keskittymät, vaikutetaan niihin väkivaltaa vähentävästi ja otetaan menetelmänä käyttöön verkostoitunut, moniammatillinen toimintatapa. Lisäksi sivutuotteena haluttiin ottaa käyttöön muita hankkeen toimintaa tukevia toimintatapoja, muun muassa koulutus. Hot spotteihin liittyneet tietojärjestelmäongelmat saatiin selvitettyä. Moniammatillisuus konkretisoitui paitsi väkivallan vähentämistyöryhmässä myös myöhemmin mukaan tullessa Ankkuri -toiminnassa. Hankeyhteistyö oli alun alkaen VäkVän toiminnassa mukana. Hankkeen toimeenpano oli alusta saakka harmoniassa kansallisen kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteiden kanssa. Henkilöstörakennetta täydennettiin niin, että Hot spot- kartoitusta varten palkattiin oma työntekijänsä. Hanke alkoi suunnitelman mukaisessa aikataulussa.

VäkVä -hankkeessa oli monia toimintoja ja tapahtumia, joita oli mahdollisuus kuvata määrällisesti **tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta**. Väkivallan vähentämistyöryhmä oli hankkeen peruskivi, jolla oli toiminnan kehittäjän ja koordinoijan rooli. Kokouksia oli paljon ja niitä pidettiin säännöllisesti ja sen yhteydessä käsiteltiin paljon asiakokonaisuuksia. Työryhmässä oli laaja joukko eri ammattikuntien edustajia. Työryhmän ansiosta toteutettiin myös kaksi työpaja- / kehittämispäivää. Työryhmän toiminnan tuloksena toteutettiin myös seminaari- ja koulutustoimintaa – viimeisin tilaisuus oli 24.3. työpaikkaväkivaltaan liittyvä koulutustapahtuma. Erikseen mainittakoon myös ravintolaväelle

suunnattu koulutus. Osallistujia kaikissa tilaisuuksissa oli paljon. Tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta syntyi myös muussa toiminnassa. Oli myös useita erilaisia instrumentteja pyrkiä vaikuttamaan väkivaltarikollisuuden. Kaksi Hot spot -kartoitusta olivat toiminnan perusta ja toimenpiteiden suuntaaja. Lisäksi toteutettiin teemapartiointi / kenttävalvontakokeilu (resurssien lisäys), ravintoloiden tms. purkutilanteen priorisointia, erilaisia tilannetorjunnan menetelmiä ja erilaisen viestinnän ja tiedottamisen muotoja. Monenlaista toimintaa oli siis lukumääräisesti paljon.

Arvioinnin osalta vaikein todennettava asia oli se, millä tavalla hankkeen kaikki toimenpiteet näkyivät väkivaltakehityksessä *tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden* osalta? Oliko hankkeella vaikutusta Porin väkivaltarikollisuuden määrälliseen kehitykseen? Lähtötilanne oli se, että Pori on ollut viime vuosina väkivaltainen kaupunki kun asiaa tarkastellaan yhdessä törkeiden pahoinpitelyjen, pahoinpitelyjen ja lievien pahoinpitelyjen näkökulmasta muutaman samankokoisen vertailukaupungin ja koko valtakunnannakin osalta. Hankkeen tavoitteena oli vähentää väkivaltaa Porissa. Tulosten tulkintaa vaikeuttaa moni asia; osin tapausten absoluuttinen lukumäärä on pieni ja vaikutuslähde on vaikea luotettavasti todeta. Porissa on kuitenkin tapahtunut vuoden 2011 jälkeen laskua erityisesti julkisten (yleisten) paikkojen törkeiden pahoinpitelyjen ja pahoinpitelyjen osalta; väkilukuunkin suhteutettuna näiden aiemmin korkeat väkivaltaluvut ovat tulleet kolmen vertailukaupungin tasolle.

Sisäisestikin Porin tilannetta tarkasteltaessa voidaan todeta, että korkeista väkivaltatapausten luvuista on tultu reilusti alas; joiltakin osin myönteinen kehitys on ollut vertailukaupunkeja ripeämpää. Myös yksityisten paikkojen pahoinpitelyjen osalta on tapahtunut jonkin tasoista laskua. Vertailukaupunkien ja valtakunnan tason saavuttamista tai ainakin lähentymistä niiden tasoa niitä voidaan pitää myönteisenä kehityksenä. Kahden Hot spot -kartoituksen välillä ei ollut tapahtunut kovin paljon määrällistä kehitystä, mutta tässäkin suhteessa pientä myönteistä kehitystä oli tapahtunut.

Tilanteen pysyvyyttä ei voida ennustaa, mutta myönteistä on, että väkivallan laskeva trendi on jatkunut kolme vuotta. Kun voidaan todeta, että ensinnäkin VäkVä -hankkeella on ollut hyvin paljon erilaista toimintaa, ja toiseksi samalla Porissa on ollut paljon muitakin väkivallan

vähentämiseen liittyviä toimia, voisi ajatella, että nämä pitkällä aikavälillä eivät voi olla vaikuttamatta myönteisesti väkivallan tasoon. Lievien pahoinpitelyjen osalta tapahtui reilun vähenemisen jälkeen niiden absoluuttisen määrän kasvu vuonna 2014. Voidaanko tämän perusteella olettaa, että tältä osin valvonnan lisääntyminen on voinut vaikuttaa tilanteeseen?

Kaikki kolme pahoinpitelyn muotoa huomioon ottaen myös yksityisellä paikalla tapahtuneiden kirjattujen tekojen määrät ovat vähentyneet; kehitys vertailukaupungeissa on ollut maltillisempaa, kuluvan vuoden alun tietojen perusteella osin päinvastaistakin. Ajallisesti tarkasteltuna VäkVän vaikutusten voi ajatella olevan mahdollista vuodesta korkeintaan vuodesta 2013 alkaen. Mainittuna vuotena yleisen paikan (myös kaikki paikat mukaan lukien) törkeiden pahoinpitelyjen määrä nousi yhtäkkiä edellisen vuoden huomattavan matalista luvuista, ja laski sitten uudelleen vuonna 2014. Joka tapauksessa Porin pahoinpitelyjen (kaikki muodot) määrä on laskenut viime vuosina. Ehkä luotettavin tulkinta on se, että kaikki Porin väkivallan vähentämiseen pyrkivät hankkeet yhteisvaikutuksellaan ja jatkuvuudellaan, ovat osaltaan voineet vaikuttaa väkivallan tasoa laskevasti. Porissa väkivallan tekojen määrän laskun osalta on tapahtunut jotakin viime vuosien aikana, mutta tarkkaa syytä tähän ei voida sanoa.

Kun ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden pahoinpitelyjen ja lievien pahoinpitelyjen määrän todettiin olleen korkealla tasolla vuonna 2014 (vertailukaupungeista vain Pori palannut vuoden 2007 korkeisiin lukuihin), voi yksi selitys olla tälle valvonnan tehostumisesta ja ilmoitusaktiivisuudesta lisääntymisestä aiheutunut tilastopiikki. Vastaava yhtäkkinen nouseva trendi on tapahtunut Porin keskustan alueella tapahtuneiden päihdekiinniottojen osalta. Porissa toteutuneen Lasta lyömätön Satakunta -hankkeen toiminnan tulosten tarkastelun yhteydessä selvisi, että tapahtuneet interventiotimet olivat todennäköisesti aiheuttaneet alaikäisiin kohdistuneiden pahoinpitelytapauksen lisääntymisen (tilastopiikin) heti hankkeen loppumisen jälkeen (Leander & Eskelinen 2014). Kun Porissa on pyritty vaikuttamaan alkoholikäyttämiseen VäkVä -hankkeen lisäksi PAKKA -toiminnalla, saattaa tällä olla hyvinkin tekemistä tilastolukujen kehityksen kanssa.

Hankkeen *vaikuttavuutta* arvioitiin myös laadullisesta näkökulmasta. HOT spot -analyysi ja moniammatillinen verkostotyö näyttäisivät olevan vaikuttavuuden osalta monessa asiassa

yhteinen nimittäjä. Hot spot on tuonut viranomaisille tutummaksi väkivaltarikollisuuden luonteen ja alueellisia ominaisuuksia. Verkostoitunut moniammatillinen yhteistyö on merkinnyt yhteistyön jatkuvaa tiivistymistä. Hankkeen aikana toimijoiden motivaatio väkivaltarikollisuuden hillitsemiseksi on säilynyt, ja uusia väkivallan vähentämisen toimenpiteitä on jo nyt valmisteilla. Viranomaiset ovat oppineet asioita toisiltaan. Toiminnan jatkumot näyttäisivät olevan turvattu. Toimijat ovat ymmärtäneet moniammatillisuuden ja ennaltaehkäisevyyden periaatteet. He näyttäisivät ottaneen huomioon myös väkivaltarikosten merkityksen alueille. Oletettavasti hankkeella ja sen toiminnoilla on ollut sen verran näkyvyyttä, että myös asukkaat ovat sen jotenkin noteeranneet. Jos esimerkiksi poliisi partioi aiempaa tehokkaammin jotakin kohdetta, voi sen olettaa vaikuttavan kansalaisten turvallisuuden tunteeseen. Tätä ei kuitenkaan tässä yhteydessä voida todentaa.

Väkivallan vähentämistyöryhmässä oli joitakin mielipiteitä väkivaltarikollisuuteen vaikuttamisesta rikollisuuden näkyväksi tekemisen avulla, kuten seuraavat ennakoarvioinnin haastattelussa saadut kommentit osoittavat:

”Tieto voi vähentää rikollisuutta, avoimuus.”

”Rikolliset ymmärtävät, että heitä valvotaan ja kansalaiset huomaavat, että näitä asioita oikeasti pohditaan ja toimitaan. turvallisuuden tunne kasvaa.”

”Viestitään, että väkivalta on paheksuttavaa ja siihen puututaan moniammatillisesti.”

Tämä oli tavallaan viranomaisten yhteisötason viesti siitä, miten väkivaltarikollisuuteen halutaan vaikuttaa. Tämän toteutumista käytännössä ei voida hankkeen yhteydessä todentaa, mutta rikollisuuden ja sen ilmiöiden läpinäkyväksi tekemisen voi olettaa vaikuttavan esimerkiksi yhteisöturvallisuuden tunteeseen – ehkä myös rikosten ennaltaehkäisyyn. Läpinäkyvyyden toteuttamista pyrittiin edesauttamaan tiedottamisella, koulutuksen avulla, erilaisten tilaisuuksien järjestämisellä ja myös erilaisin tilannetorjunnan keinoin.

Tehokkuuden osalta hankkeessa on tapahtunut paljon asioita sen saamaan määrärahaan suhteutettuna. Lisäksi hanke on jatkanut toimintojaan varsinaisen hankekauden jälkeen. Jatkuvuuden luominen tuntuu olevan luontevaa VäkVä -hankkeesta, ja aiemmista hankkeista

saatujen kokemusten perusteella ja innoittamana. Pienellä panoksella on saatu paljon toimintoja aikaan. Tehokkuutta toimintojen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta on tässä tapauksessa vaikea mitata kattavasti, mutta aineisto kokonaisuudessaan viittaa siihen, että tulosta myös tällä alueella on tapahtunut. Mikäli hankeinterventioita ja toimintoja yleensäkin jatketaan, voivat tulokset jatkossa tulla selvemmin esille.

Porin väkivaltarikollisuuden tilanne poikkesi pitkään kielteisessä merkityksessä valtakunnan tilanteesta. Tilastojen mukaan viime vuosina on kuitenkin tapahtunut myönteistä kehitystä – VäkVä -hankkeen voidaan todeta vaikuttaneen osaltaan tähän kehitykseen. Muuttuneella kehityksellä voi olettaa olevan monenlainen *merkitys* muun muassa alueellisista imago- ja kustannusvaikutuksista aina ennaltaehkäisevyyden ja väkivallan hillitsemisen toimintamenetelmien kehittymiseen. Pori toteuttaa hankkeen myötä kaupunkien turvallisuusohjelman tavoitteita. Hankkeen loppuraportin kirjoittamisen aikaisen tilanteen (kevät 2015) mukaan toiminnoilla on jatkumoita eli myös *pysyvyyden* periaate olisi tältä osin kunnossa. Kun esimerkiksi poliisitoimissa on tapahtunut jatkuvasti muutoksia, tulisi erityistä huomiota kiinnittää siihen, että resurssien puolesta jatkumot ovat tulevaisuudessakin mahdollisia.

Jälkikäteisarviointia voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, *toteutuivatko* hankesuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Luvattujen tavoitteiden osalta voi sanoa, että kaikessa suhteessa ainakin edistystä on tapahtunut.

14 Toimenpide-ehdotukset

Hankkeesta tehdyssä vaikutusten ja toimeenpantavuuden arvioinnissa (Eskelinen & Leander 2014) analysoitiin hankkeen tihentymäkartoituksen ja alkutoimenpiteiden jälkeistä tavoitteiden toteutumista ja toimeenpantavuutta. Arvioinnissa tuotettiin eri aineistojen avulla hankkeen toimenpiteiden tulevaisuudessa odotettavissa olevia vaikutuksia väkivaltarikosten ehkäisyyn, torjunnan ja korjaavien toimenpiteiden näkökulmasta. Ennakkoarvioinnin tarkoituksena oli tuottaa samalla hankkeen jatkolle (hankkeen jatkavalle väkivallan vähentämistyöryhmälle, ohjausryhmälle ja käytännön toimenpiteiden ammattilaisille) toimenpide-ehdotuksia. Ennakkoarviointia (suunnittelutyön ja hankkeen tavoitteiden toteutumisen ja toimeenpantavuuden arvioinnin muodossa) toteutettiin työryhmä- ja ohjausryhmätasolla arvioitsijan toimesta hankkeen alusta alkaen. Keskeinen ennakkoarvioinnin tulos oli, että jatkossakin on tarkoituksenmukaista käyttää hyväksi Hot spottien tuloksia suuntaamaan moniammatillista yhteistyötä. Väkivallan vähentämistyöryhmässä tämä asia on ollut koko ajan esillä. Ennakkoarvioinnin yhteydessä tuotiin esille myös, että jatkossakin olisi hyvä käyttää tilannetorjuntaan ja rakennettuun ympäristöön liittyviä ja eräitä muita väkivallan ehkäisy- ja torjuntakeinoja.

Toimenpide-ehdotuksia oli mahdollista tuottaa myös jälkikäteisarvioinnin tuloksista. Hankkeen vaikutukset olivat monelta osin sen verran lupaavia, että jo toteutettuja väkivallan vähentämiseen pyrkivä toimia tulisi edelleen jatkaa. Väkivallan vähentämistyöryhmän olisi syytä jatkaa toteuttamaan aiempia toimia (koulutus, seminaarit, tilannetorjuntaa jne.) ja suunnittelemaan uusia. Työryhmä on ollut mukana suunnittelemassa ja organisoimassa syksyllä alkavaa läheisväkivallasta kärsiviä auttavaa MARAK -toimintaa. Tihentymäkartoituksia olisi syytä jatkaa, mutta niiden hyväksi tulisi tehdä ensin indikaattoreita kehittää työtä.

Moniammatillisen yhteistyön jatkaminen Ankkuri -mallin mukaisesti, ja muutenkin, on itsestäänselvyys. Ankkuri -toiminnan yhteydessä olisi jatkossa syytä olla keskustelumahdollisuus putkassa olon jälkeen muulloinkin kuin viikonloppuisin. Ankkurin ja aikuisten väkivaltarikoksista syytettyjen suhdetta tulisi pohtia. Koska Porissa on useita väkivallan

vähentämiseen tavalla tai toisella liittyvää toimintaa, tulisi huolehtia niiden koordinoinnista niin, että päällekkäisyyksiä ei syntyisi ja keskityttäisiin olennaiseen.

Hankkeen toiminnan arvioinnin yksi tärkeä tulos liittyi väkivaltarikollisuuden yhteydessä esille nousseisiin tiedonkulkukäytäntöihin. Voidaankin kysyä, olisiko mahdollista muuttaa väkivaltarikoksiin liittyviä, viranomaisten keskinäisiä tiedonkulkukäytäntöjä niin, että viranomaiset voisivat kommunikoida rekistereillään ”tarpeellisen kattavasti” yhteisiä toimintoja kehittäessään. Toinen tärkeä kehittämisen kohde olisi se, että kussakin viranomaisyksikössä (poliisi, terveydenhuolto jne.) henkilöstö mahdollisimman kattavasti tietäisi ja tunnistaisi väkivaltarikosten ehkäisyyn liittyvistä toimista, ja ymmärtäisi niiden tarpeellisuuden.

Mahdollisten uusien tihentymäkartoitusten yhteydessä tulisi olla analyysiherkkyyttä eli suoraviivaisten johtopäätösten sijasta tulisi ottaa huomioon asiaan vaikuttavat kokonaisuudet. Alkoholin ja väkivaltarikollisuuden yhteydet tulisi jatkossakin ottaa huomioon toimintoja järjestettäessä. PAKKA -työskentelyn olisi jatkossakin toimia mukana väkivaltarikosten ehkäisytyössä. Kolmas sektori ei ollut mukana VäkVä -hankkeessa, mutta sen mukaan ottamista jossain muodossa yhteiseen väkivallan ehkäisytyöhön tulisi pohtia.

Omana kokonaisuutenaan suositeltavaa olisi, että VäkVä -hanke ja muut vastaavat suomalaiset hankkeet, joissa on toteutettu Hot spot -kartoitusta ja Ankkuri -mallin mukaista toimintaa, toimisivat yhteistyössä meta-arviointiperiaatteella. Tällainen toiminta voisi edesauttaa muun muassa väkivaltarikollisuuden vähentämisen ja ehkäisytoimien kehittämisen jatkuvuutta

Lähteet

Ankkuri-tilastot 2015. Marko Sulonen 5.6.2015.

Auvinen, Lea (2002) Mitä on verkostotyö. Porin kaupungin henkilöstölehti Karhunpalvelus 3/2002, 7.

Carcah, Carlos 1999. Spatial Analysis of Crime Data: Firearms Related Homicide in Australia. Paper presented at the 3 rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra, 22-23 March 1999.

Cohen, Lawrence & Felson, Marcus 1979. Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. American Sociological Review, (44), 588-608.

Eck, John E 2005. Crime Hot Spots: What They Are, Why We Have Them, and How to Map Them. In Mapping Crime: Understanding Hot Spots. National Institute of Justice, 1-14.

Eck, John E 1998. "What Do Those Dots mean? Mapping Theories With Data." In D. Weisburg and T. McEwen (eds.). Crime mapping and Crime Prevention (8), 379-406. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Eskelinen, Ossi & Leander, Anu (toim.) 2009. "Paremmaksi Poriksi" Näkökulmia kaupungin turvallisuuskysymyksiin. Tampereen yliopiston Porin yksikön julkaisuja 3.

Eskelinen, Ossi & Leander, Anu 2014. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen vaikutusten ja toimeenpantavuuden arviointi. Tampereen yliopisto, Porin yksikkö. Moniste.

esri Finland 2012. Paikkatieto tehostaa rikosanalyysia. Viitattu 20.4.2015.
http://www.esri.fi/midcomserveattachmentguid1e17f01239d73ae7f0111e18ed609a57bf04b344b34/crimeflier_fin_lowres.pdf.

esri Finland 2010. Mitä on paikkatieto, mitä on GIS? Viitattu 20.4.2015.
http://www.esri.fi/midcom-serveattachmentguid-1e06a4da311fc146a4d11e0a8b489578ecd47c047c0/mita_on_gis esri Finland.

Esri – ArcGis –paikkatieto eli Gis –ratkaisut. Esite. Viitattu 20.4.2015.
http://www.esri.fi/referenssit/mita_paikkatieto_on/.

European Commission 1996. Quality Assessment of Evaluation Reports. A Framework MEANS Handbook Vol 5. European Union & C3E (Centre for Evaluation Expertise). Brussels.

Felson, Marcus 1987. Routine Activities and Crime in the Developing Metropolis. Criminology (25).

Ferreira, Jorge & João, Paulo, Martins, José 2012. GIS for Crime Analysis: Geography for Predictive Models. The Electronic Journal Information System Evaluation. 1 2012 (15), 36-49.

Hankesuunnitelma 2012. Satakunnan poliisilaitoksen ja Porin kaupungin hakemus valtionavustuksen saamiseksi oikeusministeriöltä.

Hannula, Jussi 2014a. Kaupunkirutiinit ja väkivalta: tutkielma Porissa julkisella alueella tapahtuneesta väkivallasta. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hannula, Jussi 2014b. Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla –hankkeen loppuraportti oikeusministeriölle. Moniste.

Hannula, Jussi 2014c. Marraskuun valvontakokeilun vaikutuksista ja väkivaltakartoituksesta 22.4.2014. Moniste.

Hannula, Jussi 2013. Kartoitus Porin väkivallasta ajalta 1.10.2011–30.9.-2012.

Hearn, Jeff 1998. The Violences of Men: How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women. London: Sage.

Helsingin kaupungin pelastuslaitos. Viitattu 3.1.2015.

http://www.hel.fi/hki/pela/fi/Usein+kysytty_#15.

Holmila, Marja, Warpenius, Katariina, Warsell, Leena, Kesänen, Minna, Tamminen, Irmeli 2009. Paikallinen alkoholipolitiikka. Pakka-hankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 5/2009.

Isoherranen, Kaarina 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Kaltama-Uurtamo, Mari 2015. MARAK –moniammatillinen riskin arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Dia-materiaali 17.5.2015.

Katajisto, Tuomo 2013. Porissa kartoitettiin väkivallan tihentymiä. Haaste 4/2013.

Koskela, Hille 2009. Pelkokierre – Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.

Kyttä, Marketta, Puustinen, Sari, Hirvonen Jukka, Broberg, Anna & Lehtonen, Hilka 2008. Turvallinen asuinalue Tampereen Muotialan suunnitelmissa ja kokemuksissa. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 93. Espoo.

Leander, Anu & Eskelinen, Ossi 2014. Yhteistyöverkosto lapsiin kohdistuvan perheväkivallan ehkäisytyössä. Lasta lyömätön Satakunta –hankkeen arviointi osat I ja II. Tampereen yliopiston Porin yksikön julkaisuja 6. Pori: Tampereen yliopisto.

- Leander, Anu 2014. Vähemmän väkivaltaa - Kokemuksia moniammatillisista viranomaisverkostoista väkivallan ehkäisy- ja vähentämistyössä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Porin yksikkö.
- Lehti, Martti & Kivivuori, Janne 2005. Alcohol-related violence as an explanation for the difference between homicide rates in Finland and the other Nordic countries. *Nordic alcohol & narkotikatidskrift* (22).
- Lehti, Martti, Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko, Danielsson, Petri & Kivivuori, Janne 2013. Pahoinpitely- ja ryöstörikkokset. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2012 – Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Helsinki: Hakapaino Oy, 53–96.
- Levonen, Mari 2015. Tiedonanto 31.3.2015.
- Muistio 25.3.2014. Väkivallan vähentämishankkeen ja Ankkuri –toiminnan ohjausryhmän kokous.
- Newman, Oscar 1972. *Defensible Space. People and Design in Violent City*. London: Architectural Press.
- Nietola, Vuokko 2011. Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Nirhamo, Marika 2015. Tiedonanto 25.3.2015.
- Oikeusministeriö 2012. Satakunnan poliisilaitoksen ja Porin kaupungin hakemus valtionavustuksen saamiseksi.
- Piispa, Minna, Järvinen, Saija & Korhonen, Konsta 2008. Väkivallan keskittymät kartalle. Haaste 4/2008.
- Piispa, Minna 2004 Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely survey-tutkimuksessa. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pohjolainen, Auli 2004 Moniammatillisen työskentelyotteen perusteita etsimässä. *Perheterapia* 20 (2), 6-17.
- POLSTAT 31.10.2104.
- POLSTAT 11.5.2015.
- POLSTAT 14.1.2015.
- Pori.fi 2014. Nuorten väkivaltatilastot laskuun tiiviillä yhteistyöllä. Viitattu 20.4.2015. <http://www.pori.fi/uutiset/2014/10/nuortenvakivaltatilastotlaskuunmoniammatillisellayhteistyolla.html> .

Ratcliffe, Jerry H 2002. Damned if you don't, damned if you do: Crime mapping and its implications in the real world. *Policy and Society*, 3 (12), 211–223.

Rikksentorjuntaneuvosto 2012. Turvallisuussuunnittelu. Sisäisen turvallisuuden ohjelmat sivut.

Rikksentorjuntaneuvosto 2001. Arviointi ja dokumentointi. Paikallisen rikksentorjunnan ideakirja 4. Helsinki: Rikksentorjuntaneuvosto.

Robson, Colin 2011. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.

Satakunnan Kansa 16.2.2014. Porin Pakasta kärkimalli koko maahan, *Uutiset*, 11.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (toim.) 2005. Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Sisäasiainministeriö 2013. Ankkuri-malli moniviranomaisyhteistyössä - Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 24 toimeenpano alle 18-vuotiaiden rikoksen tekijöiden rikoskierteen ehkäisemiseen. Sisäministeriön julkaisu 30/2013. Viitattu 1.1.2015.

<http://www.intermin.fi/julkaisu/302013>.

Sisäasiainministeriö 2010. Pelottomat puistot, kodikkaat korttelit. Kaupunkien turvallisuusohjelma. Sisäinen turvallisuus 33. Helsinki: Sisäasiainministeriön monistamo. <http://www.intermin.fi/julkaisu/332010?docID=24919>.

Tanninen, Anu 2003. Spatiaalisen tiedon louhinta –seminaari. Helsingin yliopisto, Tietojenkäsittelytieteen laitos.

Vainio, Pasi 2014. Joryn kokous. Kaupungintalo KH 13.6.2014. Riskienhallinta. Moniste.

Valtioneuvoston kanslia 2009. Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen. Raportteja 6/2009.

Liite 1

Väkivallan vähentäminen Porissa väkivallan tihentymäkartoituksen ja yhteisöllisten toimien avulla -hankkeen arviointiasetelma

Evaluaatiokriteerit	Suunnittelu, toimeenpano ja organisointi	Tuloksellisuus / vaikuttavuus	Vaikuttavuus (laatu)	Tehokkuus	Merkitys	Pysyvyys
Arvioinnin tarkoitus	Arvioida hankkeen suunnittelua, organisointia ja toteutusta	Arvioida hankkeen toteutumista määrällisten toteutumien avulla	Arvioida hankkeen vaikutuksia laadullisesta näkökulmasta	Arvioida hankkeen toteutumaa asetettujen panosten ja tuotosten näkökulmasta	Arvioida hankkeen yleistä merkitystä Porin alueella	Hankkeen jatkumot
Kysymykset	miten hanke on suunniteltu ja valmistelu toteutettu? miten organisaatio on rakennettu? osallisten yhteistyö	minkä verran toimintoja, mukana olevia tiedottamisen Intensiivisyys Porin väkivaltarikollisuuden kehitys (myös Hot spotit)	miten hanke on vaikuttanut osallisiin (hanketoimijat / kansalaisyhteiskunta)	millainen hankkeen tulos on suhteessa siihen asetettuihin panoksiin?	mikä merkitys hankkeella on Porissa ja myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta(levittäminen ja juurruttaminen)	jatkuvatko hankkeessa toteutetut toimet
Indikaattorit	arvioida hankkeen toteutustapaa	toiminnan ja toimijoiden lukumäärätiedot	vaikuttavuutta kuvaavat mittarit hankkeen päätyttyä, muutosvaikutukset	tuotoksen ja panoksen välinen suhde	esim. merkitystä kuvaavat haastattelut, keskustelut, havainnointi	haastattelut / dokumentit
Aineistot ja Analyysitavat	kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen	kvantitatiivinen	kvalitatiivinen	kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen	kvalitatiivinen	kvalitatiivinen

Liite 2

Törkeiden pahoinpitelyiden, pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden kehitys (absol.) Jyväskylässä, Kuopiossa, Lahdessa ja Porissa (yksityinen ja julkinen paikka / 10 000 as.) vuosina 2007-2014

Ilmoitettu teontarkenteina		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Muutos ed vuoteen	Muutos 5 ed vuoteen
Törkeä pahoinpitely	179 Jyväskylä	65	61	52	52	51	59	54	42	-12 -22 %	-12 -22 %
	297 Kuopio	35	31	24	28	37	39	41	31	-10 -24 %	-3 -8 %
	398 Lahti	42	47	31	37	37	37	41	36	-5 -12 %	-1 -2 %
	609 Pori	58	60	51	58	63	31	56	37	-19 -34 %	-15 -29 %
	Paikallispoliisi	1974	1915	1738	1677	1736	1570	1422	1343	-79 -6 %	-286 -18 %
Pahoinpitely	179 Jyväskylä	678	744	637	629	783	801	755	694	-61 -8 %	-27 -4 %
	297 Kuopio	424	385	304	339	431	380	407	349	-58 -14 %	-23 -6 %
	398 Lahti	436	441	424	385	545	549	476	420	-56 -12 %	-56 -12 %
	609 Pori	506	501	470	487	529	425	390	393	3 1 %	-67 -15 %
	Paikallispoliisi	22198	22505	20998	21176	26280	29940	23601	21627	-1974 -8 %	-1772 -8 %
Lievä pahoinpitely	179 Jyväskylä	142	142	173	172	206	225	189	223	34 18 %	30 16 %
	297 Kuopio	399	320	335	322	463	454	35	284	-72 -20 %	-102 -26 %
	398 Lahti	215	221	214	234	250	252	218	189	-29 -13 %	-45 -19 %
	609 Pori	124	126	146	160	177	180	118	132	14 12 %	-24 -15 %
	Paikallispoliisi	9616	9654	9421	9535	11389	11000	9730	9042	-688 -7 %	-1173 -11 %
Yhteensä	179 Jyväskylä	885	947	862	853	1040	1085	998	959	-39 -4 %	-9 -1 %
	297 Kuopio	585	736	663	689	931	873	804	664	-140 -17 %	-128 -16 %
	398 Lahti	694	709	669	656	832	838	735	645	-90 -12 %	-101 -14 %
	609 Pori	688	687	667	705	769	636	564	562	-2 0%	-106 -16 %
	Paikallispoliisi	33788	34074	32157	32388	39405	37510	34753	32012	-2741 -8 %	-3231 -9 %